

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ČESKOBUDĚJOVICKÉ KNIŽNÍ EDICE

30. A 40. LET 20. STOLETÍ

LENKA HOUSKOVÁ

Knihovna JU - PF

3 1 1 5 1 7 1 6 7 9

2005

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Českobudějovické knižní edice 30. a 40. let 20. století“ vypracovala sama a za využití uvedených pramenů.

Lenka Housková

Děkuji doc. Michalu Bauerovi za vedení této diplomové práce, pomoc i kritické připomínky. Dále děkuji panu Janu Marešovi za cenné rady a panu Karlu Valterovi za poskytnutí osobních vzpomínek.

Anotace

Diplomová práce „Českobudějovické knižní edice 30. a 40. let 20. století“ se zabývá regionální literární scénou v době před druhou světovou válkou a během ní. Představuje pět knižních edic, které v průběhu třicátých a čtyřicátých let vycházely v Českých Budějovicích a poskytly publikační možnosti řadě regionálních autorů, z nichž někteří se později prosadili i za hranicemi regionu. Předložená práce mapuje vývoj avantgardně orientované edice Linie, básnické prvotiny publikující edice Zvěrokruh, bibliofilsky zaměřené edice místní pobočky Družstevní práce a dvou menších řad, edice Gemini tiskaře Stanislava Kocmouda a edice Svazu jihočeských výtvarníků. Práce v úvodu nastiňuje vývoj kulturní scény od konce devatenáctého století do druhé světové války, těžiště pak představuje v chronologickém pořadí řazená charakteristika edic, jejich vývoje, formální a obsahové stránky, jejich specifika i osobností s nimi spjatých. Na závěr je připojena bibliografie jednotlivých edic. Cílem práce je především představit regionální autory a jejich dílo v zajímavé etapě předválečných a válečných let.

Annotation

The diploma work „The Book Editions in 30's and 40's of the 20th century in České Budějovice“ concerns the regional literature between both world wars. It presents five book editions, which appeared in 30's and 40's in České Budějovice and which enabled regional authors to publish their work. Later some of those writers became well known also behind borders of the region. The submitted work describes the evolution of the avant-garde edition Linie, the edition Zvěrokruh, which published the first work of young authors, edition of the regional branch of Družstevní práce, which printed books with high typographical quality and two smaller edition, Gemini published by the printer Stanislav Kocmoud and edition of Svaz jihočeských výtvarníků (Club of South Bohemian Artists). In the introduction, this work shows the development of the regional cultural scene since the end of the 19th century till the World War II, the essay presents chronological ranged characteristics of each edition, their development, form and contents, their specifics and personalities, who are connected with these editions. At the end there is a bibliography of each edition. The aim of the work is to describe the regional literature, authors and their work(s) in the interesting era of prewar and war years.

OBSAH

ÚVOD	6
I) Knižní edice jako součást literatury	9
II) Kulturní život v Českých Budějovicích v 1. pol. 20. stol.	11
II a) Knižní trh v Českých Budějovicích v době mezi válkami	16
II b) Literární a kulturní periodika v Českých Budějovicích mezi válkami	21
III) Charakteristika jednotlivých edic	28
1) Linie	28
2) Gemini	47
3) Edice Sdružení výtvarných umělců	49
4) Zvěrokruh	52
5) Družstevní práce	62
IV) Závěr	69
V) Bibliografie jednotlivých edic	72
1) Linie	72
2) Gemini	74
3) Edice Sdružení výtvarných umělců	76
4) Zvěrokruh	77
5) Družstevní práce	80
VI) Seznam pramenů a literatury	84
VII) Přílohy	90

ÚVOD

Knižní kultura je chápána jako nedílná a důležitá součást každé společnosti, nejen z hlediska své výchovně socializační funkce, ale též jako jedna z charakteristik národa. Většina kulturních, a tedy i nakladatelských aktivit však bývá zpravidla spjata s kulturními centry, k nimž v Čechách patří především Praha, kde se koncentrují umělci i kulturní instituce. Právě čilý literární život je toho dokladem. Proto je jistě zajímavé, že ve třicátých a čtyřicátých letech, kdy českou metropoli a její literární scénu ovlivňovalo mnoho uměleckých proudů a kdy zde působila řada uskupení, nezůstala zcela stranou ani periferie, jíž tehdy jižní Čechy byly.

V Českých Budějovicích, centru jižních Čech, se ve třicátých a čtyřicátých letech objevilo pět knižních edic, které svým významem překračovaly hranice regionu. Ve většině z těchto edic vyšlo v průběhu několika let více než deset titulů, které odrážely nejen celosvětový literární vývoj, ale především kulturní aktivitu jihočeských tvůrců. Předmětem této diplomové práce je zachytit vývoj a literární hodnotu těchto edic i celého nakladatelského a knihkupeckého trhu v Českých Budějovicích. Zajímá mě, zda měly knihy vydávané v těchto edicích společné téma, či vycházely z různých inspiračních zdrojů, zda se týkaly spíše jihočeské problematiky nebo zda se tématicky i formálně odvolávaly na světové trendy. Cílem je také zjistit, jak se na vývoji edic odrážela politická situace v Česku v první polovině dvacátého století.

Již jen z letmého náhledu na celkový vývoj knižního trhu v Českých Budějovicích lze říci, že hlavní proud vzniku edic, ale i dalších knižních počínů, spadá do konce třicátých let, tedy do období, kdy na českobudějovické scéně působí řada etablovaných kulturně společenských časopisů, jež kolem sebe shromažďují umělecké skupiny. Ve čtyřicátých letech sice nastává téměř úplný útlum vydávání periodik, ale knižní edice pokračují. Příčiny tohoto vývoje je nutné spatřovat především v politické situaci, jež s sebou přinesla cenzuru a přísné kontroly vydávaných časopisů či omezení dodávek papíru, které vedlo k omezení nákladů periodik i jejich rozsahu, ale knižních titulů, vydávaných v nižších nákladech a nepravidelně, se nedotklo.

Vymezení časového období v mé práci vychází z doby vydávání edic. Přestože např. ve dvacátých letech, resp. po roce 1918 nastal velký rozvoj ve vydávání kulturních časopisů, knižní edice se objevují až od třicátých let. Samozřejmě by bylo možné popsat regionální knižní scénu i po druhé světové válce. V té době však došlo ke změně uspořádání knižního trhu, na němž si vybuodovalo primát státní nakladatelství Růže, jehož historie už je podrobně zpracovaná.¹ Poválečné jihočeské literatuře se také detailně věnovali např. Zdeněk Mráz či Stanislav Cífků.²

Období 30. a 40. let nabízí již v úvodu několik zásadních otázek, které bych ve své práci ráda pojednala. K zajímavým tématům patří vztah k avantgardním uměleckým směrům, především k poetismu a surrealismu, jejichž vliv se v jižních Čechách projevoval později než v kulturních centrech a jejichž nositelem zde bylo především sdružení Linie. Další otázkou je odraz regionální tematiky v jednotlivých knižních titulech. Jižní Čechy vždy patřily k oblastem nejen s výraznými tradicemi, ale i patriotismem, resp. silným pocitem sounáležitosti obyvatel s krajem. Vymezení se k problematice regionalismu bylo tématem mnoha kulturních listů v průběhu dvacátých a třicátých let. Ve své práci bych ráda porovnála rozsah tematiky spjaté s regionem s tématy, jež region překračují.

Považuji také za nutné pokusit se na úvod své diplomové práce krátce vymezit pojmy jako je edice a ediční práce, protože slouží jako východisko k lepšímu pochopení role jihočeské knižní scény. V úvodu do vlastního tématu práce je, podle mého názoru, přínosné ukázat kulturní situaci v jižních Čechách v první polovině dvacátého století, zejména důležité spolky a hnutí, které měly vliv nejen na utváření kulturní atmosféry města, ale také na knižní scénu. Jedna z kapitol je věnována stručné periodizaci vývoje nakladatelského a knihkupeckého podnikání ve městě. Těžiště této diplomové práce pak představuje v chronologickém pořadí řazená charakteristika edic, jejich vývoje, formální a obsahové stránky, jejich specifik i osobností s nimi spjatých. Na závěr je připojena bibliografie titulů jednotlivých edic.

Možnosti této práce omezil nedostatek archivních dokumentů, s jejichž pomocí by bylo možné přesněji rekonstruovat zákulisí sledovaných edic (redakční práci,

---

¹ Prštinová, Tamara: *Nakladatelství Růže*. Jelmo, Rudolfovo 1998.

² viz seznam literatury

způsob distribuce, financování, čtenářské vrstvy), ale i příčiny jejich vzniku a plány editorů. Má diplomová práce by měla být tedy chápána především jako studie, která se pokouší představit regionální autory a jejich dílo v zajímavé etapě předválečných a válečných let.

I. Knižní edice jako součást literatury

Pojem edice pochází z latinského editio, tzn. porod dítěte či vydání knihy. Význam tohoto slova je však v současnosti mnohem širší. V textologickém pojetí představuje výraz edice výsledek práce editora při přípravě díla pro tisk, tedy dokumentární či kritické vydání. V přeneseném slova smyslu může edice znamenat i pořadové číslo vydání konkrétního díla v určité řadě, či velmi obecně samotné vydání díla v tištěné podobě. Nejčastěji však edici chápeme jako vydání souboru publikací, které se vyznačují určitými společnými znaky. Jde o řadu děl podobného tématického, obsahového i čtenářského zaměření, jejichž souvislost je naznačena a zvýrazněna i jednotnou grafickou úpravou.³ V nakladatelské praxi pak edice znamená součást edičního plánu a je výrazem profilového zaměření nakladatelství.

Vznik edic lze vysledovat již v rukopisné podobě knihy, ale nejvýrazněji se rozvíjí až s tištěnou knihou, především na přelomu 17. a 18. století zvláště v Německu a Nizozemí. Na českém knižním trhu se zvyšuje význam nakladatelského povolání teprve v druhé polovině 19. století, kdy také vznikají první ediční řady. Jedním z prvních nakladatelů, kteří vydávaly různé ediční řady, byl Ignác Leopold Kober, který vydával v edici např. sebrané spisy Josefa Kajetána Tyla. Celou řadu edic založil nakladatel Jan Otto, známý mimo jiné vydáváním Ottova slovníku naučného. Mezi edicemi, jež vedl, byly např. Ruská či Anglická knihovna nebo Laciná knihovna národní. Rozsáhlý ediční plán měla ve třicátých a čtyřicátých letech dvacátého století také Družstevní práce či významná pražská nakladatelství, např. J. R. Vilímka, Františka Borového či Aventinum Otakara Štorcha-Mariena.

Skladbu jednotlivých edic můžeme chápat ve smyslu žánrového, obsahového, koncepčního či osobnostního zaměření. Pokud zvolíme žánrové hledisko, pak v případě zkoumaných regionálních edic, jež uvádíme v této práci, se v jednom případě jednalo výlučně o poesii a to navíc o texty mladých, začínajících autorů (edice Zvěrokruh). Ostatní edice žánrové hledisko nedodržovaly. Z hlediska obsahového by měly edice mít společné prvky v redakčním zpracování, námětové skladbě, počtu každoročně vydaných titulů či rozsahu publikace. Z námi

---

³ Halada: 1999, s. 94

sledovaných edic tomuto kritériu odpovídá opět především edice Zvěrokruh, která byla nejjednodušší. Edice Linie koncepčně upřednostňovala avantgardní texty a edice místní pobočky Družstevní práce se zaměřovala na bibliofilie, takže i u těchto edic bychom mohli hovořit o společném obsahovém zaměření.

Koncepce edice musí být pečlivě vypracovaná, a by udržela čtenáře dlouhodobě, ale zároveň dostatečně variabilní a schopná změny. Většina sledovaných edic vycházela několik let a vydala více než deset titulů. Z toho lze usuzovat, že o místní autory a jejich tvorbu byl mezi čtenáři dostatečný zájem.

Z osobnostního hlediska je edice závislá na editorovi, redakčním týmu či autoru. Mezi sledovanými edicemi se však nevyskytla žádná, která by se výhradně věnovala jedinému autorovi, pomineme-li edici Gemini, kde všechny svazky výtvarně doprovodil F. B. Kouba. Ovšem v případě editorů měly především edice Linie a Zvěrokruh ve vedení významné osobnosti, které vtiskly oběma edicím tvar.

Formální znaky každé edice lze rozdělit na vnější a vnitřní. K vnitřním sjednocujícím znakům patří číslo svazku edice, jednotná tiráž, uvedení editora alespoň v tiráži, označení edice na přebalu či vazbě. K vnějším sjednocujícím znakům patří jednotná grafická podoba a značka edice. Tyto zásady, především jednotné grafické podoby, však námi sledované edice příliš nedodržovaly. Jedna z nich neměla ani vlastní označení edice (Svaz jihočeských výtvarníků).

Edice usnadňuje čtenáři orientaci na trhu, zvláště objevují-li se tituly v ní vydávané pravidelně a dosahují-li vyvážené kvality. V případě námi sledovaných edic bychom mohli říci, že edice vydávali většinou spolky a nikoliv nakladatelství, a proto zřejmě označovaly jednotlivé tituly pojmem edice.

II. Kulturní život v Českých Budějovicích v první polovině dvacátého století

České Budějovice byly v 19. století přirozeným centrem jižních Čech. Od roku 1803 zde sídlila i první jihočeská vysoká škola, teologické učení, o rok později byl založen filosofický ústav. Přicházeli sem nejen studenti, ale i lidé hledající práci, protože se ve městě začal v polovině 19. stol. mimo jiné z důvodu dobrého spojení s rakouskými městy rozvíjet průmysl. K nejvýznamnějším továrnám, které byly většinou v německém vlastnictví, patřila sirkárna, výroba cukrovinek a podnik bratří Hardtmuthů produkující z počátku nejen tužky, ale i nádobí a kameninu. Kromě těchto velkých firem působila ve městě i řada menších podniků. Od konce 18. století ve městě fungovala i první tiskárna, kde začaly poprvé vycházet českobudějovické německy psané noviny.⁴ Až do první světové války ve městě převažovalo německé obyvatelstvo, které bylo ekonomicky i kulturně vyspělejší. K postupným změnám docházelo po roce 1848, kdy se pod vlivem pražských událostí i v Českých Budějovicích probouzelo české národní povědomí.

Od druhé poloviny 19. stol. začaly hrát významnou roli v kulturním životě města nejrůznější spolky a sdružení, které se stávaly organizátory kulturních pořadů, měly vliv na místní média či se snažily o založení ve městě chybějících institucí, např. knihovny. Mimo jiné vznikaly i kroužky literární. Prvním významným českým spolkem v historii města se stala **Beseda českobudějovická**, český

---

⁴ V roce 1848 vyšel titul s názvem **Der Löwe** (Lev), jehož redaktorem byl Ernst Franz Richter. Tento list, ani jeho nástupce časopis **Bürgerfreund** (Přítel lidu) revoluční rok nepřechaly. Prvními významnými německými novinami, jejichž redaktorem byl také E. F. Richter, se stal **Anzeiger aus dem Südlichen Böhmen** (Oznamovatel z jižních Čech) vycházející od roku 1852 a známý také pod názvem **Budweiser Wochenblatt** (Budějovický týdeník). Každou sobotu přinášel zpravodajství z města a německých oblastí jižních Čech i odborné články a fejetony. Roku 1862 změnil název na **Budweiser Kreisblatt** (Budějovický krajský list), který vycházel až do roku 1920. Konkurenčním listem se stejnými kořeny byly **Budweiser Zeitung** (Budějovické noviny), jež vycházely od roku 1873 až do konce druhé světové války. V roce 1911 je koupilo vydavatelství Moldavia, které založil v roce 1873 F. X. Reitterer (1868 – 1933), spisovatel a organizátor německého hospodářského života, jenž vstoupil do novinového podnikání agrárním týdeníkem **Dorfbote** (zal. 1897), pro dělníky založil list **Der Handwerker** (zal. 1906). V průběhu dvacátých a třicátých let vydával zhruba osm titulů novin a časopisů.

kulturně osvětový a politický spolek, která vznikla již v roce 1862 a hrála důležitou roli v kulturním životě Českých Budějovic až do první světové války.⁵ V roce 1864 z její iniciativy vznikl ve městě i první český list *Budivoj*⁶ a byla založena spolková knihovna s čítárnou. Po roce 1918 sice *Beseda* stále fungovala, ztratila však pod vlivem nově vznikajících organizací a institucí na významu a její budova, postavená v letech 1868 – 1870, pak sloužila především jako místo konání různých koncertů, literárních čtení či přednášek.

Po první světové válce stál v čele kulturního dění ve městě **Spolek akademiků jihočeských Budivoj**, který vznikl už v roce 1877. Již před první světovou válkou organizoval přednášky, plesy, koncerty, výlety, podporoval chudé studenty a nakupoval i sbíral knihy, které pak věnoval českým školám a organizacím. Za války byla jeho činnost utlumena a teprve v jejím závěru ožila spolková činnost vydáváním Jihočeského sborníku *Budivoje*, mimo jiné s příspěvky známých

---

⁵ Podle dostupného pracovního programu víme, že *Beseda českobudějovická* založila ochotnický soubor, zpěvácký a dramatický odbor. *Beseda* se podílela také na zajišťování různých slavností a podporovala vznik dalších spolků a sdružení. Mezi její čestné členy patřil i František Palacký či František kníže Lobkovicz.

⁶ **Budivoj**, který měl konkurovat dosud téměř výhradně německému novinářství, vycházel dvakrát týdně, ve čtvrtek a v neděli v rozsahu čtyř stran. Přinášel místní zprávy i aktuality ze světa, hospodářské zprávy a odborné články. V roce 1914 zanikl. V meziválečném období se však i v jižních Čechách rozvinula česká žurnalistika spjatá s politickými stranami. Ve městě vycházely dvakrát týdně uznávané nezávislé **Jihočeské listy** (1895 – 1941), jejichž dlouholetým redaktorem byl Antonín Kulíček, jehož pak vystřídal Josef Lomský. Kromě Jihočeských listů vycházely ve městě také **Českobudějovické listy** nejprve na konci 19. století jako týdeník Národní strany svobodomyšlné. Pod stejným názvem pak vycházely noviny v letech 1939 – 1943 (od r. 1941 jako *Budějovické listy*). K dalším významným listům patřil lidovecký **Hlas lidu** (1906 – 1938, 1945 – 1948), který vycházel nejprve dvakrát týdně, v druhé polovině dvacátých let byl jediným jihočeským deníkem, od třicátých let však opět periodicitu redukoval a začal vycházet třikrát týdně. Třikrát týdně vycházel také **Jihočech** (1918 – 1938, 1945 – 1948), orgán sociálně demokratické strany jehož vydavatelem byl významný politik Alois Kříž. K radikálnějším listům patřil národně demokratický **Republikán** (1919 – 1935) a národně sociální **Stráž lidu** (1899 - ?). Kromě zpravodajských periodik vycházely ve městě také odborné či specializované časopisy. Sportu byl věnován **Jihočeský sportovní týdeník** (1922 - 1935). Odborné a hospodářské spolky vydávaly měsíčník **Technický jih** (1929 - 1950). „Domácím pánům“ byl určen časopis **Jihočeský domov** (1924 - 1935). Ve městě bylo i několik titulů církevně orientovaných, měsíčník **Husův kraj** (1928 - 1935) či **Anežka** (1879 - 1935).

jihočeských autorů Adolfa Heyduka, Antonína Sovy a Karla Klostermanna. Po roce 1918 se jeho předsedou stal Josef Lomský⁷, pozdější redaktor Jihočeského přehledu, a sdružení pod jeho vedením začalo s novou intenzitou podporovat kulturní rozvoj kraje, založilo knihovny v patnácti obcích, položilo návrhy na založení Jihočeské vědecké společnosti a vědecké knihovny. I v pozdějších letech Budivoj organizoval mnoho kulturních akcí, především výstav a přednášek významných vědců či umělců.⁸

Dalším důležitým studentským spolkem, orgánem středoškolského studentstva, bylo **Sdružení česko-budějovického studentstva**, které vzniklo na začátku roku 1919. Sdružení např. podporovalo chudé studenty, organizovalo zájmové kroužky (literární, dramatický, jazykové) a studentské plesy či oslavy majáles. Ve spolupráci s Budivojem nebo samostatně pořádali nejrůznější kulturní akce, přednášky, koncerty či divadelní představení. V roce 1928 pozvali do města Osvobozené divadlo s hrou *Vest Pocket Revue*. Kromě toho také vydávali časopis *Probuzení* (1919) a později *Sdružení* (1930 – 1935).

V roce 1925 bylo založeno **Sdružení jihočeských výtvarníků** (SJV). Prvním předsedou se stal Emil Pitter, pozdější významný člen *Linie*. SJV sdružovalo na počátku své činnosti 62 členů (z toho bylo 20 řádných členů z řad činných výtvarníků). Mezi lety 1934 – 1941 prezentovalo SJV kromě výstav svou činnost i ve sborníku *Práce*.⁹ SJV se také pokusilo vydávat knižní edici, v níž však vyšly pouze čtyři tituly.¹⁰ Na stránkách časopisu *Linie* bylo Sdružení často kritizováno za svůj krajinářský program a nízkou kvalitu tvorby. Již po druhé světové válce, v roce 1947, prosadilo SJV jeden ze svých dlouholetých cílů, totiž otevření Domu umění.¹¹

---

⁷ Viz kapitolu *Knižní trh v Českých Budějovicích v době mezi válkami*.

⁸ Např. v roce 1924 pořádal Budivoj v muzeu výstavu výtvarníků spolku *Devětsil*, již zahajoval Karel Teige. Ještě v roce 1929 vyšel nákladem spolku například soubor grafik a črt Karla Fleischmanna s názvem *Prázdninová cesta*.

⁹ Viz samostatnou kapitolu.

¹⁰ Viz samostatnou kapitolu.

¹¹ SJV se pak v r. 1950 přeměnilo v krajské středisko Svazu československých výtvarných umělců v Českých Budějovicích. V té době mělo už 169 členů.

Od roku 1930 vznikla výtvarná a literární skupina **Linie**¹², jejíž někteří členové vyšli z řad SJV, především Emil Pitter a Karel Fleischmann. Linie se snažila na rozdíl od konzervativního SJV propagovat ve výtvarném umění především avantgardní směry – expresionismus, kubismus a surrealismus. Patřili k nim výtvarní a slovesní tvůrci, Josef Bartůška, Oldřich Nouza, Miroslav Haller či Richard Lander. Společně utvořili Družstvo Linie a začali vydávat v roce 1931 avantgardní časopis Linie.

Německých spolků, které měly vliv na veřejný a kulturní život, po první světové válce ubývalo. Jedním z nejstarších spolků byl **Geselligkeitsverein**, založený již roku 1840. Měl především vzdělávací a kulturní funkci, později se jeho členové angažovali i v politice. Během sta let svého trvání měl na 400 členů, pouze Němců. Roku 1885 vznikl **Deutscher Gesellen Verein** (Německý tovaryšský spolek), jenž sdružoval členy na základě stavovské příslušnosti, pořádal pro ně zábavy, besídky, přednášky a podpůrné akce. Spolek zanikl až po druhé světové válce. Asi nejvýznamnější organizací byl **Deutscher Böhmerwaldbund**, spolek pečující o rozvoj národně společenského, hospodářského a kulturního života německy mluvících obyvatel šumavského regionu. Jeho prvním předsedou se roku 1884 stal starosta Českých Budějovic, politik Eduard Claudi.¹³ Ještě v témže roce ho vystřídal poslední německý starosta Českých Budějovic Josef Taschek.¹⁴ Před první světovou válkou zahrnoval asi 42 000 členů ve 440 místních skupinách. Podílel se nejen na kulturně osvětovém životě, ale především na rozvoji regionu, např. na zavedení železničního spojení z Č. Budějovic do Haidmühle, zakládání knihoven, podpora škol a studentů atp.

Pro rozvoj kultury však neměly význam pouze zmíněné spolky. Důležité byly i instituce, jako divadla, kina či kavárny. Kromě Jihočeského národního divadla¹⁵,

¹² Sdružení Linie je pojednáno v samostatné kapitole.

¹³ Eduard Claudi (1810 – 1884) – v letech 1865 – 1884 byl českobudějovickým starostou, zástupcem českého zemského sněmu a zastával funkci zástupce nejvyššího zemského maršálka, za své válečné zásluhy byl vyznamenán několika řády.

¹⁴ Josef Taschek (1857 – 1938) – liberální politik a starosta (1903 – 1918), za jeho působení v úřadu vzniklo ve městě několik škol, byl postaven Justiční palác, nemocnice a muzeum. J. Taschek byl také členem většiny tehdejších německých spolků a zasloužil se o obnovení pašijových her v Hořicích na Šumavě.

¹⁵ Divadlo, převážně německé nebo ochotnické, působilo ve městě již od 18. století. V roce 1918 však německá společnost divadelní budovu opustila. V atmosféře krátce po založení samostatné

kteře se potýkalo s ekonomickými i uměleckými problémy, působily ve městě a okolí ochotnické spolky. V jižních Čechách bylo v roce 1930 činných 39 ochotnických spolků a 19 dramatických odborů, které organizovali Sokolové, baráčníci či studenti. Jako pobočka Ústřední matice divadelního ochotnictva československého vznikl v Českých Budějovicích Macháčkův okrsek divadelních ochotníků, který začal vydávat časopis Jihočeský ochotník.

Kina, která přinesla nové médium – film, zažila v Českých Budějovicích velký rozkvět již na začátku 20. století. První promítání proběhlo v Českých Budějovicích v roce 1908, jednalo se o snímky z rusko-japonské války. Pravidelně promítat se začalo v sále U Černého koníčka jen o rok později. Velký zájem diváků umožnil otevřít kino s názvem Bio Royal, kam chodili Češi i Němci. Promítaly se zde především zahraniční filmy s německými titulky a zaměstnanec kina je zároveň překládal do češtiny. Těsně před první světovou válkou bylo postaveno Bio Grand na Mariánském náměstí.¹⁶ Od 20. let pak ve městě fungovalo pět stálých kin.

V kavárnách se odehrával často i spolkový život. Linie vznikla v kavárně Savoy, kde se její členové zpočátku také pravidelně scházeli. Dalším významným centrem spolkového života se stala kavárna U Volbrechtů. Divadelní ochotníci se scházeli v hostinci U Černého koníčka, kde měli svou klubovou místnost. Jedním z nejpopulárnějších českobudějovických podniků byla kavárna Corso, jejíž majitel pořídil dokonce roku 1925 sluchátka na poslech rozhlasu a návštěvníci tak mohli dopoledne sledovat burzovní zprávy a odpoledne zábavné pořady z celého světa.¹⁷

---

republiky se prosadila idea vytvoření velkého třísouborového divadla. Projekt byl ovšem příliš velkorysý a brzy se ukázaly první ekonomické i umělecké problémy. Pokus o reformu přišel již v roce 1925, kdy se novým dramaturgem stal J. Stejskal, ale přesto v roce 1929 bylo třísouborové divadlo rozpuštěno. K obnovení JND došlo na začátku 30. let.

¹⁶ Zde se také promítal první němý českobudějovický film *Osud tři srdcí*, dílo zubního technika a redaktora Nového zpravodaje jihočeského Stanislava Skřivánka¹⁶, který založil jedinou českobudějovickou filmovou společnost Démonfilm.

¹⁷ Rada, 1990: s. 59

II a) Knižní trh v Českých Budějovicích v době mezi válkami

Ve „zlatých dvacátých“ i v první polovině třicátých let se ve městě objevila nová média, rozhlas a film, a slibně se rozvíjel především novinový a časopisecký trh, ale v druhé polovině třicátých let a především ve válečných čtyřicátých letech, kdy se média dostávají výrazně pod vliv cenzury, naopak vzrostl význam literatury, knih a edic.

Jedním z center kulturního dění byla knihkupectví a nakladatelství, v nichž vycházela celá řada periodik i knižních titulů. Praxi u významných pražských knihkupců a nakladatelů Františka Topiče a Jaroslava Pospíšila měla za sebou Jan Svátek, který již před první světovou válkou v roce 1909 založil ve městě **Jihočeské lidové knihkupectví a nakladatelství**, kde vedle řady naučných i zábavných publikací vydal v roce 1917 *Album československého svérázu pro zčeštění módy, rodinného života a domácnosti*.¹⁸ V roce 1922 se však Jan Svátek přestěhoval do Prahy a v jižních Čechách nechal pouze pobočku.

K významným knihkupectvím, patřil především podnik, který vedl **Karel Ausobský**¹⁹, jenž získal na náměstí Přemysla Otakara II. prostory již zavedeného obchodu Karla Stiegelmaiera v roce 1911. Kromě prodeje knih a antikvariátu byl v obchodě umístěn i předprodej vstupenek na všechny místní kulturní podniky. Karel Ausobský připojil brzy i nakladatelství učebnic a odborných knih. Na začátku třicátých let vydával i revue Jihočeský přehled za redakce Josefa Lomského²⁰.

¹⁸ Na vydání této publikace měl navázat i časopis, jenž se však nedochoval.

¹⁹ Ausobský, Karel (22.7. 1881 – 19.1. 1938) – nakladatel a vydavatel, byl zároveň starostou Grémia jihočeských knihkupectví a nakladatelství.

²⁰ Lomský, Josef (10. 6. 1894 – 29. 8. 1981) – až do roku 1939 působil v Českých Budějovicích. Už jako student gymnázia a později pražské filozofické fakulty se aktivně podílel na práci spolku Budivoj a mezi lety 1919 – 1920 byl jeho předsedou. Velmi aktivně uskutečňoval své plány vedoucí k rozvoji regionu a byl členem mnoha spolků a organizací. Založil dvě organizace zaměřené na výchovnou a vzdělávací činnost, Osvětový sbor a Vlastivědnou společnost jihočeskou při Městském museu. Vytvořením centrálního katalogu všech odborných knihoven, kterých bylo ve městě asi 45, přispěl k založení vědecké knihovny. Zasazoval se také o vznik městské galerie, stálé divadelní scény a vysoké školy. Tyto cíle se snažil prosazovat i na stránkách Jihočeského přehledu, který vydával mezi lety 1926 – 1932. Poté redigoval v letech 1935 – 1937 Jihočeské listy, v letech 1938 – 1939 týdeník Jihočeská práce a ročenku Vlastivědné společnosti

U Karla Ausobského byl zprvu zaměstnán **Josef Novák**²¹, který si otevřel vlastní knihkupectví v polovině třicátých let. Kromě publikací nabízel také nejrůznější reprodukce obrazů a grafik a krásné tisky. Stal se také jedním z aktivních členů místní pobočky Družstevní práce a byl jedním z iniciátorů vydávání bibliofilů v Českých Budějovicích.

V centru města měl knihkupectví a nakladatelství také německý knihkupec **Karl Kratochwil**.²² Vydával nejen knihy, kuchařky a kalendáře, ale i německé časopisy *Der Sonntagsbote* (1925-1933) a *Der Böhmerwaldsbote* (1925). Jeho nejzásadnějším počinem bylo sestavení a vydání knihy o historii města *Heimatsbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*²³ (Vlastivědná kniha horního a krajského města Budějovic se sbírkou starých i novějších bájí), která dodnes představuje nejobsáhlejší syntézu dějin města s bohatou a ceněnou obrazovou přílohou.

Pro knižní trh byli důležití i tiskaři, kteří často vydávali různým tvůrcům knihy nákladem svým či autora a zároveň se významně podíleli na grafické podobě vydávaných titulů. Na vydávání publikací i krásných tisků i knižní grafice se podílel ve třicátých letech rodinný podnik, který vedl **Stanislav Kocmoud** starší a v němž mu vypomáhal jeho syn.²⁴ V Kocmoudově tiskárně byla vytištěna téměř polovina knih z místních edic a také většina bibliofilů českobudějovické pobočky Družstevní práce. Na sklonku třicátých let byl však Kocmoudův podnik upozaděn firmou typografa Karla Fialy.

---

jihočeské. V r. 1939 byl přeložen do Prahy, kde se po válce stal školním inspektorem. Jižní Čechy tak sice přišly o člověka, jehož by bylo možné nazvat „hnacím motorem“ regionu, ale většina jeho plánů byla nakonec v krajském městě uskutečněna.

²¹ Novák, Josef (1889 – 1975) – knihkupec a bibliofil, za okupace strávil pět let v nacistických vězeních, do roku 1949 působil jako knihkupec a nakladatel.

²² Kratochwil, Karl (26. 12. 1882 – ?) – knihkupec a vydavatel, osm let působil v nakladatelství Moldavia, osamostatnil se, vedl knihkupectví a kromě toho vydával především kuchařky a kalendáře, v roce 1933 v důsledku hospodářské krize odešel zpět do rodného Krakova

²³ *Heimatsbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis*, hsg. K. Kratochwil, A. Meerwald, B. Budweis 1930

²⁴ Kocmoud, Stanislav st. (1880 – 1953) – majitel tiskárny v Českých Budějovicích, později zastíněn činností Karla Fialy. Jeho syn Stanislav Kocmoud ml. (1905 – 1977) byl povoláním zubní technik, ale jeho zálibou byla typografie a bibliofilie. Pracoval s otcem v tiskárně a především prosazoval tisk bibliofilů místní Družstevní práce.

Karel Fiala²⁵ se brzy vypracoval mezi přední českobudějovické tiskaře a typografy. U něj se tiskla významná lokální periodika a kulturní revue Jihočeské listy, Jihočeský přehled a Linie, ale i učebnice a reprezentační publikace. Typograficky upravoval mimo jiné knihy z edice Linie či bibliofilie, jež vydávala místní pobočka Družstevní práce²⁶.

Podle zákona č. 430 z 22. 7. 1919, který ukládal obcím povinnost zřizovat knihovny, převzalo město do svého vlastnictví Lidovou knihovnu odboru Národní jednoty pošumavské²⁷ pod názvem **Veřejná knihovna města České Budějovice**. Důležitým místem pro čtení novin a časopisů však byly i kavárny. Josef Lomský zpracoval přehled čítáren, v nichž bylo možné číst noviny a časopisy nejen české a německé, ale i anglické či dokonce jeden dánský list. Takových čítáren bylo ve městě kolem dvaceti, kromě muzejních a školních, resp. odborných knihoven k nim patřily kavárny.

O propagaci literatury se také už od počátku dvacátých let snažily nejrůznější, zvláště studentské spolky. Jeden z prvních literárních kroužků zavedlo Sdružení česko-budějovického studentstva, které organizovalo nejrůznější recitační a literární večery, kde studenti většinou prezentovali díla klasiků, např. Jana Nerudy či Karla Hynka Máchy, ale i vlastní tvorbu. Prostor pro vlastní tvorbu poskytovali mladým autorům také ve svém časopise *Probuzení*. V rubrice *Listárna redakční* se redaktoři zároveň vyjadřovali k úrovni zaslaných, ale neuveřejněných příspěvků. Jejich hodnocení bylo často kritické: „*JP: Hleďte, abyste se propracoval k originalnosti, která, jak patrně, vám chybí.*“²⁸ Některá jejich hodnocení neměla daleko k ironii: „*e-: Nedivíme se Vaším básním. Jaro se probouzí.*“²⁹ Redaktoři

---

²⁵ Fiala, Karel (29. 12. 1895 – 4. 9. 1980) tiskař a typograf, který se podílel na vydávání meziválečných periodik a také na grafické podobě knih, byl i úspěšným návrhářem plakátů. Po roce 1949 působil v Jihočeských tiskárnách a patřil k předním polygrafům.

²⁶ Družstevní práce byla založena v Praze v roce 1922 jako družstvo čtenářů, spisovatelů a výtvarníků. Jejím cílem bylo vydávat laciné, ale hodnotné knihy. V témže roce byla ustavena její pobočka v Českých Budějovicích, jež měla sloužit jako administrativní centrála pro jižní Čechy. Od roku 1937 se pak členové jihočeské pobočky začali sami věnovat vydavatelské činnosti. Viz samostatnou kapitolu.

²⁷ Tato knihovna vznikla v roce 1882 na výzvu Besedy českobudějovické péčí spolku Národní jednoty pošumavské. Jako student v ní vypomáhal i básník Fráňa Šrámek.

²⁸ *Probuzení* s. 12, č. 1., r. 1.

²⁹ dtto

časopisu kladli důraz na to, aby studentská autorská tvorba měla nosnou myšlenku a nejednalo se pouze o zamilované básničky, jež píše mnoho mladých studentů. Kromě literárního kroužku organizovali studenti také kroužek beletristický. Ve třicátých letech v této činnosti pokračovalo Sdružení českobudějovického studentstva v časopise Sdružení a s vedením literárního kroužku s názvem LUK jim pomáhal Bohumír Borkovec³⁰.

O věhlas regionu i za jeho hranicemi se v literární oblasti zasloužila společnost **Jihočeská Theléma**, jež se prosadila především v oblasti překladové činnosti. Založena byla sice na pražské Filosofické fakultě, ale jejími členy byli významní romanisté původem z jižních Čech, např. František Kamarýt³¹, Karel Šafář³² či Josef Rejlek³³. Jejich nejvýznamnějším dílem byl úplný překlad díla francouzského renesančního autora Rabelaise *Gargantua a Pantagruel*, na němž začali členové pracovat pod vedením pedagoga Prokopa Miroslava Haškovece³⁴ ještě jako studenti v roce 1909. O jeho úplné dokončení a vydání se pak zasloužil především Karel Šafář v roce 1931. Karel Šafář se později podílel také na vydavatelské činnosti místní Družstevní práce, pro niž přeložil dva tituly – pohádku ze sbírky *Tisíce a jedné noci* a básnickou skladbu *Smrt vlka* od francouzského autora Alfréda de Vignyho.

Literaturu mladých jihočeských autorů se snažil aktivně propagovat také **Klub mladých jihočeských umělců**, který na přelomu let 1939 a 1940 založil básník Jaromír Měšťan³⁵. Své aktivity na regionálním literárním poli začal rozvíjet v době, kdy byla historickým vývojem přerušena činnost sdružení Linie a

³⁰ Borkovec, Bohumír (8.8. 1889 – 4.12. 1949) působil jako středoškolský pedagog, předseda českobudějovické pobočky Filosofické jednoty, fejetonista, divadelní kritik a beletrista. Napsal např. *Trampoty Pepička Strnadů, primána* nebo drama *Velký hráč*.

³¹ Kamarýt, František (1888 – 1958) – středoškolský profesor a překladatel z francouzštiny.

³² Šafář, Karel (1889 – 1970), překladatel z francouzštiny, italštiny, turečtiny a arabštiny, nositel zahraničních vyznamenání a ocenění

³³ Rejlek, Josef (1888-1958) – člen Jihočeské Thelémy, provedl celkovou redakci prvního vydání Rabelaisovy knihy *Gargantua a Pantagruel*, které vyšlo v roce 1911.

³⁴ Prokop Miroslav Haškovec (1876 – 1935) – profesor na místním gymnáziu, později docent na filozofické fakultě v Praze, překladatel a spisovatel, inicioval založení spolku Česká Theléma, jehož členy byli studenti pražské fakulty. Později jihočeští členové, Karel Šafář, Josef Rejleka František Kamarýt, založili spolek Jihočeská theléma.

³⁵ Měšťan, Jaromír – viz kapitolu o edici Zvěrokruh

v Českých Budějovicích neexistoval žádný podobně významný tvůrčí spolek. Jaromír Měšťan začínal sám jako básník už v polovině třicátých let, kdy vyšla básnická prvotina *Hoch ve smutku*, jeho aktivity však zesílily právě od roku 1939, kdy založil edici *Zvěrokruh*³⁶, v níž vydával básnické prvotiny. Pořádal celou řadu autorských čtení nejen v Českých Budějovicích, ale po celých jižních Čechách a také v Praze. Získal také značný publikační prostor v Českobudějovických listech, které tehdy vydával Karel Švestka. Na stránkách tohoto týdeníku vycházely nejen Měšťanovy básně a črty, které později vydal knižně pod názvem *Země, kterou miluji*, ale přispíval sem také články o mladých jihočeských autorech. Zřejmě mladické nadšení a horlivost však vedly k tomu, že Jaromír Měšťan na stránkách propagoval nejen mladé autory, ale často ve vlastních člancích nekriticky chválil i sám sebe, což vedlo k nelibosti některých dalších básníků, např. Jaroslava Rachače³⁷, který v dopise Ladislavu Stehlíkovi označil Měšťana za „samozvaného básnického talenta“ a v další korespondenci se o něm vyjádřil ještě hanlivěji jako o „nevěstce v kalhotách“³⁸. Dobrým případem Měšťanova nekritického zpravodajství je patetický článek o večeru mladého jihočeského umění, který se uskutečnil v Praze 9.11.1939. Jaromír Měšťan uveřejnil v Českobudějovických listech obsáhlou reportáž, v níž mimo jiné píše: „*Za hlubokého ticha mnohaset shromážděného obecnstva.... Jeho slova (Jaromíra Měšťana – pozn. LH) byla nadšeně, dlouho a spontánně aklamována.*“³⁹, zatímco jiný regionální titul *Jihočeské listy* o celém večeru uveřejnil výrazně kratší článek, v němž se píše: „*Obecnstvo, které je pochopitelně v Praze náročnější a zvyklé užívání vyšších a přísnějších hodnotících měřítek, kvitovalo všechny výsledky a náznaky mladých Jihočechů upřímným souhlasem, který byl zároveň povzbuzením.*“⁴⁰ Podobných literárních večerů se však účastnili také členové Linie a další významní zavedení literáti, a Českobudějovické listy se i přes patetickou nadnesenost Měšťanových článků staly dobrou platformou soudobé mladé jihočeské literatury.

---

³⁶ Dtto.

³⁷ Jaroslav Rachač (1914 – 1947) – občanským povoláním úředník, do literatury vstoupil sbírkou básní *Kus života*, již vydal vlastním nákladem roku 1935.

³⁸ Literární archiv Památníku národního písemnictví Staré Hradky, korespondence J. Rachače.

³⁹ Českobudějovické listy s. 2, 13. 11., 1939.

⁴⁰ Jihočeské listy s.3, 15.11.1939.

II b) Literární a kulturní periodika v Českých Budějovicích mezi válkami a významné osobnosti literárního života

Významnou součástí českobudějovické kulturní a tedy i literární scény byly kulturně společenské časopisy, vydávané především spolky či organizacemi, jež se jednak přičinily o obohacení místní scény – organizovaly divadelní představení, autorská čtení či přednášky a koncerty, nebo zvaly pražské umělce, např. Jiřího Voskovce a Jana Wericha, Karla Teigeho, i zahraniční osobnosti např. významného německého výtvarníka Lászla Moholy-Nagye – a zároveň v periodikách propagovaly nejen soudobé umělecké směry, ale i vlastní aktivity a tvorbu svých členů. V průběhu dvacátých a třicátých let vycházelo v Českých Budějovicích asi jedenáct společensko kulturních periodik.⁴¹ První skupinu představují časopisy kulturní, ať už se zaměřovaly na jeden či více různých druhů umění (Naše scéna, Kormidlo, Jihočeský ochotník, Linie), nebo kulturu pojímaly v širším slova smyslu, zahrnujícím i odborný pohled na problematiku školství, hospodářství či historie (Waldheimat, Jihočeský přehled, Jih). Druhou skupinu představují studentské tituly (Probuzení, Sdružení), v nichž převažovala autorská tvorba a zájem o umění.

Nejvýznamnějším meziválečným uměleckým časopisem na jihu Čech byla bezesporu **Linie (1931 – 1938)**, která se nejenom hlásila k tradici poetistického REDu, ale mohla mu i konkurovat. Kolem stejnojmenného sdružení se seskupili výtvarníci a spisovatelé, uznávaní i v českých uměleckých centrech – Praze a Brně. Svědčí o tom několik pražských výstav, ale i publikační činnost členů Linie, jejichž příspěvky se objevovaly v Nových směrech, U-Bloku či brněnském Devětsilu. Význam časopisu Linie tkví především v tom, že jeho cílem bylo představit avantgardní umění na jihu Čech a pokusit se přetvořit České Budějovice v uměleckou metropoli, jež by překonala svůj konzervatismus a vyrovnala se českým kulturním centřům. Členové Linie chtěli „*popírat různé báje o zadumaných rybnících a Jihočeších*“⁴² a toužili „*býti jako ostatní svět*“.⁴³ Za

⁴¹ Bohužel se některá periodika (např. Meziaktí, Blätter der Südböhmischen Schaubühne či Náš jih) nedochovala a zprávy o jejich existenci jsou pouze v archivních časopiseckých tabulkách.

⁴² Linie s. 3, č. 1, r. 1.

⁴³ Dtto.

nejavantgardnějšího Linistu byl označován malíř, básník a učitel Josef Bartuška, jenž podle vzoru poetistů ve svých literárních textech docela rezignoval na psaní velkých písmen a intenzivně se zajímal o fotografickou tvorbu, včetně fotogramů po vzoru Raye Mana. Bartušku spojovalo přátelství s učitelem, básníkem a výtvarníkem Oldřichem Nouzou. I za hranicemi se prosadil Karel Fleischmann, uznávaný nejen jako lékař, ale i výtvarník a literát, jehož grafická díla jsou zastoupena i v muzeích v New Yorku, Washingtonu a Jeruzalémě. Byl považován za jednoho z mála jihočeských kosmopolitů, propagoval zahraniční (především francouzské a německé) umění a do místních periodik přispíval i svými črtami z cest do těchto zemí. Osmu doplňovali výtvarník Emil Pitter, hudební kritik Rudolf Stejskal, výtvarník a loutkář Richard Lander, hudebník Miloš Mühlstein a básník Miroslav Haller. Cílem Linie bylo překročit hranice regionu i republiky a informovat také o dění na zahraniční umělecké scéně, především ve Francii a Německu. Linie se snažila pojmout kulturu v co nejširším záběru: „*V kulturních sloupcích našich listů postrádáme obory, z nichž některé zejména dnešní doba vynesla a které považujeme za stejně závažné... Jsou to např. bytová kultura, film, foto, typografie, reklama...*“⁴⁴. Důležitá byla také činnost Linie pro region a to nejen publicistická, ale také organizátorská, která přivedla do regionu řadu významných českých i zahraničních uměleckých osobností⁴⁵.

K dalším časopisům, jejichž význam nelze přehlédnout, patří **Jihočeský přehled (1926 – 1932)** a **Jih (1934 – 1936)**. Přínosem obou listů bylo, že se snažily o pozvednutí jižních Čech tím, že upozorňovaly na nedostatky nejen v kulturní oblasti (např. chybějící knihovny, nedostatečné vybavení muzea atp.), ale také v hospodářském a technickém zabezpečení (např. špatná silniční síť, nedostatečná elektrifikace). Aktivity jejich redaktorů se také neomezovaly na pouhé vydávání periodik. Významnou osobností Jihočeského přehledu byl odpovědný redaktor Josef Lomský, který se sám snažil aktivně přispět ke zlepšení stavu v mnoha oblastech, zvláště kulturních. Redakční radu tvořily významné osobnosti jižních Čech: gymnaziální profesor, beletrista a divadelní kritik

---

⁴⁴ Linie s. 49, č. 7, r. 1.

⁴⁵ Zcela unikátní byla výstava v roce 1936, kdy do Českých Budějovic pozvali významného německého experimentálního umělce László Moholy – Nagye, který tak vůbec poprvé vystavoval v Čechách.

Bohumír Borkovec, významný hudebník Otakar Jeremiáš⁴⁶, ředitel Městského muzea František Matouš⁴⁷, poslanec Alois Kříž⁴⁸ a novinář a advokát Josef Karel Němec⁴⁹. Podle programu chtěl časopis „*kriticky sledovati a studovati kulturní i hospodářský život v jižních Čechách a napomáhati tak k řešení naléhavých otázek dnešních z hlediska pokroku duševního i hmotného.*“⁵⁰ Kromě hospodářské tematiky se věnoval i historii a kultuře. Josef Lomský se na stránkách revue pokoušel prosadit své plány na povznesení regionu, např. zavedení vědecké knihovny či městské galerie. V článkách věnovaných kultuře převládala tradiční a s regionem spjatá témata, např. portréty básníků Otokara Březiny a Jana Čarka, sochaře Františka Bílka či spisovatele Josefa Holečka.

Jih, čtvrtletník pro kulturu, poesii a vědu, navazoval na tradici Jihočeského přehledu, který zanikl v r. 1932. Věnoval se podobným tématům a snažil se také podpořit rozvoj regionu. „*Programem naší práce, jež nebude omezena jen na tuto revui bude tedy: ukazovat skutečnou, dnešní, neznámou tvář jižních Čech sociografickým zkoumáním, jehož výsledky budou v Jihu uveřejněny.*“⁵¹ Na vydávání Jihu se podíleli novináři Karel Cvejn⁵² a František Dvořák⁵³. Časopis

---

⁴⁶ Jeremiáš, Otakar (17.10.1892 – 5.3.1962) byl jedním ze známého rodu hudebníků, od roku 1918 působil jako ředitel hudební školy v Českých Budějovicích, kde řídil také pěvecký spolek Foerster, v letech 1945 – 1950 vedl operu Národního divadla.

⁴⁷ Matouš, František (29.2. 1895 – 7.1. 1975) vystudoval dějiny umění, od roku 1930 působil jako ředitel Městského muzea, sestavil publikace *Soupis prvotisků z českobudějovických knihoven a Jihočeská gotika*, po druhé světové válce působil na ministerstvu kultury a osvěty a později na ČSAV v Praze.

⁴⁸ Alois Kříž (13.3. 1881 – 13.3. 1945) se po svém příchodu do Českých Budějovic roku 1911 zapojil do sociálně demokratického hnutí a stal se redaktorem Nového jihočeského dělníka, zúčastnil se 1. světové války a své zážitky vylíčil v knize *Martyrium živého*, po válce působil jako redaktor Jihočecha, v roce 1920 byl zvolen poslancem a stal se parlamentním mluvčím za český jih, významné funkce zastával i v jižních Čechách, kde byl předsedou Povltavského elektrárenského svazu. Zemřel v koncentračním táboře Terezín.

⁴⁹ Němec, Josef Karel (1879 – 1943) působil jako novinář a advokát, byl také předsedou Povltavského elektrárenského svazu, zachovala se jeho korespondence s významnými osobnostmi českého kulturního života, např. F. X. Šaldou.

⁵⁰ Jihočeský přehled, s. 36, č. 1, r. 1.

⁵¹ Jih s. 1, č. 1, r. 1.

⁵² Cvejn, Karel (23.7.1911 – 16.12.1986) – pocházel z Mirotic, v letech 1937 – 1945 působil jako profesor češtiny, němčiny, právní nauky a národního hospodářství v Berouně, po válce redigoval

měl i své stálé přispěvatele, mezi něž patřili autoři Josef Valut a Václav Němec⁵⁴, novinář a překladatel z ruštiny Václav Cháb⁵⁵ či historik umění Antonín Liška⁵⁶. Na rozdíl od Jihočeského přehledu a Linie dávali redaktoři a spolupracovníci Jihu prostor i politice, k níž se na stránkách časopisu vyjadřovali poměrně často a kriticky. Vliv na to mělo jistě rostoucí politické napětí v Evropě. Pravidelně se věnovali takovým jevům jako je fašismus či socialismus. Kromě odborných statí a článků z kultury uveřejňoval časopis i autorskou tvorbu. Svou poesíí se na stránkách Jihu prezentovali básníci a redaktoři Linie, především Josef Bartuška, Miroslav Haller a Oldřich Nouza. Z dalších básníků zde publikoval „jihočeský bard“ Ladislav Stehlík a Norbert Frýd. Skupina Jihu kolem sebe podobně jako Linie shromažďovala i výtvarníky, jež své práce a zároveň region, z něž pocházeli, prezentovali nejen na domácích, ale i zahraničních výstavách.

Za nejvýznamnější německy psaný českobudějovický list meziválečné doby lze považovat kulturně vlastivědný časopis **Waldheimat (1924 – 1933)**. Jeho význam spočívá především v tom, že přinášel studie o zanikajících šumavských památkách, dokumentoval zvyky, tradice a umělecké projevy šumavských Němců a pomohl tak uchovat záznamy o kultuře svébytné a dnes již v podstatě neexistující skupiny obyvatel. Témata otištěná v časopise byla většinou nadčasová a týkala se především Šumavy, jejích bájí, historie, památek či přírody. Přispěvatelé vedení šéfredaktorem Antonem Schacherlem⁵⁷ (s výjimkou ročníků 8

---

s J. Seifertem měsíčník Kytice (1946 – 1948), po válce působil v Praze, mj. i na fakultě žurnalistiky; je autorem sbírek např. *Odjezdy, Slepec a včela, Rozhledna*.

⁵³ Dvořák, František (1908 – ?) – věnoval se žurnalistice i po válce, kdy se v Praze stal zástupcem šéfredaktora deníku *Práce* a od r. 1956 redaktorem *Technických novin*. Vydal sbírku básní *Exotická krajina* (viz kapitolu o edici Gemini).

⁵⁴ Němec, Václav (1902 – 1985) – novinář, spisovatel, dále viz kapitolu *Družstevní práce*.

⁵⁵ Cháb, Václav (30.3. 1895 – 9.6.1983) – novinář a překladatel z ruštiny, v letech 1921 – 1924 působil jako redaktor *Legionářského směru*, v letech 1924 – 1938 a 1945 – 1948 v deníku *Národní osvobození*, kromě překladů z ruštiny je také autorem monografie *L. N. Tolstého, K. H. Boroského, J. Herbena či A. Hlinky*.

⁵⁶ Liška, Antonín (1900 – 1978) – kubista a historik umění, dlouholetý ředitel Muzea hl. města Prahy.

⁵⁷ Schacherl, Anton (24. 11. 1872 – 17.2.1940) – od roku 1898 redaktor listu *Dorfbote*, později redaktor listů vydavatelství *Moldavia* a šéfredaktor *Waldheimat*. Autor knih *Gemnisse der Böhmerwälder* (Tajemství Šumavanů, 1900) a *Sagen und Volksg'stänzeel aus dem Böhmerwalde* (Pověsti a lidové písně ze Šumavy, 1901).

a 9, které připravoval Ernst Friedrich Raffelsberger⁵⁸) se většinou vyhýbali tématům aktuálním, zaměřeným na soudobé dění v kraji a v celé zemi a zcela také světovému dění. Témata článků ve Waldheimat kopírovala průběh celého roku a dost často se v jednotlivých ročnících opakovala, zejména pokud se týkala zvyků spjatých s danou roční dobou. Jednou z významných tematických oblastí časopisu, týkajících se dějin, byla historie měst (Vimperku, Železné Rudy, Českého Krumlova atd.) a památek (zříceniny hradu Pořešína, Louzku, budějovické Železné Panny). Pamětihodnosti byly dokumentovány i obrazově. Některé z těchto obrazových dokumentů mají z dnešního hlediska historickou hodnotu, protože zachycují podobu města v minulých stoletích a památky, které zanikly. Kromě toho v časopise publikovala své básně a prózy řada významných šumavských německých autorů. Zajímavé je, že se Waldheimat vyhýbal nejen českým tématům, ale i češtině, a příspěvky vyvolávaly dojem, že se redaktori snaží čtenářům nastolit představu, že stále žijí v německém státu.⁵⁹ Také v názvech měst, o nichž se v časopise psalo, byly důsledně používány německé názvy.

Další skupinu kulturně společenských časopisů tvořily tituly specializované na jeden umělecký žánr. Překlady světové literatury, především ruské, se věnoval jeden z nejméně aktivních českobudějovických novinářů Alois Hetzl⁶⁰ v měsíčníku **Kormidlo (1921 – 1923)**. Největší prostor věnoval redaktor uznávaným tvůrcům ruské literatury. Pravidelně Kormidlo otiskovalo ukázky z díla Maxima Gorkého,

---

⁵⁸ Raffelsberger, Ernst Friedrich (14. 2. 1899 – 28. 12. 1973) – narodil se v Litoměřicích, ale záhy se s rodiči přestěhoval do Č. Budějovic, studoval v Praze a ve Vídni, působil jako učitel v jihočeských obcích, v roce 1940 byl převelen do Ostravy, Šumava ho ovlivnila natolik, že po válce vydal knihu *Der Kunstbesitz des Böhmerwaldes* (Umělecké bohatství Šumavy).

⁵⁹ Dokonce se v článku *Die Schachtelei*, v němž jsou popisovány krásy Povydí, hned v první větě autor říká: „Jedním z našich nejkrásnějších **německých** (zvýraznila LH) krajů je horní Šumava a její romantické krásy.“ Waldheimat s. 99, č. 7, r. 5.

⁶⁰ Hetzl, Alois (18.11. 1886 – 19.1.1957), který publikoval také pod pseudonymem Arthur Kurt, byl především spisovatelem, novinářem a překladatelem. Kromě vydávání Kormidla, řídil ve 20. letech sociálně demokratický list Jihočech a přispíval do Nového zpravodaje jihočeského. K jeho nejznámějším dílům patří trilogie *Požár na východě* (1931). Překládal z ruštiny, např. L.N.Tolstého, A.P.Čechova, M. Gorkého, S. Turgeněva. Pokoušel se aktivně organizovat českobudějovickou literární scénu a v roce 1927 se pokoušel neúspěšně založit Sdružení jihočeských spisovatelů.

J. S. Turgeněva, Lva Nikolajeviče Tolstého či A. P. Čechova. Ač redaktoři v úvodním prohlášení slibovali překlady z germánských a románských jazyků, vybírali nakonec na stránky Kormidla pouze překlady z jazyků slovanských (ruštiny, chorvatštiny, polštiny a srbštiny) a z arménštiny. Kromě toho byl prostor věnován i české literatuře. Publikovali zde Josef Bartuška Bohuslav Bárta, Jaro Rovenský⁶¹ či J.V. Rosůlek⁶². Časopis, který se téměř vyhýbal regionálním tématům, byl výrazně orientován na protibolševickou literaturu.

Početná skupina divadelních ochotníků z Českých Budějovic a okolí měla svůj titul **Jihočeský ochotník (1930 – 1935)**. K hlavním úkolům časopisu patřilo organizování spolkové činnosti. Vycházelo zde hodnocení aktivit jednotlivých spolků, které se opíralo o tzv. výkazy, v nichž byl uváděn počet členů, zkoušek, nazkoušených her či odehraných představení. Časopis se zajímal také o významné osobnosti českého, resp. jihočeského divadelnictví (např. přinesl portrét nestora jihočeských herců Edmunda Chvalovského, pamětníka J. K. Tyla). Ve třetím ročníku byla zavedena pravidelná rubrika *Populární herci našich ochotnických spolků*, které představovala v krátkých medailonech, ale i na fotografiích jednotlivé herecké osobnosti i celé spolky. Velký význam měly odborné statě, v nichž se autoři věnovali práci s hercem, správnému líčení, hlasové výchově, a snažili se tak zkvalitnit ochotnická představení.

Jihočeskému národnímu divadlu, první stálé české scéně ve městě, byly věnovány dva kulturní magazíny, nezávislý týdeník **Naše scéna (1919)**, jenž vznikl v době poválečného nadšení, a o rok později vydávaný oficiální list **Meziaktí (1920)**.⁶³ Naše scéna s podtitulem „*Týdeník českého jihu pro divadlo, umění, film, sport a život společenský*“ začala vycházet pod vedením J. V. Fošenbauera v srpnu 1919, zhruba měsíc před zahájením divadelní sezóny.⁶⁴ Po měsíci vycházení Naší scény, kdy byla první divadelní sezóna slavnostně zahájena, ji redakce přivítala komplikovaným opisným prohlášením: „Byli

⁶¹ Podrobnosti o autorovi nejsou známy.

⁶² Rosůlek, J.V. (1894 – ?) působil jako poštovní úředník v Praze, psal také básně, povídky a romány především s válečnou tematikou, např. *Černožlutý samuraj, Krví a železem, Nová země*.

⁶³ Bohužel se nedochovalo ani jedno číslo.

⁶⁴ Týdeník zřejmě nepřežil první ročník, dochovalo se devět čísel (poslední je z 27. 10. 1919, neobsahuje však žádný náznak toho, že by se jednalo o poslední číslo).

*bychom lháři, kdybychom chtěli tvrdit, že jsme byli v divadle zklamáni.*⁶⁵ Studie otištěné v časopise se zabývaly divadelní prací, např. režii, či hereckými projevy a divadelní historií. Kromě toho vycházely v úvodu i obsáhlejší anotace na chystané hry. Nechyběla zde tehdy velmi oblíbená a rozšířená povídka na pokračování. S divadlem souvisela i rubrika *Zákulisí*, kde se informovalo o tom, jaká představení se chystají, kam pojedou divadlo na zájezd, nebo že se „první milovník“ oženil. V souvislosti se vznikem republiky se zcela v dobové tendenci objevují např. výzvy k očištění jazyka od německých vlivů. Redaktoři se ohrazovali proti výrazům jako *šmink – fecn, špreic, šlágvort, forfrkauf, rolenfresser* nebo *flaišfarb*.

Významná byla i studentská periodika, poválečné **Probuzení (1919)** a později **Sdružení (1930 – 1935)**. Obě vydávalo Sdružení českobudějovického studentstva, jež se aktivně podílelo i na organizaci místního kulturního života. Kromě toho, že časopisy poskytovaly studentům prostor pro vlastní tvorbu, snažily se také pozitivně usměrňovat nejen jejich morální ale i kulturní vývoj. Důležitá byla spolupráce časopisu Sdružení se skupinou umělců kolem Linie.

Kulturní časopisy, ale i další periodika, nabízejí zajímavou sondu do života společnosti dané doby. Zachycují nejen události, jež obohatily místní veřejný život, ale také zájmy různých vrstev tehdejší společnosti. Inspirovat může i nadšení, s jakým se některé osobnosti podílely na organizování místního kulturního života a zasloužily se tak o rozvoj města. Zároveň byla tato periodika významnou součástí literárního života regionu a poskytovala platformu pestré škále místních autorů.

---

⁶⁵ Naše scéna s. 2, č. 6, r.1.

III. 1) Edice Linie (1931 – 1938)

Avantgardně orientovaná literární a výtvarná skupina Linie byla založena na podzim roku 1930. Stála v opozici k již zmíněnému Sdružení jihočeských výtvarníků, jež působilo v Českých Budějovicích v té době už pět let a spojovalo především umělce střední generace zaměřující se na klasickou krajinomalbu. Skupina Linie, které se někdy přezdívalo i „avantgardní osma“⁶⁶, navazovala vědomě na poetismus, jehož programovým časopisem byl ReD (1927 – 1930), inspiroval je podobně jako poetisty z ReDu dadaismus či německá umělecká škola Bauhaus. V Linii se sešli lidé různých profesí, ale stejných či podobných zájmů. Jádrem sdružení a zároveň redakční radou tvořily osobnosti kulturního života, které svou tvorbou často přesahovaly nejen hranice jižních Čech, ale byly známé i za hranicemi republiky. Malíř, básník a učitel Josef Bartuška⁶⁷ se ujal role odpovědného redaktora časopisu a Linii redigoval pět let od jejího založení. Emil Pitter⁶⁸ byl občanským povoláním také učitel a výuce kreslení se věnoval i teoreticky, především však patřil k významným jihočeským výtvarníkům. Emil Pitter je také údajně autorem názvu Linie, jímž chtěl vyjádřit nové pojetí výtvarnosti a jednoty.⁶⁹ Učitel Oldřich Nouza⁷⁰, další člen Linie, se věnoval

---

⁶⁶ Toto označení vychází z avantgardního zaměření časopisu a počtu redaktorů. Vztah ke sdružení stejného názvu, k Avantgardní osmě, v níž působil J. Čapek, není prokázán a jde spíše o nezáměrné, metaforické využití daného pojmu pro Linii.

⁶⁷ Josef Bartuška (28.5. 1898 – 9.10. 1963) vystudoval učitelský ústav a celý život se věnoval pedagogické činnosti v Českých Budějovicích a přilehlých obcích. Vydal řadu básnických sbírek, v nichž zaznívá vliv avantgardy, ale i regionální motivy. Jako výtvarník se zaměřoval především na surrealistické a geometrické abstrakce a vizuální básně. Jeho fotografie byly publikovány v našich i zahraničních časopisech.

⁶⁸ Emil Pitter (14.5.1887 – 18.10. 1943) – v jeho výtvarném díle najdeme především vliv impresionismu, v roce 1925 spoluzakládal Sdružení jihočeských výtvarníků, poté se přiklonil k Linii. Celý život se věnoval výtvarnému umění, sestavil také dvoudílnou učebnici *Kreslení na měšťanské a střední škole*. Za války vydával časopis *Kreslíme*.

⁶⁹ Civiš: 1969, s. 26

⁷⁰ Oldřich Nouza (21.5. 1903 – 25.5. 1947) působil jako učitel v Českých Budějovicích, po roce 1954 pak v Praze. Vydal několik sbírek poesie, např. *Rozmluva přes plot* (1939), *Z žebračké brašny* (1941), a knížku pro děti *Na slunečné stráni* (1954). V jeho výtvarném díle najdeme vlivy kubismu a expresionismu.

malířství i literatuře. Karel Fleischmann byl nejen uznávaným lékařem, ale i výtvarníkem a literátem. Osmu doplňovali Rudolf Stejskal⁷¹, který do Linie přispíval články o hudbě, Richard Lander⁷², jenž Linii obohatil mnoha kresbami i karikaturami, Miloš Mühlstein⁷³ a básník Miroslav Haller⁷⁴. Kromě těchto osmi osobností se k Linii hlásila i řada dalších výtvarníků.

Umělecké sdružení, které se věnovalo modernímu umění, mělo v Českých Budějovicích své předchůdce. Jedním z nich byl advokátní koncipient Josef Kotrlý⁷⁵, který s budoucími členy Linie, plánoval vznik výtvarného spolku, jenž by zároveň vydával kulturní časopis. Josef Kotrlý byl zřejmě také původcem názvu Kontakt, pod nímž měl časopis vycházet. Nejprve se členové scházeli nepravidelně v soukromých bytech a v tehdy nové a populární českobudějovické kavárně Savoy. Josef Kotrlý však po roce svého působení na jihu Čech odešel pracovně do Náchoda, skupina ztratila vedení a projekt časopisu krachoval zejména kvůli obtížím ve financování. Rozhodující význam pro vznik Linie pak mělo přesídlení Josefa Bartušky do Českých Budějovicích, kam se v roce 1930 natrvalo vrátil z Českých Velenic, kde vyučoval. Právě přátelství Josefa Bartušky a Oldřicha Nouzy a jejich spolupráce se nakonec stala východiskem pro založení skupiny⁷⁶. Významně nakladatelským a vydavatelským aktivitám Linie

⁷¹ Rudolf Stejskal (29.5.1905 – 20.5.1951), lékař, spisovatel a hudební kritik.

⁷² Richard Lander (13.6.1904 – 7.11.1982), malíř a loutkářský výtvarník, člen SJV.

⁷³ Miloš Mühlstein (1906 – 1968) kulturní pracovník a hudebník.

⁷⁴ Miroslav Haller (25.10.1901 – 31.1.1968) spisovatel, působil v Českých Budějovicích jako profesor v letech 1931 – 1938.

⁷⁵ Josef Kotrlý (4.7.1903 – 4.8.1973) – narodil se v Bludově, gymnázium navštěvoval Litovli (mezi jeho spolužáky byl i Jan Čep), vystudoval práva a koncem roku 1928 přijal místo advokátního koncipienta v Českých Budějovicích, brzy nato přesídlil do Náchoda, kde si otevřel vlastní advokátní kancelář. V Náchodě pracoval v organizaci sociálně demokratické strany a byl také aktivním členem Družstevní práce. Za druhé světové války se angažoval v boji proti nastupujícímu fašismu, po válce byl jmenován ministerským radou na ministerstvu zahraničí a generálním konzulem pro Kanadu.

⁷⁶ V deníku z roku 1967 vzpomíná Oldřich Nouza na založení Linie: „Seznámení začalo ve vlaku, v r. 1927: Bartuška – jeho obrazové básně železničářské a knížky, Valtra a já. Výstava ve Velenicích, schůzky ve vlaku trať Č. Velenice – Č. Budějovice, pak u mne v rodném domě mé ženy ve Skuherského 54 a u K.Valtera v hostinci jeho otce, na procházkách a méně v kavárnách (před založením skupiny – Kontakt, Kornout). Pak přibyl Dr. Josef Kotrlý, potom Miroslav Haller, který přivedl R. Landera a M. Mühlsteina (snad?). Později Emil Pitter a K. Fleischmann a další,

předcházely i společné projekty Josefa Bartušky a Oldřicha Nouzy – sborník *Infinitivy* a „letáková publikace“ *Kornout*⁷⁷. *Infinitivy* vyšly roku 1929. Karel Fleischmann⁷⁸ o nich později v *Linii* napsal: „*Neveliká knížka, vkusně vybavená a bohatá ručně kolorovanými kresbami vzbudila rozruch a zčechrala unyloou hladinu naší kulturní nádrže.*“⁷⁹ *Infinitivů* si všiml i Karel Teige, který uveřejnil v *ReDu*⁸⁰ krátkou povzbuzující recenzi: „*Tato imaginární poesie, jak nazvali v hodně konfusním úvodu autoři své verše, které provázejí také několika abstraktními kresbami, je prozatím hodně zelená, začátečnická, primitivní: některé z oněch kresbiček jsou lepší než ty verše. A má to přece dosti elánu a hodně kuráže. Autoři nejsou bez talentu a bez odhodlání: Snad brzy smíme od nich čekat více.*“⁸¹ V *Infinitivech* představili Nouza s Bartuškou svou vlastní tvorbu inspirovanou mimo jiné dílem Tristana Tzary, Jeana Cocteaua, László Moholy-Nagyho či českých surrealistů Jindřicha Štyrského a Toyen, na něž se explicitně odvolávali. V publikaci s podtitulem *Výkřiky vůně šelesty resonance* uvedené básni s názvem *Poesie imaginárního prostoru* vyšlo devět surrealistických kreseb a šest Bartuškových básní. *Kornout* obsahově i graficky navazoval na *Infinitivy*. Oba autoři původně uvažovali o pravidelné periodicitě, ale nakonec zůstalo u jediného čísla. Vydání dalšího pokračování totiž předešel časopis *Linie*, jemuž se oba autoři začali intenzivně věnovat.

---

ale to už se tvořila *Linie*. Potom Jar. Zavadil, V. Vopátka, Mleziva, E.F.Burian, Fr. Halas, K. Teige, B. Václavek, Index, Red, Ublok.“ Oldřich Nouza vedl především na začátku třicátých let s Karlem Teigem a Bedřichem Václavkem korespondenci.

⁷⁷ *Linie* s. 60, č. 8, r. 1 (na rozdíl od *Infinitiv* se zřejmě nedochovala).

⁷⁸ Karel Fleischmann (22.2. 1897 – 23.10. 1944) patří k nejvýznamnějším jihočeským osobnostem literatury a výtvarného umění první poloviny 20. století. Význam jeho tvorby přesahuje hranice regionu. Byl členem Sdružení jihočeských výtvarníků a stal se zakládajícím členem *Linie*. Do Jihočeských listů psal pod pseudonymem Al Terego kurzívy a fejetony, které pak vyšly knižně pod názvem *S dlani nad očima* (1935) a *Prstem po mapě* (1936). Vydal také autobiografický román *Návrat* (1933). Pro svůj židovský původ byl deportován v roce 1942 do terezínského ghetta, kde o dva roky později zemřel. Jeho grafická díla jsou zastoupena i v muzeích v New Yorku, Washingtonu a Jeruzalémě.

⁷⁹ *Linie* s. 60, č. 8, r. 1.

⁸⁰ V *ReDu* (č.9, r.3) pak vyšla i reprodukce jednoho Nouzova obrazu. *ReD* přestal vycházet v roce 1930, tedy rok před tím než vyšlo první číslo *Linie*. Proto se nemohla více rozvinout spolupráce mezi oběma časopisy.

⁸¹ *ReD* s. 297, č. 9, r. 2.

Prvotní myšlenka, která vedla ke vzniku sdružení, byla motivovaná vydáváním časopisu. Titul se shodným názvem jako sdružení samo, začal vycházet na konci roku 1931. „*Časopis měl vlastní tvář a nepřejímal, řekl bych radši, že nekopíroval žádný tehdy vydávaný časopis.*“⁸² Linie neměla titulní stranu, pouze výraznou první stránku s titulem, který byl v dadaistické tendenci psán s malým počátečním písmenem. „*Na první stránce si dali Linisté vždy záležet. Musela přilákat oko. Měla čistou moderní sazbu a obvykle Landrovu kresbu.*“⁸³

Stránka byla rozdělena do dvou sloupců. Vnější byl užší, určený kratším recenzím, upoutávkám či glosám a poznámkám. Ve vnitřním, tučně vytištěném sloupci se redaktoři věnovali delším nebo významnějším článkům, úvahám a studiím, ale i rozsáhlejšími recenzím. O grafickou podobu se staral tiskař Karel Fiala, poslední ročník pak připravoval pro tisk další významný českobudějovický tiskař Stanislav Kocmoud.

Každé číslo bylo samozřejmě doplněno i obrazovým materiálem. Své místo zde měly, zvláště v prvním ročníku, karikatury z dílny Richarda Landera, v nichž zachycoval tehdejší známé spisovatele (V. Nezvala, J. Horu, F. Halase atp.) a jež pak vyšly v Hallerově knize *Sršatá promenáda literaturou*. Pod vedením J. Bartušky vznikla v rámci výtvarné sekce i odnož fotografická, tzv. Fotolinie, jejíž tvorba se pak pravidelně objevovala i na stránkách časopisu, především v podobě ilustračních snímků.

V prvním čísle předstoupili členové Linie před své čtenáře s programovým prohlášením sdružení, v němž mimo jiné stojí: „*Náš časopis vyrůstá z nutnosti, uprostřed hospodářské krize, v záplavě jiných tiskovin a lhостejnosti prostředí. Proti paušální degradaci provinciálního podnikání stavíme svou práci, odhodláni vzbudit zájem. Chceme překonat chabost zdejšího kulturního života, chceme promítnouti kulturu dneška do našeho prostředí, chceme navázat a držet styk s kulturními středisky evropskými, chceme informovat o aktualitách života. Náš program je život.*“⁸⁴ Linie se snažila pojmout kulturu v co nejširším záběru: „*V kulturních sloupcích našich listů postrádáme obory, z nichž některé zejména dnešní doba vynesla a které považujeme za stejně závažné... Jsou to např. bytová*

⁸² Valter: 1980, s. 59.

⁸³ Valter: 1980, s. 59.

⁸⁴ Linie, r. 1, č. 1, s. 1.

kultura, film, foto, typografie, reklama, student, tanec, rytmika, skauting, tělesná výchova, dětské divadlo, loutkové divadlo, rádio, móda a společnost.“⁸⁵ Ne všechny rubriky nakonec v časopise dostaly svůj prostor.

Ke stálým rubrikám patřilo úvodní *Slovo*, které obsahovalo buď ukázkou z autorské tvorby členů Linie nebo úvahu, často na velmi abstraktní či teoretické téma, např. *Je třeba se vraceti*⁸⁶ o prolínání snu a reality, úvaha o výtvarném umění *Dnešní úkol*⁸⁷ nebo netradiční reportáž z cesty do Prahy psaná ve stylu divadelní hry *Revue jednoho dne*.⁸⁸ Teoreticky se různými projevy avantgardy ve výtvarném umění zabývala i rubrika *Tvar*, do níž přispívali především Oldřich Nouza a Karel Fleischmann. Další pravidelné rubriky byly *Jeviště*, *Film a fotografie*, *Výstavy* a *Zvuk*, které přinášely recenze či referáty – krátká shrnutí již uskutečněné události. Příspěvky v rubrice *Jeviště* pojednávaly především o scéně Jihočeského národního divadla. Zmínky o ochotnických scénách se objevovaly méně často, většinou pokud se jednalo o studentská či žakovská představení, o něž jevíli redaktoři zájem zřejmě i z důvodů svých pedagogických profesí. V rubrice *Výstavy* několikrát členové Linie informovali i o Sdružení jihočeských výtvarníků (SJV), zejména pak o jejich výstavách. V rámci „boje za dobrý vkus“, který ve svém programu vyhlásili, však na SJV několikrát zaútočili a psali o něm kriticky, např. o jedné z jejich výstav se vyjádřili, že vyvolává „dojem nepodařené improvizace a nedostatku živné tvůrčí šťávy“⁸⁹.

První hospodářské problémy, ovlivňující činnost sdružení i vydávání periodika, se v Linii začaly projevovat už na konci třetího ročníku, v roce 1934: „*Slíbili jsme, že vybudujeme revue, která by snesla přísné měřítko, přerostla význam a funkci výlučně místní. Hospodářská tíseň je proti nám. Nemůžeme honorovat spolupracovníky. Zredukovali jsme proto počáteční koncepci a zmenšili basi ideovou, spokojujíc se s částečnou interpretací kulturních proudů evropských v našem prostředí.*“⁹⁰ Zároveň uvádí, že jim práce na časopisu přináší četné

⁸⁵ Linie s. 49, č. 7, r.

⁸⁶ Linie s. 1, č. 3, r. 1

⁸⁷ Linie 64, č. 8, r. 2

⁸⁸ Linie s. 41, č. 6, r. 2

⁸⁹ Linie, r. 2, č. 5, s. 37

⁹⁰ Linie, s. 98, č. 12, r. 3

problémy v osobním životě, ale že za jeho vydáváním stojí a chtějí v práci pokračovat. Přes toto prohlášení vyšly ještě další tři ročníky.

Poté, co byl uzavřen pátý ročník v červnu 1936, odstoupil Josef Bartuška ze své funkce odpovědného redaktora, kterou pět let zastával, a nastala více než roční přestávka. Ze vzpomínek účastníků tehdejších bouřlivých redakčních porad, podle jednoho z pozdějších členů Karla Valtera, vyplývá, že tlaky nepřicházely jen z venku, ale že rozpory panovaly i uvnitř Linie: „*Proč v roce 1936 přestala Linie vycházet? Myslím, že to nebylo pro finanční potíže. Když Bartuška rezignoval z místa šéfredaktora, tak to bylo asi proto, že již nemohl jít za nejzazší mez svého politického přesvědčení a že necítil úměrnost námahy s výsledkem, s kterým nesouhlasil.*“⁹¹.

Na začátku posledního ročníku, který vyšel v roce 1937 s novým šéfredaktorem, gymnaziálním profesorem Jiřím Linhartem (1902 – 1959), se členové Linie vyjadřují v básni k předcházející roční přestávce a k plánovanému návratu: „*Pět let mířila vždy k jádru věci/ pět let drtila štěrk na rozcestí/ pět let síla, potom rok i spala/ nyní zívla, protáhla se, vstala/ Z vlasů vybrala si pcháče seno/ Šosem otřela své dobré jméno/ Po šesté si na svět brka brousí/ Na lenochy spáče na morousy*“⁹². Obsahově ani formálně se Linie příliš nezměnila. Také stále se vyostřující politickou situaci nechávali Linisté většinou bez povšimnutí. Výraznějším příspěvkem byl pouze čtyřdílný článek Josefa Lomského na téma *Máme spolupracovat s Němci?*⁹³, v němž autor nastiňuje historické a společenské kořeny soužití a k soudobé politické situaci se vyjadřuje, zřejmě pod tlakem, spíše smířlivě. Snaží se prosadit názor, že spolupráce s demokraticky smýšlejícími Němci je důležitá. Hned v prvním čísle se redaktoři také vyjadřují ke klesající úrovni regionálního tisku: „*Zanikla tu jedna revue (zřejmě revue Jih, která zanikla 1936 – pozn. LH), slevil vše z bývalé úrovně některý krajinský tisk, zavřev se do užších, kastovních, stranických, anebo příliš osobně nabarvených mříží.*“⁹⁴ V březnu 1938 se konala likvidační valná hromada sdružení Linie, které tímto zaniklo, časopis však vycházel až do června 1938. Poslední číslo je věnované

---

⁹¹ Valter: 1980, s. 117.

⁹² Linie s. 2, č. 1, r. 6.

⁹³ Linie s.39, č. 4 a násl., r. 6.

⁹⁴ Linie s. 1, č. 1, r. 6.

Miroslavu Hallerovi, jenž byl přeložen pracovně do Prahy a s nímž se jeho přátelé a kolegové loučí. Zároveň to však bylo rozloučení Linie s publikem.

V roce 1938, kdy probíhala likvidace Družstva Linie, se pokusil Karel Fleischmann, Emil Pitter a architekt Josef Kotlář vytvořit Skupinu výtvarníků Linie. Ve stanovách deklarovali: „*K dosažení svého cíle bude spolek pořádati výstavy nejen ve svém sídle, ale i ve městech jiných, vydávati umělecký časopis a publikace, pořádati filmové představení, přednášky, praktické kurzy... Finanční základnou spolku jsou členské příspěvky, dary, odkazy a příjmy ze spolkových podniků.*“⁹⁵ V roce 1940 došlo ke změnám, Karel Fleischmann již nemohl ve spolku oficiálně působit pro svůj židovský původ. A o rok později bylo rozhodnuto o rozpuštění spolku „*pro malý zájem členů o spolkovou činnost a nemožnost plně se činnosti spolku věnovat*“.⁹⁶

V roce 1940 přišel pokus o oživení časopisu, kdy Oldřich Nouza, Karel Valter, Václav Mleziva⁹⁷ a Karel Vopátka⁹⁸ začali vydávat periodikum *Dopisy*. Nejednalo se však o typický časopis, jak vysvětlují autoři v úvodníku prvního čísla: „*Myšlenka výměny dopisů způsobem, jako by šlo o časopis o nejmenším počtu výtisků, chce býti uvedena ve skutek jako náhrada za nedostatek osobního styku.*“ Soubor osobní korespondence, prokládané citáty významných autorů, např. Vladimíra Holana, Oscara Wilda a doplněné o statě a články, byl distribuován pouze mezi přáteli a známými a jeho náklad byl tedy minimální. *Dopisy*, jichž se uchovala tři čísla (jarní, květnové a červnové), představovaly spíše přechodnou fázi, než bude možné znovu plnohodnotně vydávat Linii, k jejímuž obnovení vyzývaly v *Dopisech* některé hlasy. K oživení Linie však již nedošlo.

Po válce se skupina Linie již nesešla. Tři členové zemřeli během války (K. Fleischmann v koncentračním táboře, J. Stejskal za heydrichiády a E. Pitter po těžké nemoci), O. Nouza odešel do Prahy a J. Bartuška, který již za války vydával časopis *Kreslíme* se začal věnovat dětské kresbě.

---

⁹⁵ SOA Třeboň, Policejní ředitelství, soupis spolků.

⁹⁶ Dtto.

⁹⁷ Mleziva, Václav (1906 - ?) – grafik, malíř.

⁹⁸ Vopátka, Karel (1914 – 1943) – malíř, zemřel ve Straubingu.

Linie a její členové byli inspirováni především avantgardními směry desátých a dvacátých let – dadaismem, poetismem a surrealismem. O jižních Čechách se tvrdilo, že mají vždy do centra relativně dál než jiné regiony.⁹⁹ Navíc již v průběhu historie patřily zejména České Budějovice ke konzervativním městům¹⁰⁰, proto je pochopitelné, že právě dadaismus či poetismus, které se v Praze prosadily již ve dvacátých letech, na jihu Čech dozívají ještě v letech třicátých a mísí se s přicházejícím surrealismem.

Vliv avantgardních směrů dvacátých let a také časopisu ReD lze odhalit v grafické podobě i obsahu časopisu a také ve výtvarné i literární tvorbě autorů. Inspiraci pražským ReDem lze odhalit při analýze grafického zpracování Linie, např. v jednoduché úpravě úvodní stránky a titulu (podobnou inspiraci najdeme i u obálky časopisu Sdružení, na němž se graficky podílel E. Pitter), či ve způsobu využití fotografie v periodiku. Souvisí s tím i důsledné užívání malého počátečního písmene „linie“ v titulu časopisu či tiráži knih. V jednom z čísel časopisu se také pod vlivem ReDu, jenž pravidelně uveřejňoval francouzsky a německy psané články, objevila francouzsky psaná báseň Kurta Seidla¹⁰¹ *Bureau: Daktylo*¹⁰².

Avantgarda měla samozřejmě vliv i na obsahovou náplň časopisu. Velké oblibě se u Linistů těšila francouzská kultura. Linie měla již od prvního ročníku svého pařížského dopisovatele Charlese Kapelnera, který přispíval rozhovory a reportážemi z cirkusového prostředí, jež nesou jasný vliv poetismu. Také světoběžník Karel Fleischmann přispěl do Linie řadou črt z Paříže, mekky avantgardy, a Berlína, který patřil ve dvacátých a třicátých letech k největším

---

⁹⁹ John, J.: 1969, s.7.

¹⁰⁰ Konzervatismus města nepřímě dokládá i *Interwiev na schodech* s Janem Werichem, v němž známý umělec v odpovědi na otázku, proč s Jiřím Voskovcem znovu nevystupují také v Českých Budějovicích, kde hráli naposledy v roce 1928 hru *Vest Pocket Revue*, říká: „*Obávám se, že bychom ve Vašem městě při sebelepší návštěvě prodělali.*“ (Linie s. 5, č. 1, r. 2).

¹⁰¹ Kurt Seidl byl buď německý (či český, pod pseudonymem působící) výtvarník, který se účastnil také výstav Linie.

¹⁰² Linie s. 66, č. 8, r. 2.

evropským kulturním centřum. Ještě v roce 1938 uspořádali Linisté ve spolupráci s JND večer poesie francouzských prokletých básníků.

Vliv avantgardních směrů se projevoval i ve výtvarné tvorbě autorů. Oldřich Nouza či Josef Bartuška začínali pod vlivem kubismu či surrealismu, pod vlivem politických událostí se však ve druhé polovině třicátých let přiklánějí k sociálnímu proudu umění. Za dobu svého fungování Linie připravila nebo se podílela na přípravě víc než deseti výstav. Úplně první z nich byla výstava fotografií, již pořádala tzv. Fotolinie, odnož sdružení pod vedením J. Bartušky. Uskutečnila se v Českých Budějovicích v listopadu 1932. Další výstava, tentokrát zahrnující všechny výtvarné žánry, proběhla v českobudějovickém Ústavu pro zvelebování živností v březnu roku 1933. O rok později se Linie ve svém rodném městě prezentovala znovu spolu s pražskými umělci na výstavě s názvem *Sdružení výtvarníků v Praze a skupina Linie* v roce 1934. Do historie vstoupila i českobudějovická výstava *Mezinárodní fotografie* pořádaná roku 1936, na níž Linie nepozvala jen pražské a brněnské fotografy, ale především významného německého avantgardního umělce a fotografického experimentátora László Moholy-Nagye, který se tak vůbec poprvé představil v Československu. V roce 1937 se Linie prezentovala v Praze na výstavě *Mladí jihočeši*. Poslední výstava se uskutečnila v roce 1938 jako součást oslav 20. výročí založení Československé republiky.

Avantgardními směry byla výrazně ovlivněna také literární tvorba autorů, především Miroslava Hallera, Oldřicha Nouzy a Josefa Bartušky. Již v prvním čísle Linie byly uveřejněny tři básně Miroslava Hallera, odvolávající se i svým titulem na tvorbu Vítězslava Nezvala (*Nezvalova poesie vůní, Vít Nezval, Nezvalovy pralinky*)¹⁰³. Všechny tyto básně pak také vyšly v Hallerově sbírce *Sršatá promenáda literaturou*, pro niž je typická téměř poetistická hravost. Další tvorba Miroslava Hallera z druhé poloviny třicátých let, především sbírky *Cizinec s bílou holí* (1935) a *Okřídlené sandály* (1941), vykazují spíše vliv surrealismu, jenž se projevuje v rozjitřené obraznosti, asociativnosti a metaforičnosti, ale nese i náznaky strachu z civilizačního vývoje: „*mezi davy stržen / jsem náhle úplně sám*“ (s. 59), jež naznačují inklinaci k expresionismu.

---

¹⁰³ I tyto tři básně se objevily v knize *Sršatá promenáda českou literaturou*..

Oldřich Nouza ve svých denících vzpomíná na přelom dvacátých a třicátých let a k roku 1928, tedy ještě před vznikem Linie, poznamenává: „*Nastupuje avantgardní, surrealistické období.*“¹⁰⁴ Přiznává také vliv kubismu na svou výtvarnou tvorbu. „*Bydlím v Roudenské ve štíhlém domě, kde se daří kubistickým obrazům,*“ zaznamenává k roku 1931 v deníku. Za další šťastné a tvůrčí období považuje především léta třicátá. V denících ze šedesátých let vzpomíná na rok 1931: „*Kreslím do Trampa, Red, moje moderna. Nejšťastnější pokud jde o tvorbu*“ a na rok 1938, kdy Linie pomalu uzavírala svou úspěšnou činnost: „*Malování, výstavy, Praha, bohatá činnost. Poesie, surrealismus, sociální grafika, napsal jsem první knížku.*“¹⁰⁵ Pro sociální grafiku, která v jeho výtvarné tvorbě vystřídala abstraktní umění, se rozhodl spolu s Josefem Bartuškou na základě historického vývoje v Německu v roce 1933. V další poznámce z deníků k roku 1935 uvádí: „*Situace nás vhání ukryvat se do symbolů, dada.*“¹⁰⁶ Literární tvorbě se Oldřich Nouza začal věnovat až na konci třicátých let a jeho prvotina *Rozmluvy přes plot* vyšla až v roce 1939. Na poli literatury se cítil být ovlivněn především surrealismem, přesto v jeho tvorbě nalezneme celou řadu téměř klasicky pojatých přírodních motivů a můžeme odhalit i vliv máchovské poetiky.

Literární tvorba Josefa Bartušky je výrazně ovlivněna poetismem. Ve třicátých letech vydal celou řadu soukromých a příležitostných tisků, v nichž se nezapře vliv Vítězslava Nezvala či Konstantina Biebla. Výrazně poetisticky laděná je především Bartušková sbírka *Brouček v růžové zahradě* (1927), která už svým názvem odkazuje k Nezvalově *Menší růžové zahradě*, jež vyšla v první polovině dvacátých let. Celou knihou prolínají typické poetistické obrazy vycházející z motivů cirkusů či kabaretů, exotiky a smyslnosti. V básni *Růžová zahrada* např. Bartuška píše: „*Poupata růží / zmlkněte andělé / Růžové dívky chodí po zahradě / Noční hvězdy v rosném zrcadle / Žárovky barevné na promenádě...*“¹⁰⁷ Exotické motivy spjaté s obrazy líbezných dívek, jaké najdeme např. i u Jaroslava Seiferta, využívá v básni *Můsa*: „*Ovoce jihu, fíků sladký kraj / Zákusek k serenádě / Hlas dívčí lásky sladká zbraň / Alkohol v malinové šťávě...*“¹⁰⁸ V druhé části této knihy,

¹⁰⁴ Literární archiv, Památník národního písemnictví Staré Hrady, Pozůstalost Oldřicha Nouzy.

¹⁰⁵ Dtto.

¹⁰⁶ Dtto.

¹⁰⁷ Bartuška, J.:1927, s. 10.

¹⁰⁸ Bartuška, J.:1927, s. 16.

nazvané *Zvířetník* skládá Bartuška verše na jednotlivá znamení zvěrokruhu. Poetistický vliv nese i soukromý tisk, báseň *Stínohra* (1930), již výtvarně doprovodil a ručně každé vydání koloroval Oldřich Nouza. I zde se vrací Bartušková poetistická obraznost: „Z červených jahod sestavuji / souhvězdí Kassiopeu / v okně se pohybují / hvězdy na mušelinu“ (s.11). Stejně tak nalezneme podobné motivy v básni *Zahradník* (1933): „V chlad zahradního pavilonu / utekla kráska z kláštera / naslouchá růžím a zvonu v hlubině večera // Má zlaté vlasy z pavučin / polyká cigarety / stín ruky dým a polostín / obrazy z mlhy kreslí...“ (s.12)

Vliv soudobých moderních směrů nalezneme i v tvorbě dalších autorů, ať už ve způsobu zpracování textů a jejich formě či v obsahu a volbě motivů. Neprojevuje se však tak výrazně, jako u třech zmíněných autorů a především u dvojice Josefa Bartušky a Oldřicha Nouzy.

Knížní edice Linie

Literární edici Linie zahájilo vydání knihy výtvarných prací Karla Fleischmanna již roku 1932. Podle autentického svědectví jednoho z členů Linie Karla Valtera Linie vydávala pouze díla svých členů a to se souhlasem výboru sdružení. Knihy, které tiskl podnik známého českobudějovického typografa Karla Fialy, měly většinou velmi malý náklad a také distribuce byla podle Karla Valtera zcela záležitostí autorů. Přesto se o knihách edice Linie na českobudějovické scéně vědělo, oznámení o těchto titulech nevycházela pouze v Linii, ale i v dalších regionálních periodikách.

V edici Linie vyšlo celkem třináct publikací. Své výtvarné práce s titulem *Grafika* (1932), autobiografický román *Návrat* (1933), rytiny s básnickým doprovodem Miroslava Hallera *Rybolov* (1934) a básně *Pěští do oblak* (1937) zde vydal Karel Fleischmann. Miroslavu Hallerovi v edici vyšla jeho *Sršatá promenáda literaturou* (1932), na níž se výtvarně podílel Richard Lander, jehož *Linoryty* (1934) také vyšly v edici. *Grafiku* (1934) zde vydali i Josef Bartuška s Oldřichem Nouzou. Josef Bartuška navíc publikoval básnickou sbírku *Podzim* (1936). Z autorů s Linií pouze volně spolupracujících vyšel v edici humoristický epos *Meyeriada* (1933) Oskara Krause, básně *Hořko na dně* (1936) Miloše Tůmy, sbírka *Děšť do moře* (1936) Evy Šáfrové, poesie Václava Ambrože *Chlapec*

(1938) a próza doplněná fotografiemi *Osudy andělů* (1937) od Jiřího Linharta. Jednotliví autoři, především Oldřich Nouza a Josef Bartuška, vydali mimo edici řadu dalších titulů, vesměs jako bibliofilie.

Edice Linie neměla jednotnou grafickou podobu, jednotlivé výtisky se lišily rozměry, vazbou, typem písma. Ve většině sbírek však byla používána v duchu linistické tradice zásadně malá počáteční písmena. Edice neměla vytvořené ani jednotné logo. Všechny knihy však byly označeny v tiráži dobou vydání, a to dokonce včetně měsíce, a protože měly náklad kolem sta výtisků, byly většinou i číslované.

Protože členové Linie byli jak literárně tak výtvarně čini, vyšly v edici Linie tři čistě výtvarné knihy. Grafické práce Karla Fleischmanna celou edici otevřely. Předmluvu k souboru 26 linorytů napsal František Gottlieb¹⁰⁹, jenž mimo jiné říká: „*Je typicky neimpresionistický a lze snad říci protiimpresionistický zjev. Chceme se vystříhati nedorozumění s módním směrem, jenž minul, a nepravíme expresionistický, nýbrž expresivní, sledující prudké přetavování smyslových vjemů a útočnou odezvu na hmotný svět.*“ (s. 5). Témata Fleischmannových grafik bylo možné rozdělit do dvou skupin, jedním z nich jsou krajiny venkovské i městské, ať už zachycené abstraktně (obrazy *Krajina*, *Bez názvu*, *Dvůr u nemocnice*) či realističtěji (*Korsika*, *Z Italie*), druhou oblastí je figurativní tvorba, ať už ztvárňuje ženské tělo či prosté lidi (*Matka a syn*, *Žena*). Z obrazů zaznívá i sociální tematika, reakce na válku a lidské utrpení (*Návrat z války*), jež je vystupňováno ve Fleischmannově tvorbě z druhé světové války, již sám nepřežil. Dalším grafickým titulem a zároveň pátým titulem vydaným v edici Linie byly *Linoleoryty* Richarda Landera. Titul zahrnující dvanáct ukázek z Landerova díla opatřil předmluvou Antonín Matějček¹¹⁰, který ve svém úvodu zdůraznil, že Richard Lander obdivuhodně propojuje grafiku jako umělecký žánr s časopiseckou tvorbou. Tématicky v Landerových linorytech převažuje motiv ženy, ať už jako erotického symbolu (*Sedící akt*, *Mytí vlasů*), či ve všednodenních situacích (*Kočárek*, *Čtoucí dívka*). Mužské postavy, jež Lander zachycuje, jsou většinou vyhraněné typy (*Tramp*, *V přístavu*, *V nádražní čekárně*). V témže roce

¹⁰⁹ Gottlieb, František (1903 – 1974) – občanským povoláním advokát, autor básní a próz.

¹¹⁰ Matějček, Antonín (1889 – 1950), profesor dějin umění, studie např. *Ceská malba gotická* (1938) či šestidílný *Dějepis umění*.

vyšel jako šesté dílo v edici soubor *Grafika* Oldřicha Nouzy a Josefa Bartušky a tento výbor z jejich díla se dočkal reakcí i v celostátním tisku. „*Nouza s Bartuškou vydal sociální grafiku, která podle Haló-novin z roku 1934 byla do jisté míry překvapením v československé poválečné grafice.*“¹¹¹ V knize je zastoupeno deset výtvarných prací každého autora, z nichž některé byly použity i ve sbírkách linistických básníků, např. v Bartuškově sbírce *Klece dní*, jež vyšla mimo edici. Bartuškovým tématem je především každodennost a všední život, např. *Procházka*, *Den matek*. Objevují se zde i sociální motivy, např. nerovnost mezi chudými a bohatými, jež je v obraze *Periferie* výmluvně naznačena bříchatými boháči na jedné straně a shrbenými dělníky proti nim. Grafiky Oldřicha Nouzy působí expresionističtěji, zpracovávají motivy technizace civilizace, např. práce *Od výrobce ke spotřebiteli*. Posledním grafickým svazkem edice je reprezentativní soubor dvanácti grafik Karla Fleischmanna *Rybolov* s jednou básní Miroslava Hallera, jež zpracovávají typický jihočeský motiv výlovu rybníků.

Literární tvorba, zvláště pak poesie v edici převažovala, vyšlo zde celkem devět básnických sbírek. V knihách, vydaných v první polovině třicátých let, převažuje humor a pozitivní vidění světa. Prvním literárním příspěvkem, který v edici *Linie* vyšel, byla sbírka hravých veršů Miroslava Hallera opatřená grafikami Richarda Landera *Sršatá promenáda literaturou*. Motem sbírky bylo: „*kornout pepře / plástev medu / trny, jehly / sladké v jedu / Biče, důtky / karabáče / na švindlíře, intrikány / na falešné hráče*“ (s. 5). Švindlíři a falešnými hráči však byli zřejmě míněni soudobí spisovatelé, jimž Miroslav Haller věnoval celkem čtyřicet šest básní. První osobností, již ironicky, ale i s určitou úctou zachytil ve své básni, byl F. X. Šalda, jehož označil za „*pionýra kritiky*“, jenž „*dráždí české tatíky*“ a o jehož *Zápisníku* napsal: „*by moh' stříhat hodně pudlů / vydává teď vlastní kudlu / naslinil ji na jazyce / vráží ji všem do zadnice.*“ (s. 6). Kromě Šaldy věnoval básně mimo jiné Fráňu Šrámkovi, Viktoru Dykovi, Karlu Tomanovi, Zdeňku Nejedlému a Arne Novákovi, Jakubu Demlovi, Karlu Čapkovi či osobnostem meziválečné avantgardy Vítězslavu Nezvalovi a Karlu Teigemu, o němž píše: „*Vytvořil mnoho pásem, odeonů, redů / a jiných vředů / nedostal ještě státní ceny / protože odstraňoval z umění / především všecko umění / a oblečené ženy.*“ (s. 46).

---

¹¹¹ Valter, Karel: 1974, s. 11.

Hallerovi verše jsou ironické a satirické, ovšem z hlediska formy a volby jazykových prostředků spíše jednodušší a těžkopádné.

Označení humoristický epos mělo v názvu jediné překladové dílo, jež v edici Linie vyšlo, *Meyeriada* od Oskara Krause¹¹² v překladu Leontina Bati¹¹³. Typický příběh ze studentského prostředí, jež se v té době těšily značné popularitě, slovy autora „*vzpomínka na bujnou sextu pražského německého gymnázia*“¹¹⁴, se formálně inspirovala Homérovou Ilias, takže se v titulech objevují jak latinská, tak česká slova a jazyk, jímž je text psán, je velmi patetický. Vydání tohoto textu poněkud vybočuje z řady linistických děl a jeho vydání v edici Linie lze vysvětlit především zájmem redakce o toto téma.

V témže roce vychází i jediná prozaická kniha edice, román *Návrat* Karla Fleischmanna. Próza s podtitulem *tříšť roků a lidí* popisuje návrat mladého muže z bojišť první světové války zpět do školy a jeho pozdější první léta v lékařské profesi, první lásky i cesty do zahraničí, které však vždy končí návratem domů. Hlavní hrdina příběhu, vyprávěném er-formou, je anonymní, autor jej označuje pouze jako „*človíčka*“, a jeho postava tak dostává obecnější platnost a umožňuje lépe čtenáři vcítit se do jeho osudů. Způsob vyprávění připomíná civilismus Šrámkových románů, využívá ovšem i poetisticky působící barevné popisnosti.

Především v posledních letech fungování skupiny Linie pronikají do poesie jejích autorů válečné motivy a scény, jež autoři znali tak dobře již z první světové války. V letech 1936 až 1938 vycházejí čtyři básnické sbírky, v nichž jsou silně zastoupeny válečné motivy, pocit ohrožení a varování před ničivou silou nespoutané moci. Úvod první sbírky *Podzim* Josefa Bartušky zahrnuje čtyřverší s převažujícími přírodními motivy a dospívající k válečné tematice. „*Omšelou barvu hroznů / v rezavém révovi / a ulétají znovu / a kam nám nepoví*“ (s.9), tak začíná básník popis nálad podzimní krajiny, jež se však v průběhu sbírky proměňují v obrazy zkázy: „*Ohnivý plamen hoří / v evropské bažině / šílení diktátora / tváří se nevinně...*“ (s. 23). Sbíрка pak vrcholí apokalyptickým

---

¹¹² Kraus, Oskar (1872 – 1942) – působil jako profesor filosofie na pražské univerzitě, založil Pražskou Brentanovu společnost, na začátku druhé světové války uprchl do Anglie, kde v roce 1942 zemřel na rakovinu.

¹¹³ Baťa, Leontýn (1885 – 1952) – středoškolský profesor, přírodopisec a autor odborných studií.

¹¹⁴ Kraus, O.: 1933, s. 5.

proroctvím konce světa i poesie: „*Tak mizí poesie / v praskotu letadel / pět šestin světa hnije / za doprovodu děl...*“ (s. 29).

Jednou z nejzdařilejších sbírek tohoto období je bezesporu básnická sbírka Karla Fleischmanna *Pěsti do oblak*. Kniha, jejíž název má naznačit rouhání se proti Bohu, je rozdělena do dvou částí (*Žaloby* a *Zpěvy*). V první části sbírky jsou vyjádřeny pochyby i úzkost nad směřováním světa, objevuje se zde i motiv Boha jako stvořitele: „*Pár očí dal mi Bůh / aby se dívaly / Kam? / Je tma...*“ (s. 7). Hned v následujícím textu se zajímavě prolínají poetistické motivy s v té době opět ožívajícími scénami válečných hrůz; vzniká tak obraz poetistického „cirkusu“ zničeného válkou: „*Nad hřbitovem rozmetaných manéží / třepotá se cirkusových nebes cár / víří v kole upálených žiraf trus / dozněl slonů trub / zpelichaly hrůvy krotkých lvů...*“ (s. 8). Zároveň se stupňuje sociální tematika: „*Jeden je boháč / druhý nemá nic / Jeden má všechno / druhý jen tuberu plic...*“ (s. 17). První část sbírky pak graduje „poetikou ošklivosti“: „*Splašky dnů a sterých zabijaček / povrch struhadel a plný žlučnik...*“ (s. 22). Druhá část sbírky se odvrací od rouhačských motivů, naopak se objevují výzvy k přetavení pušek, min a granátů na hrnce, ke spojení sil a dokonce motivy chválení boha, čekání na vykupitele a ráj na zemi. Obrazy, jež autor používá, mají často surrealistický nádech: „*Jdu cestou / šumí les / loď katedrály / změřil pták / a šíří stezky / pruhovaný plž / pět chvostů / rudé veverky / kmit věčnosti / odťukal datel...*“ (s. 46).

Poněkud lyričtější je přístup Václava Ambrože ve sbírce *Chlapec* z roku 1938, motivicky provázané dospíváním malého chlapce v muže. Sbíрка rozčleněná do třech oddílů (*hra v blankytu, hořké meziaktí, otevřený do oblak*) začíná obdobím dětství, jež autor spojuje s venkovskými motivy (pasení hus, studánky, obilné klasy) a do nichž nechá pronikat milostné motivy, jako předzvěst budoucnosti: „*Hořím / keř jsem zapálený / tvých jiskrou pohledů*“ (s. 19). Ve druhé části sbírky gradují motivy „hrozivé reality“: „*Jdou dni / vykvetly z popelů pohřbených chvil / a noci nejtemnější / requiem nejsmutnější / Za ně jak za padlé / beze snů slouží...*“ (s. 23). I žena se stává „*přeštanou laní*“ (s. 25). Třetí část sbírky se však svými motivy vrací k počátku, a vytváří tak kruh. Znovu se objevují motivy pastevců, chlapců, jež na svou lásku teprve čekají; v jejich odhodlání bojovat se však zračí i tíha, již zachycuje předchozí část knihy.

Další dvě sbírky z druhé poloviny třicátých let vyznívají metafyzičtěji. Miloš Tůma¹¹⁵ je ve své knize *hořko na dně* z roku 1936 inspirován soudobou máchovskou „vlnou“ a na tohoto romantického básníka i přímo odkazuje, např. v básni „*song na strunu z máchy*“. Sbíрка je rozdělena do třech oddílů (*sny, memento mori, láska a smrt*) a právě motivy smrti, tmy, andělů se často opakují. Ve svých básních využívá autor i netypických spojení, připomínajících oxymoróny (*neslyšná tma, světlá tma*) či protikladu *živý / mrtvý*. Ve třetí části převažují verše s tříslabičným pravidelným rýmem: „*Temný mráz / spálil zem / bílá hráz / maškar rej / v podvečer / roztančil sen / smrt sama / šla / do kola*“ (s. 28). Básně díky tomu působí dynamicky.

Podobné obrazy nalezneme i ve sbírce posledního šéfredaktora časopisu Linie Jiřího Linharta¹¹⁶ *Osudy andělů*. Sbíрка obsahuje kromě básní, psaných volným veršem se specifickým grafickým členěním, tři fotografie, jež jsou s některými texty ve sbírce motivicky spjaty. Sbířku otevírá báseň, jež by mohla být chápána jako motto či prolog: „*bylo to osudné setkání, spojilo lidi s anděly / padlí andělé a márnice krásy s vyřazeným haraburdím*“ (s. 3). V první části sbírky s názvem *osud* se objevují i náznaky sociální kritiky: „*gesto spokojených a nasycených / nuda a roupy / píchání dobrého bydla*“ (15). Většina obrazů je však abstraktní, meditativní, i lehce banální: „*ty člověče dělej všecko co chceš / ale nikdy nezapomeň, že jsi jenom / člověk*“ (s. 17). I v druhé části, nazvané *závora času* se objevuje válečný motiv, jenž je však opět zasazen do banálních obrazů: „*Nebude rozdíl mezi básní a životem / mezi mírem a válkou, prací a nedo- / statkem kvetou obláčky rosy / květy sněh ...*“ (s. 24). Právě snaha o filozofickou hloubavost a metafyziku kvalitu sbírky snižuje.

Motivicky i kvalitou vybočuje z knih edice Linie druhé poloviny třicátých let sbírka jediné zastoupené autorky Evy Šáfrové¹¹⁷ *Děšť do moře*. Její verše jsou především milostné, většinou však vyjádřené neinvenčně a s využitím „laciných“

---

¹¹⁵ Tůma, Miloš (1915 – 1983) – soudní úředník, prozaik, básník, autor literatury pro děti. Na konci třicátých let byl jednou z osobností jihočeské literární scény a kromě Linie spolupracoval také např. s Jaromírem Měšťanem, vydavatelem edice Zvěrokruh. Většinu knih vydal vlastním nákladem nebo u místních tiskařů.

¹¹⁶ Linhart, Jiří (1902 – 1959) – gymnaziální profesor, šéfredaktor posledního ročníku časopisu Linie v roce 1937.

¹¹⁷ Šáfrová, Eva – působila jako učitelka.

rýmů: „Není to dávno a není to dnes / měl milý milou / měl je rád les“ (s. 7). Řada básní přebírá lidové milostné motivy, jež zde však působí strojeně: „Pro velkou lásku můj milý / srdce tak rozbolí...“ (s. 14). Na kvalitě sbírce ubírá nejen nepřilíš invenční rým a mírně pokulhávající rytmus, ale zvláště časté opakování milostných motivů srdce, milého a milé. Sbíрка spíše než avantgardně tak nakonec vyznívá konvenčně.

Knihy mimo edici

Přestože autoři Linie měli vlastní edici, v níž mohli publikovat, vydala většina z nich větší část své tvorby mimo edici Linie, buď jako bibliofilský tisk nejčastěji vlastním nákladem, nebo ve spolupráci s některým z nakladatelství či jinou institucí.

Asi nejaktivnějším autorem byl Josef Bartuška, jenž ve třicátých a čtyřicátých letech vydal 14 titulů. Zřejmě nejvýznamnější sbírkou je kniha *Klece dní* z roku 1937, která vyšla v brněnské edici Blok. Sbíрка, obsahující nejen Bartuškovu poesii, ale také jeho grafiky, je rozdělena do dvou oddílů. V obou částech knihy *Přívál času a Krajina při moři* se objevují velmi expresivní válečné motivy, např. v básni *Zákopy černých dnů* se objevují obrazy *ohnivé guillotiny a fosforeskující krve*, autor často používá motiv ohně, zbraní či střelby. V druhé části se objevují i biblické a náboženské motivy podobné Fleischmannově sbírce *Pěští do oblak*, např. hledání zaslíbené země. Ve dvacátých a na počátku třicátých let vydal Josef Bartuška řadu drobných tisků, v nichž spojuje svou básnickou tvorbu s výtvarnými pracemi. Jednu tématickou řadu představují knihy s přírodní lyrikou, v nichž popisuje krásu jihočeské, ale třeba i slovenské krajiny. Sem lze zařadit sedmistránkovou sbírku *Český Krumlov* (1927) s básní Josefa Bartušky a Jaromíra Hořejše¹¹⁸ a jedním Bartuškovým dřevorytem, *Vitorazsko* (1927), *Den v Tatrách* (1928) s osmi básněmi a třemi dřevoryty, *Krajina ve vřesu* (1929) s jednou básní a třemi grafikami, či *Město na hranici* (1929). Druhou skupinou jsou příležitostné tisky, kam patří především básně *Tatínkovi 75* (1936), *Velikonoce* (bez datace) či *Tři písňe* (1935) věnované jeho ženě Marii. Třetí skupinu tvoří sbírky, jež

¹¹⁸ Hořejš, Jaromír (1903 – 1961) – pedagog, autor próz pro děti i dospělé, básník, dramatik, překladatel z angličtiny a redaktor.

vycházejí z inspirace soudobými uměleckými směry, především z poetismu. Patří sem výše zmíněné tituly *Brouček v růžové zahradě* (1927), *Stínohra* (1930) a *Zahradník* (1933) a také sbírka *Melancholická promenáda* (1931), v níž se objevuje především téma lásky, laděné ovšem melancholicky a spojené s motivy smrti, smutku či vzpomínek. Tuto sbírku výtvarně připravil Richard Lander.

Oldřich Nouza začal publikovat, jak již bylo zmíněno, až na samém konci třicátých let, v době po rozpadu Linie. Jeho prvotina *Rozmluvy přes plot* vyšla v roce 1939 v pražském nakladatelství Václava Petra v edici *Debuty mladých*, kterou redigoval František Halas. Ve stejném nakladatelství vyšla v roce 1941 i Nouzova druhá sbírka *Z žebrácké brašny*, tentokrát v edici ERB, již redigoval Kamil Bednář. Přestože se autor hlásil na literárním poli k surrealismu, v obou sbírkách lze nalézt i klasičtější pojetí přírodních motivů spjatých s tuláctvím: „*Jako bych domů se nevracel / Po cestách s bodláčím / Stehlíček tulačí / Dokola kraj můj se rozztrácel*“ (s. 10). Autorovi však nelze upřít velmi precizní práci s jazykem, která se projevuje například velmi výraznou zvukomalebností veršů: „*Podzim tu a v klestí chřestí zlaté listí / A můj klobouk honí vítr po strništi...*“ (s. 31). Většina Nouzových literárních prací vznikla však až po druhé světové válce.

Velmi aktivní byl také Miroslav Haller, který ve třicátých a čtyřicátých letech vydával mimo edici Linie knihy ve známých pražských nakladatelstvích. V roce 1935 mu vyšla ve významném pražském nakladatelství u Františka Borového sbírka *Cizinec s bílou holí*, na niž navázal sbírkou *Okřídlené sandály*, vydanou v roce 1941 v pražské Družstevní práci v edici *Slunovrat*, redigované Jaroslavem Seifertem. V obou sbírkách jsou patrné stopy expresionismu, projevujícího se ve vyjádření pocitů strachu, osamění uprostřed davu nebo snahy bouřit se proti času: „*Bloudil jsem věčnem sám / byl se mnou čas a Bůh a smrt...*“ (s. 30). Kromě těchto knih vydal také dva soukromé tisky. Již v roce 1931 mu Josef Bartuška nechal u příležitosti společného literárního večera vytisknout v nákladu sto padesáti výtisků drobný tisk *Zřícená nebesa*, který nese výrazné stopy proletářské poesie a tématicky se dotýká politického vývoje v Rusku: „*před nimi lenin, lenin, lenin / proletářský kristus vyšel*“ (s.7). Další soukromý tisk, prozaická črta *Duše krajiny*, vyšla v roce 1940 se čtyřmi dřevoryty Karla Štěcha.

Karel Fleischmann publikoval knižně mimo edici Linie především prózu. Svým civilním zaměstnáním lékaře se nechal inspirovat pro kurzívky, jež pravidelně publikoval v Jihočeských listech a jež pak vyšly souhrnně pod názvem *Lidé*

v *ordinaci* (1937). Druhým tématem, k němuž se Karel Fleischmann rád vracel, byly črty z cest, jež vyšly ve třech svazcích cestopisných sloupků. První s názvem *Prázdninová cesta* vydal již v roce 1929 spolek Budivoj. Reprezentativní kniha obsahuje Fleischmannovy grafiky doplněné prozaickým textem, v němž autor líčí svůj pobyt v Berlíně a dalších evropských metropolích. Do rodného kraje se vrací ve dvou sbírkách črt a sloupků, které vydaly opět Jihočeské listy v roce 1935 a 1936 pod názvem *S dlaní nad očima* a *Prstem po mapě*. V autorově pozůstalosti zůstaly zachované také básně, které však knižně zveřejněné nebyly a které vznikly během druhé světové války při jeho internaci v koncentračním táboře v Terezíně.

Všechny zmíněné knihy svědčí o velké aktivitě jihočeského knižního trhu i jeho autorů, kteří často neváhali obětovat pro vydání svých knih i vlastní prostředky.

III 2) Edice Gemini (1931 – 1937)

V edici s názvem Gemini vyšlo v průběhu šesti let pouze šest knih. Edici založil tiskař Stanislav Kocmoud¹¹⁹, který ve své tiskárně vytiskl celou řadu knih i z dalších jihočeských edic, např. Linie, a také soukromých tisků. Důvody, proč vedle needičního vydávání knih, dal vzniknout edici Gemini, nejsou jasné. Vydavatel dbal ovšem na vysokou, především grafickou úroveň vydaných knih, které často tiskl na ručním papíře. Typické pro všechny knihy této edice je, že grafický doprovod jim dělal výtvarník František B. Kouba.¹²⁰

První knihou, jež v edici vyšla, byla sbírka *Exotická krajina* Františka Dvořáka¹²¹, pozdějšího redaktora významné regionální kulturní čtvrtletní revue Jih. Autor je výrazně ovlivněn poetismem a jak již vyplývá z názvu, ve svých verších zachycuje exotické scenérie – daleké země, přímořské krajiny, karnevaly, smyslnou lásku, opojnost života atp. Verše svou poetikou připomínají tvorbu Konstantina Biebla či Vítězslava Nezvala: „*Na rovníku / exotické krásky / ve stínu datlovníku / tančí hymnus lásky...*“ (s. 12)

Druhá sbírka vydaná v edici s názvem *Zimostráz* autora Jaroslava Zrotala¹²² používá většinou také milostné motivy, jež zpracovává s hravostí, nikoliv však poetickou, spíše lidovou: „*Kos zpívá v ořeši / kdo miluje nehřeši / že je láska svatá / vroucně voní máta*“ (s. 16). Podobně hravě až naivně vyznívají i sporé erotické motivy, jež do Zrotalovy poesie pronikají: „*máš ty má milá tak prsy něžné / že modlím se k nim jak k Marii Sněžné*“ (s. 27). I z této ukázky vyplývá, že autor milostné motivy mísí s náboženskými metaforami, často také využívá motiv flamendrů a veselého nočního života. Jeho verše však pro svůj sklon k lidovosti nejsou příliš hodnotné.

Obě sbírky vyšly na samém počátku třicátých let. Následující kniha se nedochovala a nejsou ani zmínky o tom, který titul byl v edici Gemini jako třetí vydán. Další knihy však začaly vycházet znovu až v roce 1936. První byla *Pouť*

¹¹⁹ Kocmoud, Stanislav – viz kapitolu Knižní trh v Českých Budějovicích v době mezi válkami.

¹²⁰ Kouba, František B. (1906 – 1938) – malíř a grafik.

¹²¹ Dvořák, František – viz kapitolu Literární a kulturní periodika v Českých Budějovicích mezi válkami a významné osobnosti literárního života.

¹²² Zrotal, Jaroslav (1909 – 1969) – pražský herec.

krkonošská Karla Hynka Máchy, vydaná ke stému výročí jeho úmrtí. Vydání opatřil pěti dřevoryty F. B. Kouba a doslovem Miroslav Haller, zmiňující originalitu Máchovy tvorby a její význam pro současnou literaturu.

Sbírka Jaroslava Měšťana *Smlouvání s časem*, vydaná v témže roce, obsahuje intimní poesii, v níž se mladý muž vyznává ze svých prvních lásek. Již v těchto prvních Měšťanových verších se objevují zajímavé a originální metafory. Dívčí ústa jsou pro něj „rudým kapesníkem“, jímž má dívka zamávat milému, růže je „nahá tanečnice“, půlnoc je „plavovlasá“ stejně jako měsíc je „plavovláska“. Měšťan později sám vydával edici Zvěrokruh a pokrčoval v psaní. Jeho poetika vrcholí především v exilových sbírkách z padesátých let, které jsou nejvyzrálejší.

Poslední sbírkou v edici Gemini byl *Bílý akt* moravské autorky Růženy Žižkové¹²³, která touto sbírkou, obsahující sedm jednoduchých milostných básní, debutovala. Vliv na její tvorbu měla poesie Otokara Březiny. Sbírka vyšel v grafické úpravě a se třemi kresbami Josefa Bartušky. Později byla publikována ještě dvakrát v Praze, v roce 1947 s grafickým doprovodem Karla Svolinského¹²⁴ v edici Slunečnice.

Náklady sbírek vydaných v této edici se pohybovaly mezi sto až sto padesáti výtisky, pouze kniha Jaroslava Zrotala dosáhla nákladu přes tři sta výtisků. Z toho lze usuzovat, že knihy byly v edici tištěny za finančního přispění autorů, jejichž příspěvek mohl výši nákladu ovlivnit. V případě edice Gemini se nejedná o typickou edici, v níž by publikace vycházely pravidelně, s jednotnou grafickou úpravou, a tak jediným jednotícím prvkem edice Gemini byla právě osobnost výtvarníka Františka Kouby.

---

¹²³ Žižková, Růžena (1918 –) narodila se v Ivančicích a na jižní Moravě působila jako učitelka až do konce druhé světové války spolu se svým manželem Otokarem Žižkou. Oba psali verše, z počátku vydávali lyriku samostatně, později skoro vždy jako dvojice. Jejich díla vycházela v malém počtu výtisků v bibliofilské úpravě. Mezi nejcenější díla O. Žižky patří prvotina *Květ ve váze*, *Jižní Morava*, *Konec slavnosti*, *Elegie*, *Zaklínač*, *Jaru našeptáno* aj. Žižková debutovala sbírkou *Bílý akt*, dále vydala *Rondely za TGM* a *Broskvové jitro*.

¹²⁴ Svolinský, Karel (1896 – 1986) – malíř, grafik a ilustrátor, profesor AVU.

III 3) Edice Sdružení jihočeských výtvarníků (1935 – 1946)

Podobně jako v edici Gemini vyházely knihy v edici Sdružení jihočeských výtvarníků nepravidelně a spíše náhodně. Během více než desetileté nakladatelské aktivity SJV vyšly čtyři tituly, z nichž jen dva nesly označení, že jsou součástí edice. Přesto nelze ani tuto aktivity jihočeských výtvarných umělců pominout, protože přispívá k ucelenému pohledu na regionální scénu.

Sdružení jihočeských výtvarníků spojovalo většinu jihočeských tvůrců působících ve výtvarném umění. Kromě řady výstav, které Sdružení organizovalo, vydávalo v letech 1934 – 1941 ročenku *Práce*. *Práce* vycházela nejprve v nákladu 400 výtisků, od r. 1939 klesl náklad na 300 kusů. Kromě výtvarných reprodukcí obsahovala také studie představující jednotlivé výtvarníky, i poesii či úvahy o regionálním umění.

V roce 1935 vydalo Sdružení jihočeských výtvarníků svůj první knižní titul, básnickou sbírku tehdy čerstvého maturanta Jaromíra Měšťana s názvem *Hoch ve smutku*. Na výtvarném zpracování obálky poměrně obsáhlé básnické prvotiny se podílel významný výtvarník Karel Chochola¹²⁵. Sbíрка začínajícího autora především tematizuje motivy dospívání, přerodu chlapce v muže, první lásky či bolestné opouštění chlapectví. Právě „Chlapectví“ se jmenuje i jedna z částí sbírky, v níž autor dospívání vyjadřuje slovy: „*Budu mít opánky / naboso / košilku rozhalenou / něco se ve mně rodí / a nejsem ženou...*“ (s. 20). Podobný přechod k dospělosti zachycuje i verš, v němž autor jako by naznačoval, že opouští svět pohádek, který se mu zhmotňuje v milostném citu: „*Červená Karkulko / Tvé srdce mi bije v dlani...*“ (s. 31). Právě jako ve většině sbírek jihočeských autorů hraje v básních Jaroslava Měšťana značnou roli i příroda, která v jeho básních tvoří neopomenutelnou kulisu, jistě i pod vlivem reálného prožitku jihočeské krajiny.

Příležitostným tiskem byl sborník, který vydalo SJV v roce 1938 k životnímu jubileu malíře Julia Bouse¹²⁶. Soubor vzpomínek Bousových nejbližších přátel, mimo jiné i tiskaře Karla Fialy či výtvarníka Ady Nováka, připomíná úspěchy, jichž Julius Bous za šedesát let svého působení docílil. Publikace má také literární

¹²⁵ Chochola, Karel (1893 – 1942) – architekt původem z jižních Čech, významný funkcionalista.

¹²⁶ Bous, Julius (1878 – 1944) – malíř, krajinář, pedagog a ředitel střední školy

hodnotu, protože je zde uveřejněno také několik Bousových literárních prací, především črt s motivy jihočeské krajiny, např. *Kleť*, *Kohout*, *Strom* či *Tepna života*, jež odpovídají dobové tendenci vrcholící Stehlíkovou *Zemí zamyšlenou*.

Poslední knihy, které Sdružení jihočeských výtvarníků vydalo, mají společného autora a připomínají tituly, které začala v té době vydávat místní pobočka Družstevní práce. Jedná se o dva soubory kreseb z předních jihočeských tvůrců, výtvarníka Oty Matouška¹²⁷. V roce 1940 vyšlo pět původních dřevorytů s názvem *Jihočeské postavy*. Portréty význačných postav jihočeské historie, spjatých především s husitstvím, např. Jana Husa, Tomáše Štítného ze Štítné, Jana Žižky z Trocnova, Jana Chelčického, měly jistě především v prvních válečných letech povzbudit jihočeskou veřejnost, dodat jí naději připomínkou slavných postav, které dokázaly v historii vzdorovat útlaku. Reprezentativní publikaci, vytištěnou na ručním papíře, doprovodil aktivní západočeský básník a prozaik Miloslav Matas¹²⁸ verši, v nichž činy zobrazených osobností dokumentuje. Po válce v roce 1946 pak v edici vyšel rozsáhlý soubor šedesáti jedna litografií s náměty z koncentračního tábora v bavorském Flossenbürgu, v němž byl autor internován, s názvem *Kresby z koncentráku*. Autor si při své internaci udělal řadu náčrtů, které se mu podařilo zachránit a po návratu je dotvořil. Vznikla tak emotivní série, zachycující každodenní život a utrpení vězňů za války. Samy názvy obrazů, zpodobňujících především postavy, ale i záznamy každodenního života, vypovídají o námětech, např. *Dráty*, *Nosič kamení*, *Dostali „náchšup“ buryny*, *Únava*, *Lágr večer*, *Pochod smrti*.

Přestože v edici Sdružení jihočeských výtvarníků vyšlo nejméně publikací, její existenci nelze opominout. Je pravděpodobné, že plán mít vlastní edici a publikovat v ní knihy regionálních autorů s hodnotným grafickým doprovodem zřejmě po vydání Měšťanovy sbírky zkrachoval a že následující publikace vyšly spíše jako příležitostné tisky, protože ani nenesou označení „edice“. Přesto význam této vydavatelské snahy tkví ve vydaných publikacích, ale i v prezentaci vlastních aktivit v ročence *Práce*. Důležité také je, že se o vydávání knih pokusilo sdružení, jež nemělo primárně s vydavatelskou činností zkušenosti a nebylo

¹²⁷ Matoušek, Otto (1890 – 1977) – ilustrátor a grafik.

¹²⁸ Matas, Miloslav (1909 – 1973) – civilním povoláním právník původem z Českých Budějovic, žil v západních Čechách, kde působil mj. jako básník, prozaik a dramatik.

orientováno na literaturu, a tak vedle počínů nakladatelství a publikování soukromých tisků představuje SJV další příklad neopomenutelného vydavatelského subjektu na regionální literární scéně.

III 4) Edice Zvěrokruh (1939 – 1942)

Knižní edici s názvem Zvěrokruh, pojmenovanou zřejmě podle své básnické sbírky, jejíž vydání edici zahájilo, založil Jaromír Měšťan¹²⁹ v prvním roce druhé světové války, v prosinci roku 1939 a řídil ji až do svého odchodu do exilu v roce 1948. V exilu pak vydal ještě čtyři sbírky, jež uveřejnil také pod značkou edice Zvěrokruh¹³⁰, především však pracoval pro vysílání Svobodné Evropy v Mnichově. Jaromír Měšťan byl aktivní na kulturním a literárním poli již jako student a redigoval mimo jiné studentský časopis Sdružení. V roce 1935, v době, kdy maturoval na reálném gymnáziu, mu vyšla v edici Sdružení jihočeských výtvarníků prvotina *Hoch ve smutku*. O rok později vydal sbírku *Smlouvání s časem* v edici Gemini.

Edice Zvěrokruh se věnovala především začínajícím regionálním autorům, jimž poskytovala publikační platformu pro jejich, především básnické, debuty. Jiří Měšťan se pokusil udržet u většiny knih jednotnou či velmi podobnou grafickou úpravu – bílý brožovaný obal z ručního papíru, téměř shodné rozměry knih, z nichž většina měla dokonce podobný rozsah, pohybující se kolem třiceti stran. Ve více než polovině případů byl použitý i stejný druh písma, tzv. kairo. Většina knih měla také výtvarný doprovod, nejčastěji grafiku na frontispici, jejímž autorem byl některý z jihočeských výtvarníků, často představitelů mladé generace. Svým výtvarným dílem přispěli mimo jiné mladí výtvarníci, např. Ada Novák¹³¹, Antonín Smutný¹³², Miloš Kubíček¹³³ či již známí a uznávaní tvůrci jako Julius Bous.

Právě preference mladých začínajících autorů spojovala jednotlivé tituly edice Zvěrokruh, v níž v průběhu pouhých třech let vyšlo dvacet titulů. Během této doby Jaromír Měšťan publikoval dvanáct básnických debutů, dvě sbírky autorů,

¹²⁹ Měšťan, Jaromír (1916 – 1965) – básník a novinář, studoval práva v Praze, po roce 1948 odešel do exilu.

¹³⁰ Uvádí jej např. A. Zach ve své studii *Kniha a český exil*.

¹³¹ Novák, Ada (1912 – 1990) – výtvarník (malíř, fotograf), v první polovině 30. let studoval AVU, byl členem skupiny Linie, přispíval do časopisu Jih, ve 40. letech byl členem Svazu jihočeských výtvarníků.

¹³² Smutný, Antonín (1890 - ?) – malíř, grafik, keramik.

¹³³ O autorovi se nepodařilo zjistit bližší informace.

jež debutovali dříve, jednu sbírku lidové poesie místního písmáka a jeden překlad divadelní hry. Většina autorů vydala v edici pouze jeden titul, kromě samotného editora Jaromíra Měšťana a jedné z autorek Helgy Schubertové.

Publikované tituly spojuje kromě generační spřízněnosti i tematika. Jak lze očekávat u mladých autorů, převažuje lyrika milostná, s erotickými náznaky nebo naopak propojená s přírodními motivy. V některých sbírkách převažuje přírodní lyrika, v níž je vyjádřena láska k rodnému kraji a k vlasti, což je ve válečné době pochopitelné.

První sbírkou, která v edici v prosinci 1939 vyšla, byl soubor básní *Zvěrokruh* Jaromíra Měšťana, jež dal název celé edici. Sbíрка obsahuje dvanáct básní uspořádaných podle jednotlivých znamení zvěrokruhu, jejichž latinské ekvivalenty tvoří motto. Názvy znamení jsou také v titulech básní, ovšem v motivech či obsahu básní se již neodrážejí. Básně věnované Nině, autorově přítelkyni a básnířce, jejíž sbírka vyšla v edici *Zvěrokruh* jako druhá, zpracovávají především milostné motivy zasazené do koloběhu ročních dob, s dvěma často se opakujícími obrazy, leitmotivy. Prvním z nich je vítr, který „*duje do noci*“ (s. 7), básník „*líbá jako vítr*“ (s. 9) nebo popisuje „*vítr v klíně*“ (s. 21). Druhým významným obrazem jsou ňadra: „*tvé bílé prsy svítí / v hedvábném spinadle*“ (s. 14) či „*růžová ňadra jako květ jabloní*“ (s. 17). Oba obrazy se setkávají v metafoře „*vítr v záňadří*“ (s. 11). Často využívá i obraz úst či výraz „*sandálky*“. Měšťanova milostná lyrika patří v edici, kde vycházela především milostná lyrika, k těm originálnějším.

Druhou knihou v edici byla sbírka *Večery dívek* začínající autorky Niny Reichertové¹³⁴, jejíž verše Jaromír Měšťan vydal zřejmě pod vlivem svého vztahu k ní. V prvotině mladé básníčky se objevuje téma typické pro řadu dalších knih v této edici, zejména u žen-autorek, tedy téma milostného vzplanutí, jeho romantických počátků i jeho konců. Sbířku uvádí báseň „*Říkáno v soumraku*“, v níž se objevuje i verš, jež by mohl být mottem celé sbírky „*nejsem již dívka a ještě ne žena*“ (s. 7). Verše, jež popisují začátek vztahu, jsou i lehké erotické, když se autorka vyznává: „*žhavé tělo / které ti chci dát*“ (s. 27). Přesto nejsou obrazy, objevující se ve verších, nijak originální, např. rozchod popisuje slovy: „*jiné patří tvé úsměvy*“ (s. 16). U Niny Reichertové najdeme často prolínání

---

¹³⁴ Reichertová, Nina – o autorce se nepodařilo zjistit podrobnosti.

milostných motivů s přírodními či náboženskými prvky, obvyklý je pro ni obraz růžence, který proniká i do titulu jedné básně *Růženec všech bolestí se modlím*. Téma lásek a rozchodů se objevuje i v řadě dalších sbírek a není příliš originální.

V edici Zvěrokruh publikovaly ještě další tři ženy: Helga Schubertová, která zde vydala dvě knihy, Petra Lumbachová a Libuše Pamětnická. Knihu Helgy Schubertové¹³⁵ *Osmnáct podzimů* uvádí Jaromír Měšťan slovy, jimiž by bylo možné charakterizovat i poetiku Niny Reichertové: „*lehké vznícené verše inspirované přerodem dívky v ženu*“. Verše Helgy Schubertové jsou originálnější než básně předchozí autorky, což dokládají i obrazy v textu *Podzimní láska*: „*Jde život silnicí / a nese vlčí máky / Jdou lidé ulicí / a mají zrudlé zraky... Jde soumrak na kvítí / a usínají stvolý / jsme láskou napiti / a chlad k nám vane z polí*“ (s. 13). Proti těmto nápaditým veršům však v knize probleskují i naivní obrazy a jednoduché rýmy: „*Ty's o mou lásku prosil / ... / a jen ty's jediný mě zkosil*“ (s. 14). Témata jsou opět klasická – první láska, rozchod. I Helga Schubertová má své oblíbené obrazy – především pootevřené oči a rty. Zajímavé jsou verše, v nichž se autorka stylizuje do starého člověka, jako v úvodní básni *Já*, nebo v nichž se vyrovnává se smrtí svého otce, v básních *Zpěv smrti* a *Otcova smrt*. V druhé sbírce, kterou v edici vydala, s názvem *Bez kormidla* však kvalita veršů klesá. Hlavním tématem sbírky je nenaplněná láska dívky ke staršímu muži a tragické ladění naznačují již názvy básní, např. *Otrávila jsem se*, *Vzlyk nemocné*, *Zrada*, *Pohrdání*, *Odevzdání*. Opakují se zde často motivy úsměvu, stín těla, chladný dech či bílé ruce. Ve sbírce se objevuje pouze několik originálních obrazů, příp. variací na klasické metafory: „*své srdce dál vláčím po silnici / a uzavírám do tmy černých okenic*“ (s. 8), „*večer je slepý Bůh*“ (s. 14) či „*být opilá tvým vínem*“ (s. 21). Častěji však narazíme na klišé, např. „*chci pro Tebe žít / i zahynouti*“ (s. 10).

Verše Petry Lumbachové¹³⁶ ve sbírce *Milostný dopis* jsou laděné podobně. I v nich se objevují především klasické milostné motivy. V básni *Zmatek* se autorka vyznává „*Srdce mi bije zrychleně / a přece je cítím umírat ... dálka – která je mezi námi / nedovolí mi se usmívat*“ (s. 7). V poesii Petry Lumbachové najdeme i romantizující přemýšlení o smrti, např. v básni *Tajemství* „*snad je to krásné /*

¹³⁵ Schubertová, Helga – o autorce nebyla zjištěna žádná životopisná data.

¹³⁶ Lumbachová, Petra – o autorce nebyla zjištěna žádná životopisná data.

mladá umírat“ (s. 9). Básni *Chci abys' lhal*, v níž autorka říká „*řekni mi prosím, / že mne máš rád / vždyť na tom nesejde, / že budeš lhát*“ (s.10), dokresluje naivitu svých veršů.

Sbírka Libuše Pamětnické¹³⁷ *Malá princezna* líčí ich-formou a za využití pohádkových, přírodních i náboženských motivů opět klasické téma přerodu děvčátka v ženu. Text s pravidelným rýmem využívá řadu deminutiv (sukýnka, copánky, vlásky), dospívání je pak symbolizováno platonickým vztahem ke Karlu Hynku Máchovi, jehož autorka obdivuje a jehož oslovuje „*básníků králi, králi lásky*“ (s. 36). Jednotlivé básně nesou např. názvy *Narodila se princezna, Princeznina panenka, Princezna jde do školy, Princeznin máj*. Básně však nejsou příliš originální a nezaujmu ani formou ani tématem.

Milostnou poesii do edice přispěl i Václav Milinovský¹³⁸ se sbírkou *Matutina*, v jehož textech se objevují dvě roviny - chlapecky radostná, hravá, sledující opět přerod děvčátka v ženu, tentokrát mužskými očima, a rovina evokující středověké rytířství. V básni *Dobřichovice* autor vzpomíná na bezstarostné léto: *Ramínka od plavek / zůstala nedopata / Má rání modlitba / vzpomínám na děvčata*“ (s. 15). Proti těmto lehkým, hravým veršům stojí patetické, honosné, středověkou lyriku připomínající básně: *Za vás má milá modlím se / svůj rání graduál*“ (s. 21). Typické jsou také motivy náboženské, korespondující s názvem sbírky, jež v katolické liturgii znamená ranní modlitbu, prolínající milostnými motivy: „*tisíckrát láskou křížován*“, „*s oděrků srdce s krvavých ran / tkám rudou aureolu*“ (s. 20). Tyto motivy spojuje i poslední báseň, jež nese shodný název jako celá sbírka: „*Na prahu bolné samoty / stojí zas její stín / Modlitba ranní života / můj věčný matutin*“ (s. 25). Jako jeden z mála básníků zpracovává motivy rodného města, a prostorově tak verše ukotvuje: „*Vzpomínky zůstaly ve městě / na soutoku dvou řek / jste kostelem / ve kterém jsem nepoklek*“ (s. 13). Jeho sbírka přináší několik originálních metafor a zapadá do profilu celé edice.

Spíše průměrnou milostnou lyriku přinesla sbírka Jana Kozáka¹³⁹ *Pohledy do oken*. Již názvy básní prozrazují, že nepůjde o příliš originální dílo: *Děvčátko,*

¹³⁷ Pamětnická, Libuše (1920 – 1992) – žila na Havlíčkovobrodsku, působila jako básnířka, autorka beletrie a fejetonistka.

¹³⁸ Milinovský, Václav – o autorovi nebyla zjištěna žádná životopisná data.

¹³⁹ Kozák, Jan (1921 – 1995) – autor socialisticko realistické prózy (např. romány *Svatý Michal, Čapí hnízdo, Adam a Eva*), předseda Svazu československých spisovatelů a pozdější docent dějin

První láska, Májové večery. Knihu uvozuje motto: „*Nálady jsou koktail kterým se opijíme / Ne však jen okolí mění nálady / ale i nálady jsou schopny / okolí vytvářet*“. O něco originálnější milostnou poesii přináší sbírka *Milé z daleka* začínajícího autora Zdeňka Koňáka¹⁴⁰. I jeho knihu uvedl Jaromír Měšťan slovy: „*Knížka je dobrým přínosem ke generační lyrice, hledající usilovně svá slova a svou tvář*“. Ve sbírce uvedeném latinským mottem *omnia vincit amor* sleduje autor milostný vztah od jeho počátků až k rozchodu. Nejen v básni *Šestnáctileté*, ale i v dalších textech se autor stylizuje do muže radícího mladým dívkám: „*Do náruče sevři svoje zraní / úsměvy nevracej / dej vykrváct touze po svítání / pálicí místa neдрásej*“ (s. 8). Autor se neubráníl klasickým klišé, např. „*opili horkou touhou*“. Na rozdíl od Jana Kozáka však najdeme u Koňáka také několik originálních obrátů „*oči s modrým zákalem*“, „*neboj se lodi bez vesel*“, Zajímavé metafory volí autor i při líčení rozchodu: „*A vlaky, co jsme pro štěstí poslali / nesmírně daleko jedou / Strojvůdci mladí a nestáli / krotit se nedovedou*“ (s. 14). Velmi originálním, zvukomalebným obrazem je „*S konvicí měsíčního mléka / budeš stát na záspi*“ (s. 18), jenž využívá přírodních a venkovských motivů, typických pro druhou část tvorby v edici vydané.

Svůj jihočeský domov oslavuje v básnické sbírce *Ledy plují* F. X. Peyrek¹⁴¹, který již dříve vydal vlastním nákladem jako soukromý tisk dvě sbírky *Na těžké cestě* (1937) a *Zpěv ohni* (1939). Autor si již tituly svých básní vymezuje prostor, o němž píše: *Doudlebská krajina, Římov, Dobrá voda*. Další básně jsou obecným vyznáním kraji, např. *Jihočeské noci*. Ve svých verších nezachycuje pouze prostor venkova, ale i města. Verše zobrazují krajinu spíše tradiční formou, neopomínajíce ani religiózní motivy: „*rozsevač z křížové cesty se navrátil / chudobky z kostelních lavic kraji strás*“ (s.13). Objevují se obrazy růženců, bible strání, křížů či Kristova stínu. Verše F. X. Peyreka do jisté míry posilují obraz o „zádumčivých Jihočeších“, proti němuž bojovala skupina Linie, ovšem přinášejí také zajímavé metafory, které knihu obohacují.

Jižním Čechám věnoval svou knihu *Můj jih* i Karel Fron¹⁴². Podobně jako Peyrek i on vymezuil prostor svých básních již v titulech: *Třeboň, Hluboká, Hosín*

---

komunistické strany.

¹⁴⁰ Koňák, Zdeněk (1919 – 1999) – novinář, prozaik, překladatel ze slovenštiny.

¹⁴¹ Peyrek, František Xaver (1917 – 1968) – redaktor a básník.

¹⁴² Fron, Karel (1921 – 2002) – československý rodák, básník a výtvarník, celou řadu knih vydal

či *Helfenburg*. Jeho lyrické verše místy vycházejí z lidové inspirace a opět ožívují představu jižních Čech jako kraje rybníků, řek, mlh, leknínů či čápů: „*Nese se nad krajem / zajatým do ticha / sedláckým chorálem / olší šum zavzdychá.*“ (s. 19). I městské lokality, jako Třeboň, většinou oprošťuje od městského prvku a uvádí je prostřednictvím přírodních symbolů. Městská symbolika proniká do Fronovy poesie pouze na několika místech a prolíná s přírodní: „*Zvuk zvonů budí město / ... / jde loubím šero skryté.*“ (s.7). Jižní Čechy jsou pro něj zemí požehnanou, ale zároveň zemí mytologickou: „*Nad požehnanou zemí básníkův duch / loučí se s tajemnou klekánicí*“ (s. 15). Jak vyplývá i z uvedených citací, verše Karla Frona podporují typický obraz jihočeské krajiny, ale zároveň ho obohacují o nové metafory.

Ještě výrazněji ve své poetice uplatňuje lidové motivy Jiří Škvor¹⁴³ ve sbírce *Mladý čas*. Rozsáhlá sbírka, rozdělená do třech částí s názvy *Umírala mladička*, *Šest písní* a *Ztracené království*, se přiklání k ruralistické tradici zachycující venkov jako místo domova, útočiště a cíle návratů a také „čistého“, harmonického prostoru, v němž žijí spravedliví lidé. Vede tedy k určité idealizaci, typické spíše pro venkovskou prózu 19. století. Město ve Škvorových verších nabývá často negativních obrysů. Motivy, jež básník spojuje s obrazem města, jsou špína či zrada, jako v básni *Procitnutí ve městě*, kde říká: „*Ze sna mě nebudí hlas sedmihláška / pod oknem zvoní starý popelář / včerejší polibky – ach ne, to není láska! / Den ode dne jsem větší a smutnější lhář.*“ (s. 35). Inspirace lidovou poezií se naopak projevuje např. v následujících verších s řadou deminutiv: „*Slza, když skane po tvém líčku / probudí bílou holubičku / jež malé prsy zahřívá*“ (s. 14). Tématem této básně i celé části sbírky s názvem *Umírala mladička* je obraz milenky umírající na tuberu. V další části sbírky pak převažují motivy návratu do

---

především v devadesátých letech, kdy žil v Karlových Varech.

¹⁴³ Škvor, Jiří (1916 – 1981) básník a autor románů, po válce vystudoval práva, angažoval se v národně socialistické straně a byl redaktorem Svobodného slova. Proto musel v roce 1948 emigrovat. Na dva roky zakotvil v Německu, pak přesídlil do Kanady. Stal se profesorem českého a slovenského jazyka a literatury na univerzitě v Montrealu. V exilu tvořil pod pseudonymem Pavel Javor. Vydal 13 básnických sbírek a dvě prozaická díla. Vzpomínal v nich na domov a reagoval na osud své vlasti, např. *Pozdrav domů*, *Nad plamenem píseň*, *Země křižovaná*, *Chudá sklizeň* (1953).

rodného kraje, opět ve spojení s náboženskými obrazy a personifikací přírodních prvků, např. „zvonička kývá na pozdrav“.

Svou lásku jižním Čechám vyznává ve sbírce esejů a přírodních črt i krátkých historických povídek Jaromír Měšťan v druhém titulu, jenž v edici vydal, v knize *Tudy šel pán*, druhé části autorovy „*Malé jihočeské trilogie*“, jejíž třetí část však nakonec nevyšla. Podobně jako v knize *Země, kterou miluji* z roku 1938, vydané nákladem Českobudějovických listů, zachycuje Jaromír Měšťan typické scenérie, jako jsou rybníky, pole s božími muky, lesy, a ruralistické motivy, např. koní, jež „*ržou ve stájích*“, a mísí je s náboženskými obrazy Krista či panny Marie. Ostatně mottem celé knihy je citát z Viktora Dyka: „*V té zemi žije kdesi žena / ze které vzejde mesiáš*“. Osmnáct esejů, jež kniha obsahuje, přináší lyrický, vysoce emocionální pohled na „zemi zamyšlenou“. Črty jsou pro zpestření prokládány krátkými, většinou milostnými příběhy z jihočeské historie. Měšťanova kniha se z celé řady částečně vymyká právě svou prozaickou formou. Nicméně obsahově také podporuje lyrický obraz jižních Čech. Měšťanovy texty zároveň předznamenávají vlnu lyrizovaných črt poetizujících jihočeskou krajinu, jež vrcholí *Zemí zamyšlenou* Ladislava Stehlíka¹⁴⁴.

Do jisté míry výjimečná je i kniha Vojtěcha Marka¹⁴⁵ *Na starou strunu*, protože nejde o prvotinu začínajícího autora, ale o lidovou poesii místního jihočeského písmáka. Vydání této knihy Jaromír Měšťan ospravedlňuje tím, že nastala doba, v níž dochází k „*veliké renesanci národního ducha, kterou dnes vzrušeně prožíváme*“, čímž nepřímě odkazuje na snahy o povzbuzení národního uvědomění za druhé světové války. Ve své předmluvě připomíná významné autory minulého století: Julia Zeyera, Josefa Václava Sládka, Antonína Dvořáka či Jana Nerudu. Ve sbírce je obsaženo devět básní s milostným tématem, či lidovou variací na téma smrti. Symbolické jsou už samotné názvy jednotlivých skladeb: *Píseň žalu*, *Píseň lásky*, *Píseň o mrtvé matičce*, *Píseň sirotkova*. Většina textů má v názvu „píseň“ a obsahuje i poznámky k nápěvům. Verše jsou často velmi naivní a básně mají epický příběh: „*Včera zvečera / hvězda svítala / šel Pepiček do háječku /*

---

¹⁴⁴ Stehlík, Ladislav (1908 – 1987) – autor impresionisticky laděné prózy věnované jihočeskému venkovu ve třisvazkovém díle *Země zamyšlená* (40. léta) a autor přírodní lyriky ve sbírkách *Kvetoucí trnka* (1936) či *Voněly vodou večery* (1956).

¹⁴⁵ Marek, Vojtěch (1881 - ?) - lidový básník.

temná noc byla“ (s. 10). Markova poesie tak představuje zajímavý příspěvek k jihočeskému modernímu folklóru poloviny dvacátého století.

Na pomezí milostné a přírodní lyriky stojí meditativní sbírky dvou básníků Bohumíra Janouška a Miloše Kubíčka. Bohumír Janoušek¹⁴⁶ se ve své sbírce *Zpověď mléčnému porculánu* přiklání k přírodním motivům, využívá symboliku jara, do níž pronikají i milostné metafory: „*V zahrádce pod okny mám tolik konvalinek / že Touha nebojí se tudy chodit bosa*“ (s. 15). Jeho poesie je spíše vážná, filosofující: „*Přichází a miji nás / kapucín čas*“ (s. 9). Proti tomu je meditativní poesie Miloše Kubíčka¹⁴⁷ ve sbírce *Padající s výše* více erotická. Autor se stylizuje do dvou rovin. Jednou je téměř poetou laureatus, když píše „*často bývám tak vzdálen / stisků skutečnosti / jež cítí padající s výše / Tu chápu se rytmu stínů / dmutí arkád / vracejících se moři / nekonečného světa / všeho i hvězd*“ (s. 13). V druhé rovině je spíše rebelujícím básníkem, jemuž je vlastní nejintimnější tělesnost: „*Nejsem jen orgasmus vzteku / a kaskáda marných chvil*“. V jeho poesii se objevují téměř beatnické prvky: „*modlím se cigaretovému oltáři / modlím se zakristii nader*“ (s. 14), nebo městská „poetika špíny“, k níž patří i prodejná láska: „*že právě těchto lásek výkaly / dnes na má ústa stékaly*“ (s. 17)

Podobnou poetikou jako Kubíčkovy verše se vyznačuje i sbírka Radomíra Štemberga¹⁴⁸ *Slunce ve dlaních*. Měšťan v úvodu charakterizuje jeho poetiku následovně: „*Autor se řadí svým lyrickým debutem do řady generačních básníků, usilujících o vtisknutí pevných rysů své generační tváři. Svou vznětlivostí, plností verše, novostí vidění i celým svým básnickým řádem je jeho knížka podstatným přínosem v knižnici mladých autorů.*“ Zejména první básně sbírky se vyznačují specifickou metaforikou, např. báseň *Vlastní podobizna*: „*Smrt faetona / státi se fialovým bleskem / chaloupky v Čechách doma // Svatý Jan s pěti hvězdičkami / rozliti zvony / dáti svá srdce a zůstat sami /*/ racek narazil na maják / za nehty cítím již hlinu / chtěl bych se smát a nevím jak / čekám že na tmavém nároží jednu / noc sám sebe minu*“ (s. 7). Z motivů typických pro jiné autory edice vybočují i některé obrazy ve Štembergových milostných básních, např. v básni *Sen na moři vlasů*: „*Na vlnách tvých vlasů / jak Kryštof Kolumbus / objevím Novou zemi / pro*

¹⁴⁶ Janoušek, Bohumír (1924) – historik a archivář, který se věnoval především historii jižních Čech.

¹⁴⁷ Kubíček, Miloš - o autorovi nebyla zjištěna žádná životopisná data.

¹⁴⁸ Štemberg, Radomír – o autorovi nebyla zjištěna žádná životopisná data.

Jižní Kříž / opustím Velký vůz / pro rovník / sešit z rovnicemi“ (s. 10). Na rozdíl od většiny autorů v edici, snad s výjimkou Miloše Kubička, využívá Štemberg depoetizaci: „*vylov medusu, krásný sen / budeš mít ve dlaních jen slizkou hmotu...*“ (s. 10). Do druhé části sbírky pronikají spíše klasičtější milostné a dokonce i náboženské motivy spojené s obrazy tuláctví a kvalitu sbírky tak trochu snižují.

Velmi výjimečným zjevem v edici byl poslední, dvacátý svazek divadelní hry Lope de Vegy *Otrokyně svého milence* v překladu Karla Michaela Walló¹⁴⁹.

Edice Zvěrokruh v exilu

Po svém odchodu do exilu se Jaromír Měšťan pokusil udržet edici Zvěrokruh a vydal pod tímto názvem ještě čtyři vlastní exilové sbírky. První z nich, *Malá noční hudba*, vyšla však až roku 1954. Autor ji uvedl slovy: „*Tyto verše začaly vznikat v mém jihočeském vyhnanství v posledních dnech války. ... Po nich přijde již jenom poesie z exilu.*“ Sbírkou je uvedena mottem z básně Arthura Rimbauda: „*Lala, co skvělých lásek znaly moje sny...*“ Právě vzpomínky na dávné lásky propojené s hudebními motivy jsou hlavním tématem sbírky. Názvy veršů často odkazují k hudbě, např. *Měsíční sonata, Requiem, Beethoven, Při hudbě Mozartově* a také metafory v básních užitě často vycházejí z hudby: „*houslový bok těla tvého*“ (s. 14), dále se opakují obrazy prstů, klavírů, růží. Některé metafory jsou variací na klasické obrazy: „*Jsem unavený piják / na hrdle tvého vína / Pověz mi ty krásná krutá / co vidíš – očima zavřenýma*“ (s. 33). Zajímavé je, že do této sbírky nepronikly motivy války či odchodu do exilu, které jsou pak plně cítit z dalších třech sbírek.

Sbírkou *Sladká jako med, Útěk do Egypta a Potměchuť svoboda* jsou součástí trilogie *Poesie z exilu*. Všechny tři sbírky jsou si velmi blízké tématicky i motivicky, všechny spojují motta vypůjčená z Bible. První sbírku uvozuje citát ze Zjevení sv. Jana: „*I šel jsem k andělu, a řekl jsem jemu: Dej mi tu knížku. I řekl mi: Vezmi ji a učiníš hořkost v nitru Tvém, ale v ústech Tvých budeť sladká jako*

¹⁴⁹ Walló, Karel Michael (1914 – 1990) žil v Praze, působil jako filmový a divadelní režisér (např. v pražském divadle Jára Kohouta) a překladatel z němčiny, španělštiny, francouzštiny, italštiny, ruštiny a řečtiny. Vydal také básnickou sbírku *Černá madona*.

med.“ Sbíрка je plná motivů smutku, odloučení od domova, který zde symbolizují především obrazy venkovské krajiny, autor často vychází z události, která se mu stala v exilu a která jej vede ve vzpomínkách zpět do vlasti. Smutek po domově dokládají i názvy veršů, v nichž se často opakuje slovo „exulant“, „Čechy“ či „domov“. Stesk dokládá následujícími verši, z nichž často zaznívá vědomí toho, že rodná zem je blízko, a přesto nedosažitelná: „*To není Šumava, to už je Böhmerwald*“ (s. 7), „*jinou řečí tu zpívají dívky*“ (s. 7), „*Mé Čechy – po kolikáté už bez jara*“ (s. 20), „*vyřídte v Čechách doma / že je mi smutno / a že jsem sám*“ (s. 21), „*slunce se toulá v jízdním řádu / chtělo by domů*“ (s. 22), „*daleko – daleko / a přece jen /několik hodin jízdy rychlíkem*“ (s. 35). Domov básníkovi symbolizují např. aleje topolů, užovky, orající sedlák, „*vesničky bílé okolo návsi*“ či „*vůně říjnových polí*“.

Stejně obrazy pokračují i ve sbírce *Útěk do Egypta*, kterou uvozuje citát z evangelia sv. Matouše: „*Když vás budou pronásledovat v jednom městě, utečte do jiného.*“ Více se zde také objevují náboženské motivy (Jidášek, Mojžíšek) či vzpomínky na dětství. Krajinu domova i nadále symbolizují např. jihočeské řeky, proti tomu krajinu exilu provází hrůza, úzkost a nechtěná svoboda, která „*zajiká v hlase*“ (s. 18).

Završením této trilogie je sbírka *Potměchuť svoboda*, uvozená heslem z Knihy Jobovy: „*Protož nemohu já zavřítí úst svých, mluvím v soužení ducha, naříkám v hořkosti duše své.*“ Ve sbírce se objevují především zimní motivy – sníh, mráz, advent, vánoce mimo domov, „*vítr vhání snih z Čech do oken*“ (s. 27). V básni s názvem *Milostná* se objevuje i obraz spojující motiv ženy s motivem rodné země: „*Vždyť ty jsi Čechy mé.*“ (s. 10). Měšťan je ve všech exilových sbírkách věrný své poetice, kterou představil již ve svých sbírkách esejů.

Edice Zvěrokruh je neopomenutelnou edicí nejen na jihočeské literární scéně, ale má i celorepublikový význam, už z toho důvodu, že představila prvotiny nebo rané dílo řady autorů, jež se později prosadili, ať už na oficiální poválečné scéně či v exilu, např. Jiří Škvor, Zdeněk Koňák, Jan Kozák či K. M. Walló. Docenit je třeba však i sbírky autorů, kteří dále v literární tvorbě nepokračovali, a také intenzivní práci Jaromíra Měšťana nejen při vydávání knih, ale také při organizování regionálního literárního života. Je třeba také uvážit vlastní tvorbu Jaromíra Měšťana, z níž jsou ocenitelné především prozaické přírodní črty a exilová tvorba.

III. 5) Edice Družstevní práce (1938 - 1948)

Českobudějovická pobočka Družstevní práce, nakladatelského družstva čtenářů, spisovatelů i výtvarníků, vznikla záhy po založení pražského ústředí, tedy již v roce 1922. Jako svůj cíl si pražská centrála uložila vydávat literárně i graficky hodnotné knihy českých autorů a výtvarníků a zpřístupnit je za dostupnou cenu široké čtenářské vrstvě. Úkolem jihočeské pobočky bylo udržovat kontakt s místními čtenáři, informovat je o novinkách, sbírat objednávky, distribuovat mezi ně došlé knihy, ale také zjišťovat jejich reakce na přečtené dílo a zprostředkovávat pražskému vedení zpětnou vazbu z regionu.

Jihočeská pobočka však postupně, jak zájem o produkci Družstevní práce rostl, začala rozšiřovat svou činnost a věnovat se vlastnímu nakladatelskému působení. Jistě tomu dopomohl i fakt, že českobudějovický člen Družstevní práce Karel Šafář¹⁵⁰, zakladatel překladatelského sdružení Jihočeská Theléma, působil zároveň v ústřední redakční radě. Další vliv na ustavení vydavatelské činnosti jihočeské pobočky Družstevní práce mělo v roce 1925 založení Sdružení jihočeských výtvarníků, jež sdružovalo místní umělce, kteří se často podíleli právě i na knižní grafice. K důležitým milníkům vstupu do nakladatelského podnikání z pohledu členů Družstevní práce patřilo i otevření knihkupectví Josefa Nováka v ulici dr. Josefa Stejskala v roce 1935, kde se záhy začala scházet skupinka milovníků literatury a zřejmě právě zde také poprvé zazněla myšlenka vydávání krásných tisků. Tato idea byla zrealizována v roce 1938, kdy bylo rozhodnuto, že českobudějovická pobočka Družstevní práce začne vydávat vlastní bibliofilie. Tím se také odlišovala od ostatních místních skupin, jež plnily pouze zmíněnou distributorskou činnost, s výjimkou pobočky v Hradci Králové, která vydala celkem šest titulů, mezi nimi např. *Ódu na návrat Karla Hynka Máchy* od Vítězslava Nezvala.

Na knihy, které se českobudějovická Družstevní práce rozhodla publikovat, kladla redakční rada přísné požadavky. Publikace měly být tištěny sice v malých nákladech, ale na kvalitním papíře s pečlivou grafickou úpravou a kvalitní vazbou. Důraz byl kladen i na hodnotný obsah. Vydavatelská aktivita místní

---

¹⁵⁰ Šafář, Karel (1889 – 1970), středoškolský profesor, překladatel z románských a orientálních jazyků (přeložil např.: J. J. Rousseaua, Diderota, Chateaubrianda, Voltaira atd.).

skupiny nebyla finančně zaštitěna pražským ústředím, o úhradu nákladů i distribuci se museli českobudějovičtí členové starat sami. Ediční činnost zajišťoval výbor, v němž se sešly významné regionální osobnosti: předsedou byl zvolen Josef Valut¹⁵¹, znalec grafiky a bibliofil, k členům patřil překladatel Karel Šafář, ředitel muzea František Matouš¹⁵² a učitel Tomáš Štěrba¹⁵³, který byl aktivním členem Družstevní práce již od jejího založení. Převážná většina publikací vyšla v tiskárně Stanislava Kocmouda¹⁵⁴. Náklady na výrobu jednoho výtisku byly poměrně vysoké. Podle archivních materiálů činily v roce 1947 průměrně třicet korun. Místní pobočka Družstevní práce také zřejmě musela dodržovat podmínky, které kladlo pražské vedení. Z korespondence Karla Štěcha vyplývá, že všechny publikace musela místní pobočka dávat zdarma, což byla podmínka, kterou stanovil pravděpodobně Otakar Štorch. Štorch navíc chtěl knihy k autorizaci a také vyžadoval, aby v nich byla umístěna reklama. „*Nedovedete si představit, jak nesmírně těžko se s Prahou vyjednává, o tom by se dal psát román!*“ stěžoval si Karel Štěch¹⁵⁵, grafik, jenž svými výtvarnými pracemi doprovodil řadu knih v edici Družstevní práce. Překvapivé je, že pražská centrála skutečně zřejmě vydavatelskou činnost místní skupiny příliš nepodporovala, protože např. ani v jednom ročníku literárního časopisu Panorama¹⁵⁶, který pražská Družstevní práce vydávala a prezentovala v něm nové tituly, se neobjevuje zmínka o některém z knih, vycházejících v jihočeské pobočce. Knihy a novoročenky distribuovali místní členové vlastními silami knihkupcům, do škol a také přátelům a známým.

---

¹⁵¹ Valut, Josef (1902 – 1944), tajemník okresní nemocenské pojišťovny, od r. 1939 předseda užšího výboru pro ediční činnost Družstevní práce, zemřel v koncentračním táboře v Terezíně

¹⁵² Matouš, František (1895 – 1975) – před druhou světovou válkou působil jako odborný pracovník Městského muzea a od r. 1930 byl jeho ředitelem, vydal Soupis prvotisků českobudějovických knihoven a publikaci Jihočeská gotika (spolu s V. Denksteinem), po válce působil v Ústavu teorie a dějin umění v Praze.

¹⁵³ Štěrba, Tomáš (1890 – 1957), učitel a bibliofil

¹⁵⁴ V korespondenci Josefa Valuta s Ladislavem Stehlíkem zmiňuje Josef Valut ne vždy lehký způsob práce: „Starý (Kocmoud, pozn. LH) vyhazuje mladého s jeho bibliofiliemi, na kterých by tiskárna prodělala kalhoty.“

¹⁵⁵ Štěch, Karel (1908 – 1982) – ač vyučený truhlář, vystudoval UMPRUM a AVU v Praze, autor řady grafických cyklů, knižních ilustrací a dalších výtvarných děl.

¹⁵⁶ Za sledované období 1938 – 1941.

Edice Družstevní práce zahájila svou činnost v lednu roku 1938, tedy krátce před násilným připojením Rakouska k hitlerovskému Německu a také nepřilíš dlouho před vypuknutím druhé světové války. Vzmáhající se vlna českého vlastenectví, zesílená proslulým jihočeským patriotismem se odrazila v tématech vydaných bibliofilii. Válečná léta však znamenala pro redakci řadu komplikací technického rázu, např. snižování přidělu papíru pro tisk českých knih či omezení počtu výtisků. Řadu potíží způsobila také cenzura, jež zakázala vydat některé tituly. V knize *Pohádka o chudých sirotcích a anděli*, kterou redaktoři vydali u příležitosti 120. výročí narození Boženy Němcové, museli uvést v označení místa vydání pouze Budějovice, přívlástek „České“ bylo zakázáno. Redakce však v tiráži uvedla název města v plném znění. Dále cenzura zakázala v roce 1940 vydání básně *Smrt vlka* francouzského básníka Alfréda de Vigny¹⁵⁷, jenž ji napsal po červencové porážce Francie v roce 1840. Od tohoto roku začalo zatýkání českých osobností, jež postihlo i několik členů místní Družstevní práce, např. Josefa Nováka a jeho rodinu, Josefa Valuta či ke konci války také tiskaře Karla Fialu. Od roku 1941 podléhaly české tisky povolovacímu řízení a ediční plány nakladatelství musely být předkládány alespoň s půlročním předstihem. Menší komplikace než vydávání beletrie či poesie přinášelo vydávání grafiky, jež ve čtyřicátých letech, zejména válečných, v nakladatelské činnosti převážilo. Členům Družstevní práce se dařilo do svých grafických tisků často zapojit povzbuzující poselství čtenářské obci, což dokládá ve svých vzpomínkách jeden z aktivních členů Vladimír Braun.¹⁵⁸ Po skončení druhé světové války se mezi publikacemi Družstevní práce objevily i tituly, jež předtím cenzura zakázala, tedy zvláště *Smrt vlka* Alfreda od de Vignyho či na válku reagující *Věznice* od Václava Němce. Do edičních plánů přibyla kniha *Otec Sergěj Lva Nikolajeviče Tolstého*, jejíž vydání odráží dobové nadšení z ruského osvobození. V poválečných letech se jinak nakladatelský profil Družstevní práce výrazně nezměnil, stále převažovala grafika a poesie s jihočeskými motivy. Družstevní práce ukončila svou činnost po desetiletém nakladatelském působení roku 1948¹⁵⁹. Celkově za deset let

¹⁵⁷ Vigny, Alfred de (1797 – 1863) – francouzský romantický básník, prozaik a dramatik.

¹⁵⁸ Braun, Vladimír (1905 – ?) – povoláním bankovní úředník, bibliofil, autor vzpomínkové knihy o Družstevní práci.

¹⁵⁹ Přestože Vladimír Braun ve své vzpomínkové publikaci prezentuje zánik místní pobočky Družstevní práce jako přirozený, jistě na něm sehrála podstatnou roli změna politického režimu.

nakladatelského působení českobudějovické Družstevní práce vyšlo čtrnáct krásných tisků a 17 grafik.

Z archivních materiálů vyplývá, že místní členové Družstevní práce měli v plánu řadu dalších publikací, jež nakonec nevyšly. Vydat se jim nepodařilo např. *Requiem* Rainera Maria Rilkeho¹⁶⁰ v překladu Josefa Tkadlece¹⁶¹ s výzdobou Jana Konůpka¹⁶². Po válce chtěli vydat také báseň Ladislava Stehlíka *Trocnov*, ale ani přes časté urgency jim autor báseň neposkytl. Sbírku místní pobožce slíbil také Jaroslav Seifert, ale ani k realizaci tohoto plánu nedošlo. Nevyšla ani báseň *Budějovické louky* polského autora Emila Zegadloviče, kterou chtěli vydat ve dvojjazyčné verzi, ale tiskař Karel Fiala neměl k dispozici polské litery a z projektu sešlo.

Redakční rada se snažila, zvláště s ohledem na válečná léta, v nichž knihy vycházely, volit k vydání takové texty, které mohly ve čtenářích uchovat víru v český národ, připomenout jim krásu rodného kraje a dodat naději. Většina krásných tisků, jež vydali, vychází proto z děl klasických autorů (např. pohádka Boženy Němcové, grafika na motivy básně Viktora Dyka, sbírka *Slezské písňe* Petra Bezruče), ale také z knih autorů soudobých, kteří byli známí svým vztahem k jižním Čechám (Ladislav Stehlík, Miroslav Haller). I v grafikách, jejichž vydávání mezi lety 1942 – 1945 převažuje, jsou nejčastěji zpracovávány krajinné motivy domova, případně v předmluvě ke grafickým listům autoři připomínají význam a síla národa.

V edici českobudějovické Družstevní práce vyšlo celkem čtrnáct prozaických či lyrických titulů. Symbolicky ji v roce 1938 zahájil výbor básní Ladislava Stehlíka s názvem *Tři básně*, jež pocházely ze sbírky *Zpěv k zemi*, vydané v roce 1936 v

---

Z korespondence Karla Štěcha totiž vyplývá: „Likvidovali jsme DP – bohužel, za dnešních poměrů nedá se nic dělat – je to po tak slibných nábězích. Se Zegadlovičem (snaha vydat báseň polského básníka Emila Zegadloviče Budějovické louky – pozn. LH) jsme to prohráli, ale ještě jednou se vrátíme.“ (14.4.1949).

¹⁶⁰ Rilke, Rainer Maria (1875 – 1926) – německy píšící básník narozený v Praze, inklinující k novoromantismu, autor sbírek např. *Knihy hodinek*, *Elegie z Duina*, *Sonety Orfeovi* či románu *Zápisky Malta Lauridse Brigga*..

¹⁶¹ Tkadlec, Josef (1897 – 1976) – knihovník, básník, překladatel, přeložil mimo jiné také sbírku *Salaš* od A. de Vignyho.

¹⁶² Konůpek, Jan (1893 – 1950) – grafik, ilustrátor, podílel se na grafickém provedení téměř stovky knih, v jeho díle se objevuje vliv symbolismu a mystiky.

nakladatelství Františka Borového v Praze. Výbor obsahoval tři texty *Z jižních Čech, České Budějovice a Doudleby*. Ladislav Stehlík, jehož pojilo se členy českobudějovické Družstevní práce, především s Karlem Štěchem, přátelství, zde pak publikoval ještě jednou, na konci roku 1939 báseň *Sosna* jako novoročenku pro přátele. Tato báseň v grafické úpravě Viktora Vorlíčka v sobě skrývá smutek z vývoje v prvních měsících druhé světové války: „*Lesíky selské na pahorcích skal / tvůj tvrdý úděl, země má, tu žijí / domove, pověz, je to stesk či žal, / co z tebe vane přísnou melodií...*“ (s.7) a dále nese i poselství národu: „*Kořeny zatnem, bouřím vzdorující / Osude! Pravdo! Vydrž! Vytrvej!*“ (s. 9).

I z řady dalších sbírek je patrné, že edice Družstevní práce byla vydávána za války. Kromě Stehlíkovy básně *Sosna* a eseje Miroslava Hallera *Žně* se však většinu textů, které v sobě obsahovaly přímou kritiku soudobého vývoje, podařilo vydat až po skončení války. První sbírku, kterou vydali členové Družstevní práce bezprostředně po skončení války a jež na válku reagovala, byla *Věznice* Václava Němce¹⁶³. Ve stejnojmenné básni autor výstižně vyjadřuje své pocity, ale i náladu celé sbírky: „*Věznice, to je celá zem / v okovy uvržená / věznice, to je bolest žen / mé děti, moje žena*“ (s. 10). Důležitým činem bylo i vydání sbírky Petra Kříčky¹⁶⁴ *Běsové. Výbor z válečné lyriky*. Tato sbírka patří k nejobsáhlejším knihám, které v českobudějovické Družstevní práci vyšly. K významným válečným básním, které cenzura nedovolila vydat během války, je překlad francouzské básně Alfreda de Vignyho *Smrt vlka*. Tato báseň byla přeložena již v roce 1940 po pádu Francie, ale vyšla až v roce 1946. Text, jenž přeložil Karel Šafař, byl publikován pro edici typickou formou – na liché straně text originálu, na sudé straně překlad. Báseň doprovází dřevoryt Jana Konůpka.

V edici Družstevní práce je jako v jediné českobudějovické edici této doby hojně zastoupena právě překladové tvorba. Kromě básně Alfreda de Vignyho, zde byl publikován překlad básně Giosue Carducciho¹⁶⁵ *Jaufré Rudel*, veršovaná

¹⁶³ Němec, Václav (31.8.1902 – 4.4.1985) básník a novinář, přispěvatel revue Jih (články s hospodářskou tematikou), z dalších sbírek, které vydal např. *Přes kořeny neseno* (1940, nákladem Karla Ausobského), *Vánoční koledy u věžňova zápisníku* (1945, nákladem Josefa Nováka a s výtvarným doprovodem Karla Štěcha).

¹⁶⁴ Kříčka, Petr (1884 – 1949) – básník a překladatel z ruské a francouzské literatury, občanským povoláním chemik a pedagog.

¹⁶⁵ Carducci, Giosue (1835 – 1907) – italský lyrický básník, bojovník za národní jednotu Itálie a

rytířská romance, zpracovávající známý motiv setkání dámy a umírajícího rytíře, jenž ji miloval. Publikace je graficky zpracovaná obdobně jako Vignyho báseň, na liché straně je italský text originálu, na sudé pak český překlad z pera Dagmar Hákové¹⁶⁶. Tisk doprovází kresby Františka Pavelky¹⁶⁷. První překlad, který v edici vyšel, je arabská pohádka *Příběh o jinochu a smutných starcích* ze souboru *Tisíce a jedné noci*, kterou přeložil Karel Šafář a graficky ji vyzdobil František Pavelka. Jedním z významných překladů je také vydání novely *Otec Sergěj*¹⁶⁸ Lva Nikolajeviče Tostého v překladu Františka Husáka¹⁶⁹ a dřevoryty Karla Štěcha.

Významným počinem bylo i vydání dvou textů klasické české literatury. Již v roce 1940 byla vydána výše zmíněná *Povídka o chudých starcích a o anděli* Boženy Němcové. Vydání této knihy mělo především připomenout výročí autorčina narození, ale i zde zvolili editoři text, který mohl mít pro čtenáře symbolický význam, protože pohádka vypráví o obrácení bohatého a sobeckého člověka, jenž se změní poté, co mu anděl ukáže příbytky chudých lidí, a začne chudým pomáhat. Druhou knihou, vydanou až po válce, jsou *Slezské písně* Petra Bezruče. Sám autor dal editorům českobudějovické Družstevní práce souhlas k jejich publikování a jednalo se o jedenácté vydání knihy. Karel Štěch doprovodil dřevoryty básně *Markýz Gero*, *Maryčka Magdonová*, *Horník*, *Já, Ostrava*, *Vrbice*, *Ondráš* a *Papírový Mojšl*.

Důležitým motivem řady lyrických textů, které byly v edici publikovány, byla ovšem – podobně jako v případě grafik – krajina jižních Čech a jejich metropole České Budějovice. Druhou publikovanou bibliofilii byla črta *Věž nad řekou* podepsaná iniciály F. M.¹⁷⁰ Krátká próza s podtitulem *Ze starých Budějovic* zachycuje poetickým způsobem historický vývoj města z pohledu jedné z městských obranných věží, Železné panny. Text doprovází grafika Karla Štěcha. Motiv jihočešství se objevuje také v črtě *Žně* Miroslava Hallera, již osmi

---

nositel Nobelovy ceny (1906).

¹⁶⁶ Háková, Dagmar (1922) – lékařka.

¹⁶⁷ Pavelka, František (1894 – 1948) – grafik a ilustrátor, pedagog.

¹⁶⁸ Kniha je nedostupná.

¹⁶⁹ Husák, František (? - ?) – středoškolský profesor a ředitel dívčího gymnázia v Č. Budějovicích, zabýval se překlady z ruské literatury.

¹⁷⁰ Za autora je považován František Matouš, ředitel městského muzea.

dřevoryty doprovodil Bedřich Valdauf¹⁷¹. Tisk, který vyšel na sklonku roku 1940, je zasazen na Borovansko a líčí čistou jihočeskou přírodu a vyzdvihuje lidskou práci a pospolitost. Črta končí, podobně jako Stehlíkova báseň *Sosna*, povzbuzením, jež má u Hallera podobu modlitby: „*Dej nám a našim dětem, Pane, chléb náš vezdejší.*“ (s.18). K jižním Čechám se vztahuje i soubor dvou básní významných autorů Otakara Theera¹⁷² *Mé Čechy* a Antonína Matěje Piši¹⁷³ *Z jižních Čech*. Tuto knihu, která uzavřela publikační činnost českobudějovické Družstevní práce v roce 1948, doprovází litografie Františka Pavelky *Paběrkování po výlovu Bezdreva*. Zároveň připomíná tři významné datумы: založení Karlovy univerzity v roce 1348, vypuknutí národní revoluce v roce 1848 a založení Československé republiky v roce 1918. Otakar Theer ve své básni, jež vyšla ve sbírce *Všemu navzdory*, opěvuje především krajinu jižních Čech prostřednictvím klasických motivů: „*Vy, jako hrst grošů rozhozené rybníky na našem jihu!*“ (s. 7). Piša ve svém textu, pocházejícím ze sbírky *Hořící dům*, inklinuje k líčení chudé, drsné země, jež je však odolná a přetrvává každou dobu.

Českobudějovická pobočka Družstevní práce dokázala vzhledem ke kvalitě zvolených textů i grafického zpracování jednotlivých titulů obohatit jihočeskou literární scénu. Sehrála velkou roli právě ve válečných letech, když se snažila veřejnost uvážlivě volenými texty i grafikami, udržovat v naději na vítězství spravedlnosti. Přestože texty v ní uveřejněné spíše podporují opět představu zádumčivých jižních Čech, především důraz na kvalitní grafické zpracování tvoří z edice neopomenutelný příspěvek regionální literatuře.

---

¹⁷¹ Valdauf, Bedřich (1899 – 1976) – amatérský grafik, ilustrátor několika knih.

¹⁷² Theer, Otakar (1880 – 1917) – básník a povídkář, ovlivněný dekadencí a symbolismem, literární a divadelní kritik, úředník Univerzitní knihovny v Praze, v létě pobýval v jižních Čechách, především v Hluboké nad Vltavou.

¹⁷³ Piša, Antonín Matěj (1902 – 1966) – básník, esejista, literární a divadelní kritik, znalec díla O. Theera.

IV) Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přinést přehled knižních edic, jež vycházely v Českých Budějovicích ve třicátých a čtyřicátých letech dvacátého století a zároveň tak přiblížit regionální literární scénu daného období, která byla velmi bohatá. Pozornost historiků bývá většinou obrácena na osobnosti a tituly celorepublikového významu a regionální umělecká scéna zůstává nepovšimnuta. Přesto nás překvapí její rozsah a pestrost.

Po první světové válce a vytvoření samostatného Československa začíná v Českých Budějovicích výrazně převažovat česká národnost nad do té doby dominantní německou jazykovou skupinou. S tím přichází i rozvoj českého školství a kultury. V průběhu dvacátých a třicátých let se ve městě rozvíjí nejen stálá divadelní scéna, kina či kabarety, ale vzniká i mnoho spolků, které se jednak přičiňují o obohacení místní kulturní scény - zvou pražské umělce, např. Jiřího Voskovce a Jana Wericha, Karla Teigeho, i zahraniční osobnosti např. Lászlá Moholy-Nagye – a zároveň samy vydávají nejen časopisy, v nichž propagují soudobé umělecké směry i vlastní aktivity, ale také často publikují vlastní knižní tituly.

Nejvýznamnějším meziválečným uměleckým sdružením na jihu Čech byla bezesporu Linie (1931 – 1938), již vytvořili umělci, uznávaní i v českých kulturních centrech – Praze a Brně. Svědčí o tom jejich kontakty s významnými osobnostmi české avantgardy, s Karlem Teigem, Bedřichem Václavkem, Jaroslavem Seifertem či Františkem Halasem. Kromě pořádání výstav a uměleckých večerů a vydávání časopisu, byli také aktivní na literární scéně a řídili vlastní edici. Ve výtvarných i literárních dílech jednotlivých autorů, jež publikovali nejen v edici ale i vlastním nákladem, je patrná inspirace poetismem, surrealismem či expresionismem. Význam edice Linie tkví právě především v tom, že na jihu Čech propagovala avantgardní umění a snažila se překonat jihočeský konzervatismus.

Podobně rozsáhlou edici vedla místní skupiny Družstevní práce (1938 – 1948), která vydala většinu titulů během druhé světové války. Dobová situace ovlivnila nejen práci redaktorů, ale především výběr vydávaných knih, jež v sobě často nesly poselství národu, který chtěli autoři a redaktoři povzbudit a dodat mu naději

ve šťastný konec války. Proto zde vyšla celá řada titulů, které se vyznávají z lásky k jihočeské krajině, snaží se posílit povědomí příslušnosti k jižním Čechům a zároveň tak čtenáře utvrzují v regionalizmu. Právě v tom se Družstevní práce lišila od Linie, která proti obrazu „zadumaného Jihočešství“ bojovala. Oběma edicím je blízký důraz na výtvarnou stránku svých titulů. Především knihy vydané v Družstevní práci byly připraveny jako bibliofilie. Kromě drobných tisků, často výborů z poesie významných jihočeských či s jižními Čechami spjatých autorů, zde vycházely také volné grafické listy, zachycující nejčastěji jihočeské motivy. Právě důraz na výtvarné zpracování a sepjetí s jižními Čechami nejlépe edici Družstevní práce charakterizuje.

Neméně významným příspěvkem k místní literární scéně byla edice Zvěrokruh (1939 – 1942), již řídil mladý básník Jaromír Měšťan. Díky jeho aktivitě našlo první publikační příležitost téměř dvacet mladých autorů. Dalším navíc umožnil prezentovat svou tvorbu na stránkách Českobudějovických listů a také při autorských čteních, jež pořádal. Edice byla unikátní tím, že přinesla přehled tvorby začínajících a mladých jihočeských autorů. Přestože je kvalita vydaných básnických sbírek sporná a většinou se tématicky dotýkají dospívání a lásky, je tato edice svým rozsahem nezanedbatelná.

Na vydání většiny knih ze zmíněných edic se podílel tiskař Stanislav Kocmoud, který se na začátku třicátých let také sám pokusil o vydávání knih v edici nazvané Gemini (1931 – 1937). Během šesti let zde vydal sice pouze šest titulů, převážně básnických sbírek různého zaměření, ale kladl také důraz na jejich výtvarnou podobu, o níž se zasloužil výhradně výtvarník František B. Kouba.

Snaha Sdružení jihočeských výtvarníků vydávat vlastní edici (1935 – 1940) vedla k vydání čtyř tisků, z nichž pouze první, básnická prvotina Jaromíra Měšťana, a poslední, grafiky Oty Matouška, skutečně nesly označení „edice“. Přesto nelze tuto nakladatelskou činnost opomenout, protože kromě knih vydávalo Sdružení také ročenku Práce, v níž dávalo i prostor regionálním básníkům a prozaikům, a významně tak přispělo ke zmapování výtvarné tvorby v regionu.

Kromě knih v těchto pěti edicích vydala celá řada autorů ve třicátých a čtyřicátých letech své knihy také vlastním nákladem jako soukromé tisky. Nejaktivnější byl zřejmě Josef Bartuška a další autoři Linie, ale podobné možnosti využilo více básníků, např. F. X. Peyrek. Další vydali své knihy u místních tiskařů, např. Miloš Tůma v Písku, Libuše Pamětnická či Jaromír Měšťan

v Pelhřimově. Pouze několika básníkům se podařilo publikovat své dílo ve větších pražských nakladatelstvích, kde sbírky vydali Oldřich Nouza či Miroslav Haller v edicích, jež řídil Jaroslav Seifert, František Halas či Kamil Bednář.

Zajímavá ovšem je i skutečnost, že se ve zkoumaných regionálních edicích, např. ve Zvěrokruhu zaměřeném na prvotiny, objevila jména autorů, jež se později prosadila na literární scéně, např. Jan Kozák, známý autor socialisticko-realistických románů, či pozdější významný exilový básník Jiří Škvor, alias Pavel Javor.

Vzhledem k nedostatku dobových dokumentů, jež by prozrazovaly více o podmínkách nakladatelské činnosti v regionu, pokusili jsme se jednotlivé edice charakterizovat na základě převažujících témat a zaměřili jsme se na přehled jednotlivých titulů a jejich autorů. Snažili jsme se zároveň zachytit rozsah soudobé regionální literární scény a dokázat, jak rozvinuté bylo umění a kultura ve třicátých a čtyřicátých letech.

Bohužel v některých případech nebylo možné doplnit celkovou bibliografii edice, protože se nedochovaly ani záznamy o všech vydaných knihách, např. v edici Gemini není známý třetí svazek, v edici Zvěrokruh svazek čtrnáctý, resp. devatenáctý, a je možné, že v edici Svazu jihočeských výtvarníků vycházely tituly ještě po druhé světové válce. Přesto se nám např. podařilo doplnit stávající bibliografii¹⁷⁴ edice Zvěrokruh o další titul a rozšířit ji o knihy vydané v exilu a doplnit edici Svazu jihočeských výtvarníků o čtvrtý titul.

Regionální literatura je opomíjenou oblastí. Přístup k ní ztěžuje absence archivních dokumentů a pozůstalostí, jež by odhalily zákulisí vydavatelské činnosti. Tato práce však může být východiskem pro další témata. Podepřít provázanosti s regionálními kulturními periodiky, lze tuto práci doplnit o podrobnější studii, zabývající se kulturními a literárními časopisy v regionu v meziválečné době. Další možnost, jak téma rozvinout, nabízí zmapování literární scény, případně i kulturních časopisů po druhé světové válce. Studie zabývající se regionální literaturou v meziválečných letech může přinést cenný pohled na atmosféru dobové kulturní scény a života v oblasti, jež „měla do Prahy daleko“, ale která se snažila držet krok nejen s českým kulturním centrem, ale inspirovala se i za hranicemi.

---

¹⁷⁴ Bibliografie evidovaná zaměstnancem regionálního oddělení SVK Jana Mareše.

V) Bibliografie jednotlivých edic

V. 1) Linie

1) FLEISCHMANN, KAREL: *GRAFIKA*

První svazek edice Linie, vyšel v Českých Budějovicích v dubnu 1932 tiskem S. V. Kocmouda v nákladu 100 výtisků. Formát 34 x 25 cm, 40 stran, 26 grafik na tuhém papíru, desky z ručního papíru.

2) HALLER, MIROSLAV: *SRŠATÁ PROMENÁDA LITERATUROU*

Básnická sbírka s výtvarným doprovodem Richarda Landera vyšla v Českých Budějovicích v říjnu 1932 tiskem K. Fialy. Náklad neuveden. Formát 19,5 x 14 cm, 64 stran, brožované, třibarevné desky (oranžovo-černo-bílé) s grafikou R. Landera.

3) KRAUS, OSKAR: *MEYERIADA*

Třetí svazek edice Linie s podtitulem „Humoristické epos z gymnasijského života“ vyšel v překladu Leontin Bati v Českých Budějovicích v dubnu 1933 tiskem K. Fialy. Náklad neuveden. Formát 22,5 x 15,5 cm, 46 str., brožované, žluto-hnědé desky.

4) FLEISCHMANN, KAREL: *NÁVRAT*

Autobiografický román s podtitulem „Tříšť' roků a lidí“ vyšel v českých Budějovicích v říjnu 1933 tiskem K. Fialy. Náklad neuveden. Formát 17,8 x 13,5 cm, 159 str., pevné desky s fotografií K. Fleischmanna.

6) LANDER, RICHARD: *LINOLEORYTY*

Soubor 12 linorytů vyšel v Českých Budějovicích v roce 1934 tiskem S. Kocmouda. Náklad 100 výtisků. Formát 34 x 25 cm, 12 volných listů a 3 dvoulisty, obálka.

7) BARTUŠKA, JOSEF, NOUZA, OLDŘICH: *GRAFIKA*

Soubor 20 grafických prací vyšel v Českých Budějovicích na podzim 1934 tiskem S. Kocmouda. Náklad 100 výtisků. Formát 30 x 23 cm, 20 volných listů v deskách.

8) FLEISCHMANN, KAREL: *RYBOLOV*

Dvanáct rytin s básnickým doprovodem Miroslava Hallera vyšlo v českých Budějovicích v prosinci 1934 tiskem S. Kocmouda. Náklad 100 ks. Formát 44 x 31 cm, 36 str., volné listy v deskách.

9) ŠÁFROVÁ, EVA: *DĚŠŤ DO MOŘE*

Básnická sbírka vyšla v Českých Budějovicích v červnu 1936 tiskem Antonína Kiesla z Chrudimi. Náklad 100 výtisků. Formát 24,3 x 18,5 cm, 16 str., bílá brožovaná obálka opatřená dřevorytem R. Landera.

10) BARTUŠKA, JOSEF: *PODZIM*

Básnická sbírka se sedmi autorovými fotografiemi vyšla v Českých Budějovicích v září 1936 tiskem Lidových závodů tiskařských v Olomouci. Náklad neuveden. Formát 15,3 x 21,4 cm, 43 str. (nepaginováno), bílé brožované desky.

11) TŮMA, MILOŠ: *HOŘKO NA DNĚ*

Básnická sbírka vyšla v Českých Budějovicích v říjnu 1936 tiskem S. Kocmouda. Náklad neuveden. Formát 20 x 13 cm, 46 str., pevná vazba.

12) FLEISCHMANN, KAREL: *PĚSTÍ DO OBLAK*

Básnická sbírka vyšla v Českých Budějovicích v lednu 1937 tiskem K. Fialy. Náklad neuveden. Formát 21 x 15 cm, 46 str.

13) LINHART, JIŘÍ: *OSUDY ANDEŮ* (1937)

Básnická sbírka se čtyřmi fotografiemi vyšla v českých Budějovicích v zimě 1937 tiskem K. Fialy. Náklad 200 výtisků. Formát 19,4 x 12,4 cm, 28 str., pevná vazba, křídový papír.

14) AMBROŽ, VÁCLAV: *CHLAPEC*

Básnická sbírka vyšla v Českých Budějovicích v lednu 1938 tiskem S. Kocmouda. Náklad 100 výtisků. Formát 20 x 13,6 cm, 48 str., frontispis K. Valter, pevná vazba.

V.2) Gemini

1) DVOŘÁK, FRANTIŠEK: *EXOTICKÁ KRAJINA*

Básnická sbírka, prosinec 1931, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích, 31 stran, 3 dřevoryty F. B. Kouby, 100 výtisků, 20,5 x 12 cm.

2) ZROTAL, JAROSLAV: *ZIMOSTRÁZ*

Básnická sbírka, květen 1932, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 320 výtisků. Formát 20,1 x 11,8 cm, 40 stran, dřevoryt na frontispici F.B. Kouba.

3) ?

4) MÁCHA, KAREL HYNEK: *POUŤ KRKONOŠSKÁ*

Povídka, duben 1936, Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 150 výtisků. Formát 24 x 16 cm., 36 str., pět dřevorytů F.B. Kouby, doslov M. Haller.

5) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *SMLOUVÁNÍ S ČASEM*

Básnická sbírka, prosinec 1936, Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 200 výtisků. Formát 21,1 x 13,3 cm, 16 stran, grafika F.B. Kouba.

6) ŽIŽKOVÁ, RŮŽENA: *BÍLÝ AKT*

Básnická sbírka. (*NEDOSTUPNÉ*)

V.3) Edice Svazu jihočeských výtvarníků

1) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *HOCH VE SMUTKU*

Básnická sbírka s grafickou úpravou Karla Chocholy, vydáno 1935, tisk Stanislav Kocmoud. Formát 12,2 x 19,5 cm, 70 stran.

2) - : *JULIUS BOUS*

Sborník vydaný u příležitosti 60. výročí narození grafika Julia Bouse, vydáno 1938, jako soukromý tisk vytiskl Karel Fiala. Formát 14,7 x 20,5 cm, 39 stran.

3) MATOUŠEK, OTTO: *JIHOČESKÉ POSTAVY*

Pět původních dřevorytů z roku 1939 s básnickým doprovodem Miloslava Marase, vydáno 1940, tisk Stanislav Kocmoud. Náklad 260 výtisků. Formát 39,5 x 37,7 cm, 28 stran.

4) MATOUŠEK, OTA: *KRESBY Z KONCENTRÁKU*

Šedesát jedna původních litografií, vydáno 1946, tisk Josef Novák. Formát 37,7 x 28,5 cm, nepaginováno.

V.4) Zvěrokruh

1) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *ZVĚROKRUH*

Básnická sbírka, prosinec 1939, tisk Společenská knihtiskárna S. Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 21 x 13,1 cm, 34 stran, 12 dřevorytů.

2) REICHERTOVÁ, NINA: *VEČERY DÍVEK*

Básnická sbírka, jaro 1940, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 19,2 x 12,1 cm, 32 stran, frontispic Áda Novák.

3) PEYREK, F. X.: *LEDY PLUJÍ*

Básnická sbírka, podzim 1940, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20,5 x 13,1 cm, 28 stran.

4) FRON, KAREL: *MŮJ JIH*

Básnická sbírka, podzim 1940, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20,5 x 13,1 cm, nečíslované (24 stran), obálka M. L. Starý, perokresba Antonín Smutný.

5) KUBÍČEK, MILOŠ: *PADAJÍCÍ S VÝŠE*

Básnická sbírka, únor 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20,5 x 13,1 cm, 36 stran.

6) KOŇÁK, ZDENĚK: *MILÉ Z DALEKA*

Básnická sbírka, duben 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20,5 x 13 cm, 23 stran.

7) MAREK, VOJTĚCH: *NA STAROU STRUNU*

Básnická sbírka, lidová poesie, duben 1941. tisk Společenská knihtiskárna. Formát 20,7 x 13 cm, 23 stran.

8) SCHUBERTOVÁ, HELGA: *OSMNÁCT PODZIMŮ*

Básnická sbírka, květen 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20,5 x 13 cm, 32 stran, frontispic Miloš Kubíček.

9) ŠTEMBERG, RADOMÍR: *SLUNCE VE DLANÍCH*

Básnická sbírka, podzim 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 19,6 x 12,1 cm, 24 stran.

10) ŠKVOR, JIŘÍ: *MLADÝ ČAS*

Básnická sbírka, podzim 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 500 výtisků. Formát 20,5 x 13,4 cm, 64 stran, frontispic Arnošt Paderlík.

11) SCHUBERTOVÁ, HELGA: *BEZ KORMIDLA*

Básnická sbírka, podzim 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 500 výtisků. Formát 19,6 x 12 cm, 24 stran.

12) KOZÁK, JAN: *POHLEDY DO OKEN*

Básnická sbírka, podzim 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20,5 x 13,2 cm 32 stran.

13) MILINOVSKÝ, VÁCLAV: *MATUTINA*

Básnická sbírka, vydáno 1941, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20 x 13,4 cm, 30 stran, frontispic Miloš Kubíček.

14) –

15) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *TUDY ŠEL PÁN*

Soubor esejů, podtitul: *Essays lyrické a historické*, soubor esejů, podzim 1942, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 19,5 x 13,2 cm, 101 stran, 9 kreseb Julius Bous.

16) LUMBACHOVÁ, PETRA: *MILOSTNÝ DOPIS*

Básnická sbírka, zima 1942, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 19,6 x 13 cm, 116 stran.

17) JANOUŠEK, BOHUMÍR: *ZPOVĚĎ MLÉČNÉMU PORCULÁNU*

Básnická sbírka, jaro 1942, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 19 x 12,4 cm, 27 stran.

18) PAMĚTNICKÁ, LIBUŠE: *MALÁ PRINCEZNA*

Básnická sbírka, jaro 1942, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 20 x 13 cm, 44 stran.

19) –

20) VEGA, LOPE DE: *OTROKYNĚ SVÉHO MILENCE*

Překlad: K. M. Walló, divadelní hra, obálka Vincenc Vingler, podzim 1942, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Formát 21 X 14 cm, 112 stran.

21) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *MALÁ NOČNÍ HUDBA*

Básnická sbírka, březen 1954, tisk Akademická knihtiskárna v Mnichově, 39 stran

22) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *SLADKÁ JAKO MED*

Básnická sbírka, jaro 1955, Akademická knihtiskárna v Mnichově, 39 stran

23) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *ÚTĚK DO EGYPTA*

Básnická sbírka, 1957, Akademická knihtiskárna v Mnichově, 39 stran

24) MĚŠŤAN, JAROMÍR: *POTMĚCHUŤ SVOBODA*

Básnická sbírka, 1962, Heller & Molnár v Mnichově, 39 stran

NEDOSTUPNÉ: 1) ČERNÝ, ILJA: *KAMELIE*

V.5) Družstevní práce

1) STEHLÍK, LADISLAV: *TŘI BÁSNĚ*

Z knihy *Zpěv k zemi*, dva dřevoryty Karel Štěch, vydáno 1938, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 150 výtisků. Formát 24 x 16 cm, 16 stran.

2) F. M. (MATOUŠ, FRANTIŠEK): *VĚŽ NAD ŘEKOU*

Dřevoryt Karel Štěch, vydáno v květnu 1938, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 100 výtisků. Formát 26 x 12 cm, 12 stran.

3) -: *PŘÍBĚH O JINOCHU A SMUTNÝCH STARCÍCH*

Z knihy příběhů *Tisíce a jedné noci* přeložil Karel Šafář, tři suché jehly a dvě kresby František Pavelka, vydáno 1939, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 200 výtisků. Formát 16 x 12 cm, 26 stran.

4) STEHLÍK, LADISLAV: *SOSNA*

Báseň ze sbírky *Zpěv k zemi*, suchá jehla a kresba Viktor Vorlíček, vydáno 1939, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 200 výtisků. Formát 16 x 12 cm, 12 stran.

5) NĚMCOVÁ, BOŽENA: *POVÍDKA O CHUDÝCH SIROTCÍCH A O ANDĚLI*

Čtyři dřevoryty Karel Štěch, vydáno v dubnu 1940, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 200 výtisků. Formát 30 x 23 cm, 18 stran.

6) ŠTĚCH, KAREL – VORLÍČEK, VIKTOR: *BUDĚJOVICE*

Soubor 11 grafických listů, autoři předmluvy František Matouš a Vladimír Denkstein. Náklad 95 výtisků. 16 stran.

7) HALLER, MIROSLAV: *ŽNĚ*

Osm dřevorytů Bedřich Valdauf, vydáno v prosinci 1940, tisk Společenská knihtiskárna Stanislava Kocmouda v Českých Budějovicích. Náklad 200 výtisků (+15 mimo náklad na moravském ručním papíru). Formát 32 x 23 cm, 18 stran.

8) NĚMEC, VÁCLAV: *ZEMANSKÝ DVOREC*

Dřevoryt Karel Štěch, vydáno v prosinci 1940, tisk Českomoravské akc. Tiskařské a nakladatelské podniky v Č. Budějovicích. Náklad 21 x 15 cm, dvoulist.

9) CARDUCCI, GIOSUE: *JAUFRE RUDEL*

Přeložila Dagmar Háková, suchá jehla a kresby František Pavelka, vydáno v létě 1941, tisk Knihitiskárna Karla Fialy v Č. Budějovicích. Náklad 250 výtisků. Formát 27 x 19 cm, 20 stran.

10) ŠTECH, KAREL – VORLÍČEK VIKTOR: *JIHOČESKÉ KOSTELY I*

Soubor 12 leptů, vydáno prosinec 1941, Náklad 90 výtisků.

11) VORLÍČEK, VIKTOR: *STAROMĚSTSKÝ KOSTEL V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH*

Lept, vydáno prosinec 1941

12) ŠTĚCH, KAREL: *ZASNĚŽENÁ KRAJINA S VESNICKÝM KOSTELEM*

Dřevoryt, vydáno prosinec 1941

13) ŠTĚCH, KAREL – VORLÍČEK, VIKTOR: *JIHOČESKÉ KOSTELY II.*

Soubor 12 leptů, vydáno 1942, Náklad 90 výtisků

14) BOUDA, CYRIL: *ČESKÉ BUDĚJOVICE*

Mědirytina, vydáno 1942, Náklad 270 výtisků. Formát 23,5 x 40,5 cm.

15) MORAVEC, ALOIS: *ZLIVSKÝ MOSTEK*

Suchá jehla, vydáno 1943, Náklad 150 výtisků, Formát 22,6 x 39 cm.

16) ŠTĚCH, KAREL: *CHUDÁ VEČEŘE*

Mezzotinta, vydáno 1943, Formát 35,4 x 24,2 cm.

17) NAUMANN, ARNO: *TROCNOV*

Lept, vydáno 1944, Náklad 150 výtisků. Formát 24,6 x 32 cm.

18) VORLÍČEK, VIKTOR: *BEZDREV*

Lept, vydáno 1944, Náklad 150 výtisků. Formát 25,4 x 39 cm.

19) NĚMEC, VÁCLAV: *VĚZNICE*

Dřevoryty Karel Štěch, vydáno v září 1945, tisk Knih tiskárna Karla Fialy v Č. Budějovicích. Náklad 500 výtisků. Formát 23 x 16 cm, 30 stran.

20) PAVELKA, FRANTIŠEK: *ŽAL*

Suchá jehla, 1945, Náklad 150 výtisků. Formát 39,4 x 29 cm.

21) DE VIGNY, ALFRED: *SMRT VLKA*

Z francouzštiny přeložil Karel Šafář, dřevoryt Jan Konůpek, vydáno XXXX, tisk Knih tiskárna Karla Fialy v Č. Budějovicích. Náklad 450 výtisků. Formát 24 x 17 cm, 16 stran.

22) ŠTĚCH, KAREL: *ČESKÁ KRAJINA*

Dřevoryt, vydáno 1946.

23) KUTHA, JIŘÍ: *ČESKÝ KRUMLOV*

Dřevořez, vydáno 1946, Náklad 160 výtisků. Formát 30 x 20 cm.

24) KŘÍČKA, PETR: *BĚSOVÉ. Z VÁLEČNÉ LYRIKY*

Dřevoryty a grafická úprava Karel Štěch, vydáno v lednu 1946, tisk Knih tiskárna Karla Fialy v Č. Budějovicích. Náklad 250 výtisků. Formát 26 x 19 cm, 42 stran.

25) TOLSTOJ, LEV NIKOLAJEVIČ: *OTEC SERGĚJ*

Přeložil František Husák, dřevoryty Karel Štěch, vydáno 1946, tisk
Knih tiskárna Karla Fialy v Č. Budějovicích. Formát 26 x 19 cm, 46 stran.

26) BEZRUČ, PETR: *SLEZSKÉ PÍSNĚ*

Osm dřevorytů Karel Štěch, vydáno leden 1947, tisk Karel Fiala. Náklad 400
výtisků. Formát 4 x 16,7 cm, 186 stran.

27) ŠTĚCH, KAREL: *TO JE TA VYVOLENÁ ZEMĚ*

Dřevoryt ke stejnojmenné básni Viktora Dyka, vydáno 1946.

28) NAUMANN, ARNO: *ČESKÝ KRUMLOV*

Barevná litografie, vydáno 1947, Náklad 150 výtisků. Formát 30,7 x 25 cm.

29) PAVELKA, FRANTIŠEK: *PABĚRKOVÁNÍ PO VÝLOVU BEZDREVA*

Litografie, vydáno 1947, Náklad 150 výtisků. Formát 24 x 37 cm.

30) ŠTĚCH, KAREL: *ČESKÉ BUDĚJOVICE OD ZÁPADU*

Lept, vydáno 1947, Náklad 150 výtisků. Formát 25,3 x 30 cm.

31) THEER, OTAKAR: *MÉ ČECHY – PÍŠA, A.M.: Z JIŽNÍCH ČECH*

Dvě básně s původní litografií Františka Pavelky, vydáno prosinec 1947,
Formát 29 x 21 cm, 20 stran.

VI) Seznam pramenů a literatury:

VI a) Prameny:

A) Archivní prameny

Státní okresní archiv České Budějovice: Městský úřad k. 3, k. 18, k. 24, k. 165

Státní okresní archiv Třeboň: Policejní ředitelství k. 795, k. 808, k. 810, k. 812, k. 815, k. 816, k. 822, k. 830, k. 835

Státní ústřední archiv Praha :Soupis konfiskátů periodického tisku 1919 - 1938

Státní ústřední archiv Praha: Vrchní státní zastupitelství II, k. 96, k. 123, k. 393

Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích, jmenný katalog regionálního oddělení

B) Periodika:

Českobudějovické listy (1939 – 1940)

Jih (1934 – 1936)

Jihočeské listy 1930, 1931, 1935, 1936

Jihočeský přehled (1926 – 1932)

Kormidlo (1921 – 1923)

Linie (1931 – 1938)

Panorama (1935 – 1941)

ReD (1927 – 1930)

Sdružení (1928 / 30 – 1935)

C) Primární literatura:

-: *Příběh o jinochu a smutných starcích*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1939

AMBROŽ, Václav: *Chlapec*. České Budějovice: Linie, 1938

BARTUŠKA, Josef: *Brouček v růžové zahradě*. Č. Budějovice: soukr. tisk, 1927

BARTUŠKA, Josef: *Český Krumlov*. České Budějovice: soukr. tisk, 1927

BARTUŠKA, Josef - NOUZA, Oldřich: *Grafika*. České Budějovice: Linie, 1934

- BARTUŠKA, Josef: *Klece dní*. Brno: Blok, 1937
- BARTUŠKA, Josef: *Krajina ve vřesu*. České Budějovice: soukr. tisk, 1929
- BARTUŠKA, Josef: *Melancholická promenáda*. C. Budějovice: soukr. tisk, 1931
- BARTUŠKA, Josef: *Město na hranicích*. České Budějovice: soukr. tisk, 1929
- BARTUŠKA, Josef: *Podzim*. České Budějovice: Linie, 1936.
- BARTUŠKA, Josef: *Stínohra*. České Budějovice: soukr. tisk, 1930
- BARTUŠKA, Josef: *Tatínkovi 75*. České Budějovice: vl. náklad, 1936
- BARTUŠKA, Josef: *Tři písně*. České Budějovice: soukr. tisk, 1930
- BARTUŠKA, Josef: *Velikonoce*. České Budějovice: soukr. tisk, nedatováno
- BARTUŠKA, Josef: *Vitorazsko*. Břeclav: knihtiskaři Vavřík a Chlanda, 1927
- BARTUŠKA, Josef: *Zahradník*. České Budějovice: soukr. tisk, 1933
- BEZRUČ, Petr: *Slezské písně*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1947
- CARDUCCI, Giosue: *Jaufre Rudel*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1941
- DE VIGNY, Alfred: *Smrt vlka*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1945
- DVOŘÁK, František: *Exotická krajina*. České Budějovice: Gemini, 1931
- FIALA, Karel a spol.: *Julisu Bous*. České Budějovice: Edice SJV, 1938
- FLEISCHMANN, Karel: *Grafika*. České Budějovice: Linie, 1932
- FLEISCHMANN, Karel: *Návrat*. České Budějovice: Linie, 1933
- FLEISCHMANN, Karel: *Pěští do oblak*. České Budějovice: Linie, 1937
- FLEISCHMANN, Karel: *Rybolov*. České Budějovice: Linie, 1934
- FRON, Karel: *Můj jih*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1940
- HALLER, Miroslav: *Sršatá promenáda literaturou*. Č. Budějovice: Linie, 1932
- HALLER, Miroslav: *Žně*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1940
- JANOUŠEK, Bohumír: *Zpověď mléčnému porculánu*. Č. Budějovice: Zvěrokruh, 1942
- KOŇÁK, Zdeněk: *Milé z daleka*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941
- KOZÁK, Jan: *Pohledy do oken*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941
- KRAUS, Oskar: *Meyeriada*. České Budějovice: Linie, 1933
- KŘÍČKA, Petr: *Běšové*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1946
- KUBÍČEK, Miloš: *Padající s výše*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941
- LANDER, Richard: *Linoleoryty*. České Budějovice: Linie, 1934
- LINHART, Jiří: *Osudy andělů*. České Budějovice: Linie, 1937
- LUMBACHOVÁ, Petra: *Milostný dopis*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1942
- MÁCHA, Karel Hynek: *Pout' krkonošská*. České Budějovice: Gemini, 1933
- MAREK, Vojtěch: *Na starou strunu*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941

(MATOUŠ, František): *Věž nad řekou*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1938

MATOUŠEK, Oto: *Jihočeské postavy*. České Budějovice: Edice SJV, 1939

MĚŠŤAN, Jaromír: *Hoch ve smutku*. České Budějovice: Edice SJV, 1935

MĚŠŤAN, Jaromír: *Malá noční hudba*. Mnichov: Zvěrokruh, 1954

MĚŠŤAN, Jaromír: *Potměchuť svoboda*. Mnichov: Zvěrokruh, 1962

MĚŠŤAN, Jaromír: *Smlouvání s časem*. České Budějovice: Gemini, 1936

MĚŠŤAN, Jaromír: *Sladká jako med*. Mnichov: Zvěrokruh, 1955

MĚŠŤAN, Jaromír: *Tudy šel pán*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1942

MĚŠŤAN, Jaromír: *Útěk do Egypta*. Mnichov: Zvěrokruh, 1957

MĚŠŤAN, Jaromír: *Zvěrokruh*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1939

MILINOVSKÝ, Václav: *Matutina*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941

NĚMEC, Václav: *Věznice*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1945

NĚMCOVÁ, Božena: *Povídka o chudých sirotcích a anděli*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1940

PAMĚTNICKÁ, Libuše: *Malá princezna*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1942

PEYREK, F. X.: *Ledy plují*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1940

REICHERTOVÁ, Nina: *Večery dívek*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1940

STEHLÍK, Ladislav: *Sosna*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1939

STEHLÍK, Ladislav: *Tři básně*. České Budějovice: Družstevní práce, 1938

ŠÁFROVÁ, Eva: *Děšť do moře*. České Budějovice: Linie, 1933

SCHUBERTOVÁ, Helga: *Bez kormidla*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941

SCHUBERTOVÁ, Helga: *Osmnáct podzimů*. Č. Budějovice: Zvěrokruh, 1941

ŠKVOR, Jiří: *Mladý čas*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1941

ŠTĚCH, Karel – VORLÍČEK, Viktor: *Budějovice*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1940

ŠTEMBERG, Radomír: *Slunce ve dlaních*. Č. Budějovice: Zvěrokruh, 1941

THEER, Otakar: *Mé Čechy – PÍŠA, A.M.: Z jižních Čech*. Č. Budějovice: Družstevní práce, 1948

TŮMA, Miloš: *Hořko na dně*. České Budějovice: Linie, 1936

VEGA, Lope de: *Otrokyně svého milence*. České Budějovice: Zvěrokruh, 1942

ZROTAL, Jaroslav: *Zimostráz*. České Budějovice: Gemini, 1932

ŽIŽKOVÁ, Růžena: *Bílý akt*. České Budějovice: Gemini, ?

VI b) Sekundární literatura:

- BARTUŠKA, Josef: *Rytíř české řeči*. České Budějovice: Růže, 1975
- BERÁNKOVÁ, Milena a kol. *Dějiny československé žurnalistiky III*. Praha: Novinář, 1988
- BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Sto tváří z jihočeské kulturní historie*. Pelhřimov: ntp, 2000
- BLÜMLOVÁ, Dagmar. *P.M. Haškovec – Jihočeská Theléma*, in: Jihočeský sborník historický č. 62, 1993, s. 177 - 182
- BÖHM, Ferdinand. *České Budějovice 1928*. České Budějovice: Obchodní Organizátor, 1928
- BRAUN, Vladimír. *Ediční činnost členů Družstevní práce v Českých Budějovicích 1938 – 1948*. České Budějovice: Státní vědecká knihovna, 1992
- CÍFKA, Stanislav. *Jihočeská vlastivěda*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1983
- CÍFKA, Stanislav. *České Budějovice v literatuře I – II*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1972.
- CÍFKA, Stanislav. *Literární tradice Českých Budějovic*. České Budějovice: Státní vědecká knihovna, 1970
- CIVIŠ, Svatopluk. *Emil Pitter*. České Budějovice: Růže, 1978
- CIVIŠ, Svatopluk. *Josef Bartuška*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1969
- ČAPEK, F.J. *Počátky žurnalistiky v Českých Budějovicích v roce 1848*, in: Výběr s. 156, č. 3, r. 25
- DOLENSKÝ, A. *Kulturní adresář ČSR*. Praha: nakl. Josef Zeibrdlich, 1934
- DVOŘÁK, Jiří. *Národohospodářský sbor jihočeský (1925 – 1941)*, in: Jihočeský sborník historický č. 63, 1994, s. 132 – 150
- Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 1998
- FRÝD, Norbert. *Hedvábné starosti*. Praha: Československý spisovatel, 1968
- HALADA, Jan. *Člověk a kniha*. Praha: Karolinum, 1993.
- HOUSKOVÁ, Hana. *Česlicí času (Život a dílo Karla Fleischmana)*. Olomouc: Votobia, 1998
- HOUSKOVÁ, Hana. *Jih promlouvá i po letech*, in: Jihočeská pravda č. 237, 1992, s. 15

- HOUSKOVÁ, Lenka. *Kulturně společenská periodika v Českých Budějovicích ve 20. a 30. letech 20. století*. Diplomová práce Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd, Praha: 2003
- CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: Actys, 1992
- JOHN, Josef. *Linie*. Diplomová práce FŽ UK, Praha: 1969
- KÁRNÍK, Z. *České země v éře první republiky (1918 – 1929)*. Praha: Libri, 2002
- KOLÁŘ, Ondřej. *Jihočeský regionalista Josef Lomský*, in: Lipík č. 6, r. 3, s. 16
- KOMLOSYOVÁ, Andrea a kol. *Kultury na hranici*. Vídeň: Promedia, 1995
- KOTALÍK, Josef. *Jižní Čechy v české literatuře*. České Budějovice: Krajský ústav pro další vzdělávání učitelů, 1957
- KOVÁŘ, Daniel. *Senátor Alois Kříž byl jedním z jihočeských „mužů 28. října“*, in: Českobudějovické listy 29.10.1998, s. 18
- KOŽÍKOVÁ, Alena. *Boj o Jihočeské divadlo 1919 – 1946*. České Budějovice: Růže, 1969
- KRATOCHWIL, Karl. *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisch Budweis*. České Budějovice: Kratochwil, 1930
- KRÝDL, Milan. *Národohospodářský sbor jihočeský a regionalismus*, in: Jihočeský sborník historický 49, 1980, s. 28 – 35
- LOMSKÝ, Josef. *Soupis časopisů v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Vimr, 1929
- MAREK, Jaroslav. *Česká moderní kultura*. Praha: Mladá fronta, 1998
- MENCLOVÁ, Věra. *Norbert Frýd*. Praha: Československý spisovatel, 1981
- MIKUŠKOVIČOVÁ, Jiřina. *České Budějovice v literatuře*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1965
- MRÁZ, Zdeněk. *Literatura jižních Čech mezi světovými válkami a za okupace*. České Budějovice: Státní vědecká knihovna, 1972
- PETRÁŠOVÁ, Markéta. *Karel Fleischmann – osobnost a dílo*, Praha: Státní židovské muzeum, 1987
- PLETZER, Karel (ed.). *Minulost a současnost Českých Budějovic*. České Budějovice: MNV, 1969
- PLETZER, Karel. *Osmdesát let typografa Karla Fialy*, in: Výběr č. 4, 1975, s. 263
- (rk). *Písmo je nemá řeč a zajatý hlas*, in: Českobudějovické listy 2.1.1996, s. 12
- RADA, František. *Když se psalo c. k.*. České Budějovice: Růže, 1990

- RADA, František. *Když se psalo TGM*. České Budějovice: Růže, 1990
- Slavnostní list Budivoje 1877 – 1927*. České Budějovice: Budivoj, 1927
- STOCKÝ, Josef. *Jižní Čechy (program regionální práce)*. České Budějovice: Národohospodářský sbor jihočeský, 1937
- TĚTIVA, Vlastimil. *Linie*. České Budějovice: Muzeum dělnického revolučního hnutí, 1984
- VALTER, Karel. *Linie*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1980
- VANČATA, Oldřich. *Josef Lomský – průkopník jihočeského regionalismu*, in: Jihočeský sborník historický č. 53, 1984, s. 148 – 152
- VAŠÁK, Pavel: *Textologie*. Praha: Karolinum, 1993
- ZACH, Aleš: *Knihy a český exil*. Praha: Torst, 1995

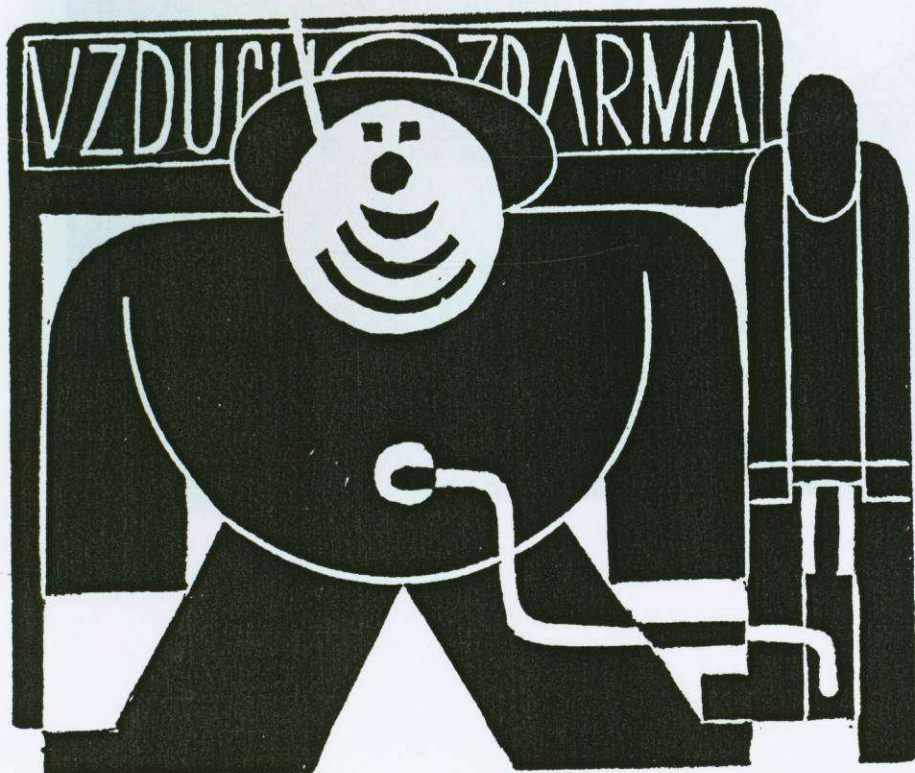
VII) Přílohy

- I) Kopie obálky sedmého svazku edice Linie, souboru *Grafika* Josefa Bartušky a Oldřicha Nouzy (zmenšeno) a s jednou z grafik Oldřicha Nouzy "
- II) Kopie obálky druhého svazku edice Linie, Hallerovy sbírky *Sršatá promenáda literaturou*
- III) Kopie tří básní Miroslava Hallera ze sbírky *sršatá promenáda literaturou* s grafickým doprovodem Richarda Landera
- IV) Obálka prvního titulu edice Gemini, sbírky F. Dvořáka *Exotická krajina* i se značkou edice
- V) Obálka prvního svazku edice Zvěrokruh, Měšťanovy sbírky *Zvěrokruh* s podobiznou autora a jednou z básní
- VI) Obálka a grafický doprovod bibliofilského vydání básně Ladislava Stehlíka *Sosna*, které vyšlo jako čtvrtý svazek edice Družstevní práce

Kopie obálky sedmého svazku edice Linie, souboru *Grafika* Josefa Bartušky a Oldřicha Nouzy (zmenšeno) a s jednou z grafik Oldřicha Nouzy

grafika

bartuška . nouza

1) Kopie obálky druhého svazku edice Linie, Hallerovy sbírky *Sršatá promenáda literaturou*

MIROSLAV HALLER · RICHARD LANDER

Sršatá
promenáda
literaturou

EDICE ›LINIE‹ ČESKÉ BUDĚJOVICE · 1932

II) Kopie tří básní Miroslava Hallera ze sbírky *sršatá promenáda literaturou* s grafickým oprovodem Richarda Landera

Vít Nezval

Pieroti v pestrém triku
panny v pase s věnci fiků
vypískli mi poetiku
jazyk plazím na logiku.

★

V blond vlase hvězdy vši
na pleci křičícího ptáka
spolk' saxofon s černoškou v Habeši
proto jen zpívá, tančí, kdáká.

Nezvalova poesie vůní

Catullovská

Pravé francouzské pomády
a pachy žen, jež vanou korsem,
přelévám do váz svých veršů,
stal jsem se obrovským nosem.

Nezvalovy pralinky

Hraje na strunách paprsků
jak rozmařilý cvrček,
staví verš z pamlsků
a z křehkých brček.

Verš jeho voní
jak pralinky,
je už tak mrňavý, že vecpe
básničku do linky.

48

ka prvního titulu edice Gemini, sbírky F. Dvořáka *Exotická krajina* i se značkou

František Dvořák

*Exotická
krajina*

b á s n ě

EG

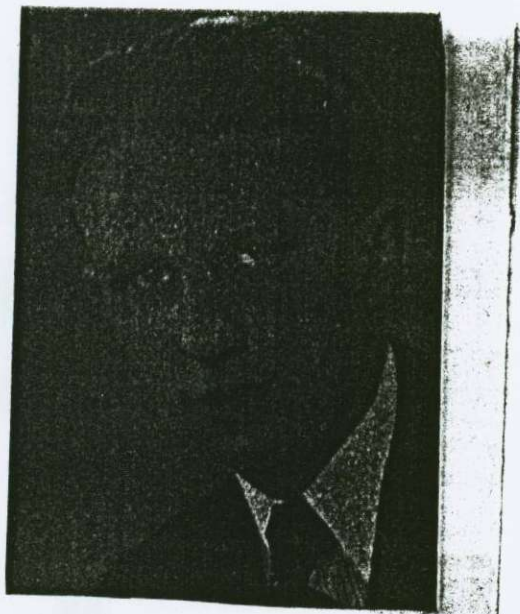
1931 Edice Gemini

V) Obálka prvního svazku edice Zvěrokruh, Měšťanovy sbírky *Zvěrokruh* s podobiznou autora a jednou z básní

JAROMÍR MĚŠŤAN

ZVĚROKRUH

P O E S I E

Znamení Vah

Odkvetly plané růže na stráních
je podzimní slunovrat
jak svítí tvé bílé hrdlo
znamením Vah

Ve vání babích let
oči tak sladce přivíráš
těm planým růžím ze strání
se podobáš

e z

Ilustrace a grafický doprovod bibliofilského vydání básně Ladislava Stehlíka *Sosna*, které
je čtvrtý svazek edice Družstevní práce

STEHLÍK

SOSNA

ČESKÉ BUDĚJOVICE · 1930